

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў

СУЧАСНАЯ БАТЛЕЙКА

Зборнік п'ес і сцэнарыяў

Укладальнікі А. В. Калашнікава, У. Я. Жыдовіч

Мінск
БДУКМ
2016

УДК [821.161.3+821.161.1]-224(082)
ББК 84(4Бел)-6я43 + 84(2)-6я43
С 916

Рэцэнзенты:

Р. Л. Бузук, доктар мастацтвазнаўства, дацэнт, загадчык кафедры тэатральнай творчасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

А. А. Лесяўскі, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Нацыянальнай тэатральнай прэміі, галоўны рэжысёр заслужанага калектыву Рэспублікі Беларусь «Беларускі дзяржаўны тэатр лялек»

Укладальнікі А. В. Калашнікава, У. Я. Жыдовіч

С916 **Сучасная батлейка** : зб. п'ес і сцэнарыяў / уклад. А. В. Калашнікава, У. Я. Жыдовіч ; пад рэд. А. В. Калашнікавай, У. Я. Жыдовіча ; М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск : БДУКМ, 2017. – 127 с.
ISBN 978-985-522-166-2.

Старажытны народны лялечны тэатр батлейка – гэта ўнікальная сацыяльна-культурная з'ява і велізарны пласт нацыянальнай культуры. Сёння батлейкі часта з'яўляюцца «жывым» экспанатам экспазіцый этнаграфічных музеяў і цэнтраў народных рамёстваў, выкарыстоўваюцца ў анімацыйнай дзейнасці аграсядзіб, паказы батлейкі адраджаюцца пры мясцовых цэрквах і касцёлах, адбываюцца на кірмашах і ўключаюцца ў турыстычныя маршруты па рэгіёнах Беларусі.

У выданне ўключаны п'есы і казкі беларускіх і расійскіх аўтараў, сцэнарныя матэрыялы, прапанаваныя выкладчыкамі БДУКМ, і сцэнарыі, створаныя і апрабаваныя на практыцы спецыялістамі сельскіх устаноў культуры.

Рэкамендуецца кіраўнікам сельскіх дамоў культуры, аматарскіх фальклорных і лялечных тэатраў, арганізатарам культурна-адпачынаковых праграм і пазашкольнай работы, рэжысёрам масавых свят, студэнтам творчых і педагогічных спецыяльнасцей, школьнікам.

УДК [821.161.3+821.161.1]-224(082)
ББК 84(4Бел)-6я43 + 84(2)-6я43

ISBN 978-985-522-166-2

© Калашнікава А. В., Жыдовіч У. Я.,
укладанне, 2017
© Афармленне. Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў», 2017

*Прысвячаецца светлай памяці
беларускага мастацтвазнаўцы і акцёра-лялечніка
М. А. Каладзінскага*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЗМЕСТ

<i>Калашнікава А. В. Батлейка як універсальная тэхналогія сацыяльна-культурнай дзейнасці</i>	5
<i>Жыдовіч У. Я. Батлейка: традыцыі і інавацыі</i>	8

ТЭКСТЫ ДЛЯ ПРАКТЫКАВАННЯЎ З ТЭАТРАЛЬНЫМІ ЛЯЛЬКАМІ

Практыкаванне I

Тэксты для стварэння дыялогаў і эцюдаў (сцэнак)

Казачныя гісторыі (<i>складальнік А. Калашнікава</i>)	14
<i>Малахоўская Ю. Як вусень стаў прыгожы, як кветка</i>	15
<i>Дзмітрыеў Д. Мара сланяня (пераклад Т. Мышко)</i>	15
<i>Дзмітрыеў Д. Гульня сяброў у хованкі (пераклад Т. Мышко)</i>	16
<i>Дзмітрыеў Д. Вожык і мядзведзік навучаюць козліка бачыць сны (пераклад Т. Мышко)</i>	16
<i>Дзмітрыеў Д. Вожык і мядзведзік сядзяць на вясёлцы (пераклад Т. Мышко)</i>	17

Практыкаванне II

Тэксты для стварэння лялечнага прадстаўлення

<i>Вітушка С. Велікодная казка для самых маленькіх і разумных</i>	18
<i>Вітушка С. Велікодная казка для самых маленькіх і разумных (аўтар інсцэніроўкі – А. Калашнікава)</i>	19
.....	21

Практыкаванне III

Тэксты для інсцэніроўкі ў батлечным тэатры

<i>Прыгоды чорнага, шэрага і белага (наводле У. Суцеева і А. Церашковай)</i>	25
<i>Малахоўская Ю. Старая «Рэпка» на новы лад</i>	26
<i>Лялька для батлейкі</i>	32
.....	36

П'ЕСЫ І СЦЭНАРНЫ МАТЭРЫЯЛ: КАЗКІ Ў БАТЛЕЙЦЫ

Казкі на беларускай мове

<i>Якімовіч А. Казка пра смелага вожыка</i>	47
<i>Васючэнка П. Новы калабок</i>	52
<i>Сівурава Л. Князьёўна і крумкач</i>	73

Сказкі на руском языке

<i>Абрамова А. Глиняный парень</i>	76
<i>Абрамова А. Крылатый, мохнатый да масляный</i>	79
<i>Абрамова А. Чивы-Чивы-Чивычок</i>	84
<i>Емельянова О. Змей Еремей (адаптацыя для батлейкі В. Жидовича)</i>	87
<i>Гресько К., Морозова С. Лесная быль</i>	98

СЦЭНАРНЫ МАТЭРЫЯЛ: КАЛЯДНЫЯ ПРАДСТАЎЛЕННІ

<i>Зазыўныя калядоўшчыкаў (адаптацыя для батлейкі У. Жыдовіча, А. Калашнікавай)</i>	104
<i>Батлечнае прадстаўленне калядоўшчыкаў (аўтар інсцэніроўкі – А. Калашнікава)</i>	106
<i>Майсейчук С., Калашнікава А. Запрашаем на калядкі</i>	110
Спіс выкарыстаных крыніц	118
Дадатак 1	
<i>Як зрабіць батлейку</i>	120
Дадатак 2	
<i>Сучасная беларуская батлейка</i>	124

Батлейка як універсальная тэхналогія сацыяльна-культурнай дзейнасці

Для захавання і аднаўлення культурнай спадчыны ў Рэспубліцы Беларусь выкарыстоўваюцца розныя *тэхналогіі сацыяльна-культурнай дзейнасці*. *Тэхналогіі* – гэта сродкі, формы і метады сацыяльна-культурнай дзейнасці, якія ўжываюцца ў навучальным, творчым працэсе і з дапамогай якіх дасягаюцца запланаваныя вынікі навучання і выхавання.

Этнакультурныя тэхналогіі – аснова адраджэння нацыянальных культурных традыцый, фальклору, народных рамёстваў, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і аматарскай тэатральнай творчасці.

Культураахоўныя тэхналогіі ўяўляюць сабою метады і прыёмы захавання і вывучэння культурна-гістарычнай спадчыны, адраджэння і развіцця традыцыйных форм народнай мастацкай культуры, арганізацыі гісторыка-краязнаўчай і турысцка-экскурсійнай працы.

Этнанакіраваныя тэхналогіі садзейнічаюць міжнацыянальнаму і міжнароднаму культурнаму абмену і супрацоўніцтву.

Культуратворчыя тэхналогіі – тэхналогіі вывучэння, захавання, аднаўлення, засваення і выкарыстання культурных каштоўнасцей, культурнай спадчыны сучаснага грамадства, а таксама творчага развіцця дзяцей, падлеткаў і сталых людзей.

Беларускі тэатр лялек – батлейка разглядаецца сёння не толькі як унікальная тэатральная з’ява, але і як універсальная тэхналогія сацыяльна-культурнай дзейнасці, заснаваная на народнай (фальклорнай) культуры, культурных традыцыях, рамесніцтве, дэкаратыўна-прыкладных формах творчасці. Батлейка злучыла нацыянальнае і інтэрнацыянальнае, ляечнае і «жывое» (лялечныя спектаклі і прадстаўленні, дзе сцэны з рэпертуару батлейкі ігралі акцёры-аматары). У батлейцы выразна прасочваецца сувязь як з дахрысціянскімі вераваннямі, так і з хрысціянскай рэлігіяй. Гэта – адна з самых загадкавых тэатральна-эстэтычных з’яў мінулага. Яна адлюстроўвала, мадэлявала ідэі светабудовы розных эпох (паверхі батлеечнай скрыні імітавалі зямное і нябеснае жыццё) і аб’ядноўвала розныя тэатральныя кірункі – абрадавы, магічны, рэлігійны і свецкі тэатр. Батлейка – тэатр літаратурны і тэатр імправізацыйны, тэатр, які прапаведвае, і тэатр, што не прымае любыя прапаведзі [20].

Беларуская батлейка з'яўляецца адным з самых вывучаных відаў еўрапейскага народнага тэатра дзякуючы шэрагу вядомых навукоўцаў (П. Бяссонаў, З. Бядуля, М. Вінаградаў, В. Гусеў, І. Ярэміч, Я. Карскі, В. Краснянскі, Я. Маркоўскі, У. Перэтц, Е. Раманаў, Г. Барышаў, А. Саннікаў, П. Шпілеўскі, П. Шэйн, М. Каладзінскі і інш.), якія ў свой час запісалі, вывучылі і ўславілі гэты від народнага тэатра, справядліва ўбачыўшы ў ім не проста лялечную забаву, а велізарны, сацыяльна-культурны пласт нацыянальнай культуры [2, с. 162]. Старажытная батлейка праіснавала амаль пяць стагоддзяў, перажыла перыяды росквіту і заняпаду. Даследчыкамі зафіксаваны апошнія прадстаўленні батлейкі, якія адбыліся ў Мінску (1915), Маскве (1923) і вёсцы Бялёвічы Слуцкага раёна (1962) [11, с. 10]. Паступовае аднаўленне батлейкі пачалося ў Беларусі толькі ў канцы 80-х гг. XX ст. адначасова з аднаўленнем цікавасці беларусаў да нацыянальнай культуры і ростам нацыянальнай самасвядомасці.

Сёння батлейка найбольш актыўна аднаўляецца пры каталіцкіх касцёлах і праваслаўных цэрквах, але паступова становіцца запатрабаванай у дзейнасці розных устаноў культуры – гарадскіх і сельскіх дамоў культуры, музеяў, дамоў рамёстваў, дзіцячых школ мастацтваў, спартыўна-культурных цэнтраў аграгарадкоў, а таксама ў творчай дзейнасці аматарскіх і прафесійных тэатраў. Усё гэта сведчыць, што батлеечны тэатр – не архаічная з'ява, а *этнакультурная тэхналогія*, якая не толькі спрыяе захаванню нацыянальнай культуры, але і ўяўляе шырокае *поле для інавацый*, здольных прыносіць як культурны, так і эканамічны эффект. Гэта паказаў час і даказвае сучасная практыка.

Усё часцей прадстаўленні батлейкі ўключаюцца ў турыстычную анімацыю палацава-паркавых комплексаў, музеяў, якія знаёмяць з беларускай народнай архітэктурай і побытам, у забаўляльныя праграмы ў аграсядзібах. *Анімацыя* – гэта разнавіднасць турыстычнай дзейнасці, якая ўцягвае турыстаў у разнастайныя мерапрыемствы праз удзел у спецыяльна распрацаваных культурна-адпачынкавых праграмах [14, с. 156]. У анімацыйнай дзейнасці батлейка выступае як прыём захавання і вывучэння культурна-гістарычнай спадчыны, адраджэння і развіцця традыцыйных форм народнай мастацкай культуры, арганізацыі гісторыка-краязнаўчай і турысцка-экскурсійнай працы, што выяўляе яе вялікі патэнцыял у стварэнні *культураахоўных тэхналогій* сацыяльна-культурнай дзейнасці.

Батлейка з'яўляецца жывым увасабленнем агульнасці культур, традыцый, вераванняў славянскіх народаў. У Беларусі лялечны

тэатр існаваў пад назвай «батлейка», у Расіі і ва Украіне – «вярцеп», а ў Польшчы ён называўся «шопка». Усё гэта адзіны від народнага тэатра, які атрымаў у кожнага са славянскіх народаў некаторыя адметныя рысы, злучаныя з асаблівасцямі мовы, побыту, гісторыі і культуры. Сёння аматарскія батлеечныя тэатры, арганізаваныя ў школах мастацтваў і дамах культуры, актыўна пачалі прымаць удзел у рэспубліканскіх аглядах-конкурсах аматарскіх тэатраў і міжнародных фальклорных і лялечных фестывалях. Таму батлейку можна разглядаць таксама як *этнанакіраваную тэхналогію* – тэхналогію стварэння міжнацыянальных праграм развіцця і захавання культуры і вольнага часу; міжнародных кантактаў і ўзаемнага абмену ў сацыякультурнай сферы.

Мастацтва батлейкі – сінтэтычнае мастацтва, яно развівае самыя розныя здольнасці: акцёрскія, рэжысёрскія, драматургічныя, музычныя, мастацкія, дызайнерскія, архітэктурныя, сталярныя, шавецкія, літаратурныя, моўныя, гістарычныя і шмат іншых. Гэта ўніверсальны і эфектыўны сродак навучання, выхавання і творчасці, што абумоўлівае запатрабаванасць батлейкі як *культуратворчай тэхналогіі* – тэхналогіі стварэння і ўзбагачэння культурных каштоўнасцей, творчага развіцця дзяцей, падлеткаў і сталых людзей.

Старажытнае батлеечнае мастацтва павінна знайсці новае жыццё праз пашырэнне меж і сродкаў тэатральнай выразнасці. Пад батлейку можа быць адаптавана любая драматургія, якая ўлічвае спецыфіку тэатра лялек. Новы батлеечны рэпертуар дазволіць глядачам пазбавіцца стэрэатыпу ўспрымання батлейкі толькі як фальклорнага тэатра з абмежаванымі магчымасцямі і пашырыць уяўленне ўдзельнікаў аматарскага лялечнага калектыву аб сродках выразнасці батлеечнага тэатра і межах варыятыўнасці.

Сучасны батлеечны тэатр можа эфектыўна працаваць як партатыўны, хатні (сямейны) і вучэбны, перасоўны тэатр, удзельнічаць у арганізацыі культурна-адпачынкавай дзейнасці ў школах, бібліятэках, дамах культуры і рамёстваў, спартыўна-культурных цэнтрах аграгарадкоў, музейных установах і турыстычным абслугоўванні насельніцтва. Такім чынам, батлейка можа праявіць сябе як *універсальная тэхналогія сацыяльна-культурнай дзейнасці*.

А. В. Калашнікава

Батлейка: традыцыі і інавацыі

Тэатры батлеечнага тыпу, да якіх адносіцца батлейка, з'явіліся ў Еўропе ў XV ст. Шопкі, вярцепы, батлейкі, па матэрыялах заходніх навуковых крыніц, вывучаных і абагульненых вядомым польскім даследчыкам тэатра лялек Х. Юркоўскім, былі невялікімі пераноснымі тэатрамі, мелі форму прамавугольнай скрыні, што складалася з некалькіх ярусаў (паверхаў), з якіх звычайна два ўяўлялі сабою своеасаблівыя сцэнічныя вокны [15, s. 31, гус. 15]. Але ў Сярэдняй і Заходняй Еўропе былі папулярныя містэрыі стацыянарныя ў адрозненне ад перасоўнай беларускай батлейкі.

Народны лялечны тэатр батлейка быў папулярны ў Беларусі з XVI да пачатку XX ст. На тэрыторыі краіны спачатку існавалі розныя варыянты назвы гэтага старадаўняга тэатра – батлейка, батлеемка, ягорый, астмейка, жлоб і інш. Гісторыя ўзнікнення батлеек цесна злучана з каляднымі святамі. Першапачаткова ўсе сюжэты паказвалі біблейскія тэмы і героямі былі Панна Марыя, Немаўля Ісус, святыя. Пазней з'явіліся інтэрмедый – камедыйна-побытавыя эпізоды, якія чаргаваліся з кананічнымі сцэнамі.

Прадстаўленні батлейкі можна падзяліць на тры віды:

– біблейска-містэрыяльныя – сцэны з біблейскай гісторыі, якія трансліравалі вечныя хрысціянскія каштоўнасці добра і справядлівасці, зберагалі ўнікальныя традыцыі сярэдневяковых містэрыяльных прадстаўленняў;

– жарты і камедыйныя сцэнікі, у якіх знаходзілі водгук палітычныя і грамадскія падзеі з гісторыі беларускага народа. Маналогі герояў батлейкі (Франта, Салдата, Доктара, Скамароха і інш.) раскрывалі смешныя бакі персанажаў і яркі камедыйны талент акцёраў-лялькаводаў;

– сцэнікі-дыялогі – побытавыя замалёўкі, часта сацыяльнай накіраванасці, у якіх увасобіліся розныя жанры беларускага фальклору, вылучаліся гумарам і народнай мудрасцю, у іх пераасэнсоўваліся культурныя традыцыі палякаў, украінцаў, яўрэяў, цыганоў і іншых народаў, якія жылі побач з беларусамі.

З цягам часу паказы батлейкі аказалі істотны ўплыў на фарміраванне асаблівасцей каляндарна-абрадавай культуры шматлікіх рэгіёнаў Беларусі. Напрыклад, у вёсцы Семежава Капыльскага раёна да сярэдзіны XX ст. у аўтэнтычным выглядзе праіснаваў абрад «Калядныя цары». Пасля працяглага перапынку ён быў

адноўлены ў канцы 1990-х гг. па ініцыятыве мясцовых жыхароў і занесены ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА (2009). Даследаванні архіўных і друкаваных крыніц дазволілі вызначыць гістарычныя карані і цесную сувязь абраду з традыцыйнай батлейкай, якая была шырока распаўсюджана ў дадзенай мясцовасці. Вёска Семежава (у пісьмовых крыніцах згадваецца з 1582 г.) належала ў XVII–XVIII стст. роду Радзівілаў і была месцам, дзе праводзілася па некалькі кірмашоў у год з удзелам батлейшчыкаў. У замку Радзівілаў адбываліся паказы хатняга лялечнага тэатра. Этнографы сцвярджаюць, што сцэны і персанажы абраду «Калядныя цары» практычна цалкам запазычаны з народна-камедыйных сцэнак батлейкі [8, с. 11].

Майстэрства батлейшчыкаў спрыяла лакальнай ідэнтыфікацыі мясцовасці і ўславіла шматлікія населеныя пункты. Так, Докшыцы былі знакаміты ў XIX ст. батлейкай таленавітага лялечніка Патупчыка; мястэчка Ельня – Ельненскім лялечным вярцёпам купца Пажуева, які славіўся спевакамі і песнямі.

Батлейка з’яўлялася спецыфічнай формай тэатра, заснаванай на сямейным бізнесе. У Беларусі працавалі сямейныя дынастыі батлейшчыкаў. Унікальныя батлеечныя камплекты, якія складаюцца з матэрыяльных (батлеечная скрыня, лялькі, рэквізіт, музычныя прылады) і нематэрыяльных кампанентаў (сцэнарыі, песні, тэхналогія кіравання лялькамі) перадаваліся ў спадчыну ад пакалення да пакалення лялечнікаў.

Скрыні батлеек маглі мець ад аднаго да трох паверхаў (мал. 1), на якіх адбывалася дзеянне (як правіла, на верхніх паверхах, ніжні паверх часта ўяўляў пекла, куды адмоўных персанажаў забіралі чэрці ці Смерць). На Віцебшчыне існавала разнавіднасць батлеечных скрынь – варыянт тэатра ценяў пад назвай «жлоб» (мал. 2).

Мал. 1

Мал. 2

Батлеечныя тэатры
Крыніца: anession.ucoz.ru, www.tio.by

Лялькі батлеек былі заўсёды аўтарскія, іх стваралі, як правіла, самі майстры-батлейшчыкі. На тэрыторыі Беларусі распаўсюджанне атрымалі лялькі на цвёрдым стрыжні. Стрыжань і цела лялькі звычайна вырабляліся з мяккіх парод дрэва, набіваліся ватай, рыззём ці паперай. Памеры лялек былі ў сярэднім 23–27 см, але сустракаліся лялькі памерам 35 см і вышэй. Звычайна такімі рабілі адмоўных персанажаў. Пальчаткавыя лялькі выкарыстоўваліся тады, калі было неабходна адлюстраваць рухомасць персанажа, напрыклад, паказаць дрэсіраванага Мядзведзя ў сцэнах са Скамарохам (ці Цыганом).

З даўніх часоў выявы чалавека і жывёл, увасобленыя ў ляльках і масках, былі актыўна задзейнічаны ў семантыцы беларускіх аказіяльных (сітуацыйных) абрадаў¹. Гэтыя лялькі займалі ў жыцці чалавека вядучае месца ў момант узнікнення адмысловых сітуацый (засухі, хваробы, пажару) і захавалі сваю прысутнасць у батлеечным тэатры. Акрамя ляльных персанажаў, якія ігралі ў батлеечнай скрынцы, у калядных прадстаўленнях батлейкі ўдзельнічалі касцюміраваныя персанажы ў масках – сімвалы ўраджайнасці: Каза ці Конь з рухомай сківіцай, Журавель з рухомай дзюбай, а таксама Мядзведзь і лялька Сідорка (скрутак, які імітаваў немаўля) сярод пераапанутых у цыганоў калядоўшчыкаў. Ляльных прадстаўленні маглі суправаджацца гульнявой праграмай, якую арганізоўвалі калядоўшчыкі, і выступленнем вакальна-інструментальнай групы (гармонік, бубен, скрыпка і інш.).

Традыцыі батлеечнага тэатра шырока выкарыстоўваюцца сёння ў прафесійным і аматарскім сцэнічным мастацтве і смела трансфармуюцца ў інавацыі. Рэжысёры масавых свят выкарыстоўваюць абрадавыя лялек і батлеечных персанажаў як сімвал і кампазіцыйны цэнтр сцэнаграфіі мерапрыемстваў, бо лялькі – гэта традыцыйны сродак у галіне формаўтварэння святочнай культуры шматлікіх народаў свету [5, с. 98].

З сярэдзіны 90-х гг. XX ст. да эстэтыкі і рэпертуару батлейкі пачалі праяўляць актыўную цікавасць прафесійныя тэатры рэспублікі. Адною з першых пастановак у ляльным тэатры з выкарыстаннем дэкарацый у стылі батлейкі і яе містэрыяльных сюжэтаў з’явіўся спектакль Магілёўскага абласнога тэатра лялек «Рыгорка – ясная зорка» (рэж. А. Жукжда, 1985). Архітэктара батлейкі стала асновай арыгінальных сцэнаграфічных рашэнняў для шматлікіх драматычных спектакляў, напрыклад, для знака-

---

¹ Архаічны пласт славянскай культуры, які ўяўляе сабой дзеянні, рытуалы, магічныя і сімвалічныя выявы [1, с. 4].

вай пастаноўкі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Тутэйшыя» па творы Я. Купалы (маст. Б. Герлаван, рэж. М. Пінігін, 1990). Сцэны батлеечнага прадстаўлення з'явіліся важнай часткай ідэйна-тэматычнай задумы спектакля «Дзіця з Віфліема» (рэж. М. Пінігін, 1992) і акцэнтавалі духоўныя пошукі галоўнай гераіні (засл. арт. Рэспублікі Беларусь Т. Мархель) у пастаноўцы Тэатра-студыі кінаакцёра ў Мінску [6, с. 140]. А ў 1990 г. у горадзе Маладзечна быў заснаваны прафесійны абласны тэатр лялек «Батлейка», які займаецца папулярнасьцю мастацтва батлеечнага тэатра.

Сёння ў вёсцы і ў аграгарадках батлеечны тэатр запатрабаваны ў першую чаргу як кірунак фальклорна-тэатральнай дзейнасці. Батлейкі ствараюцца на базе школ і ўстаноў культуры, спрыяючы этнамастацкай адукацыі падростаючага пакалення. Напрыклад, лялечны тэатр «З батлейкай па Беларусі», які функцыянуе з 2009 г. у Цэнтры творчасці дзяцей і моладзі Дзяржынскага раёна на базе раённага Цэнтра народнай творчасці (адзел культуры) (дырэктар цэнтра – Н. М. Ермаловіч, кіраўнік кружка – Т. Р. Заблоцкая), поўнасьцю апраўдвае сваю назву, бо вядзе актыўную гастрольную дзейнасць па аграгарадках раёна, удзельнічае ў кірмашах і аглядах-конкурсах дзіцячых аматарскіх тэатраў. У Ельскім раёне Гомельскай вобласці на базе Спартыўна-культурнага цэнтра аграгарадка «Млынок» па ініцыятыве кіраўніка цэнтра Е. М. Шчарбаковай у 2009 г. быў створаны батлеечны тэатр [12, с. 123]. Праз два гады батлейка аграгарадка заняла трэцяе месца на аглядзе-конкурсе дзіцячых тэатраў у Мазыры. Аднак батлейка ў вёсцы, як і любы тэатр, мае патрэбу ў пастаянным (і нават больш частым) папаўненні і абнаўленні рэпертуару, таму што глядзяць яе прадстаўленні адны і тыя ж гледачы.

Беларускія даследчыкі сацыяльна-культурнай дзейнасці, этнографы і мастацтвазнаўцы (А. І. Сцепанцоў, С. А. Пацыенка, І. І. Сучкоў, А. В. Калашнікава) лічаць, што батлеечны тэатр не толькі захоўвае нацыянальную культуру, але і ўяўляе шырокае поле для інавацый [7] у наступных кірунках:

– этнамастацкая адукацыя [13] і эстэтычнае выхаванне падростаючага пакалення (аматарскія батлеечныя тэатры, майстэрні па вырабу лялек);

– аднаўленне каляндарна-абрадавых традыцый (сродак паэтапнага сацыякультурнага праектавання ў сельскай мясцовасці: абрады – рэканструкцыя батлейкі ў месцах яе традыцыйнага існавання – культурны турызм);

– стварэнне новых арт-праектаў для гарадскога асяроддзя і мадэрнізацыі форм дзейнасці ўстаноў аграгарадкоў і вёсак [12, с. 125] (батлейка як інавацыйны сродак для формаўтварэння, напрыклад, інсталяцыі, выставы, перформанса) і мадэляванне запатрабаваных сацыяльных праектаў (фестывалі, рэабілітацыя сродкамі батлейкі, арт-тэрапія і інш.).

Аналіз сучаснай практыкі паказвае, што батлейка можа эфектыўна рэалізоўваць свой этнакультурны патэнцыял і існаваць у кантэксце розных кірункаў сацыяльна-культурнай дзейнасці ў Беларусі.

У. Я. Жыдовіч

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ТЭКСТЫ ДЛЯ ПРАКТЫКАВАННЯЎ З ТЭАТРАЛЬНЫМІ ЛЯЛЬКАМІ

Батлейка – гэта сінтэтычны від мастацтва, і для яго засваення патрабуецца авалодаць асновамі акцёрскага майстэрства, а таксама тэхнікай вырабу і кіравання лялькай. Знаёмства з батлейкай мэтазгодна пачынаць з прагляду батлеечных спектакляў, якія можна ўбачыць, напрыклад, у Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь у Мінску ці пры наведванні экскурсіі ў этнаграфічна-выставачным комплексе ў Заслаўі з праглядам батлеечнага спектакля «Цар Ірад» і інш.

Фантазія і вера ў прапанаваныя абставіны неабходны акцёрам тэатра лялек. Для развіцця акцёрскіх здольнасцей патрабуецца займацца практыкаваннямі, якія адначасова спрыяюць усведамленню спецыфікі лялечнага тэатра.

Мэта практыкаванняў на аснове тэкстаў-гісторый – навучыць удзельнікаў аматарскага тэатра лялек ствараць сцэнічныя вобразы з дапамогай тэатральнай лялькі ці іншых сродкаў выразнасці лялечнага тэатра, напрыклад рукамі (рукі-птушкі, рукі-павукі) ці звычайнымі рэчамі (шары, капелюшы і інш.): шалік – змяя, хустачка – матылёк.

Задачы прапанаваных ніжэй тэкстаў:

- 1) скласці ўяўленне аб псіхалагічным стане (унутраны маналог) персанажа;
- 2) знайсці спосабы адлюстравання ўнутранага стану персанажа праз рух, тэмп і пластыку лялькі-персанажа;
- 3) стварыць сцэны з узаемадзеяннем персанажаў без слоў і са словамі (дыялогі).

Неабходна таксама растлумачыць удзельнікам аматарскага тэатра ідэю створаных сцэн (гісторый), якую павінны зразумець гледачы. Напрыклад, казачная гісторыя «Мара сланяня» паказвае гледачу, што мара дае чалавеку крылы (сілы), каб яе здзейсніць; а гісторыя «Гульня ў хованкі» вучыць гледачоў, што, каб весела гуляць і жыць, – трэба ўмець дружыць і мець сяброў, якія гатовы падтрымаць твае ідэі.

**ТЭКСТЫ
ДЛЯ СТВАРЭННЯ
ДЫЯЛОГАЎ І ЭЦЮДАЎ (СЦЭНАК)**

КАЗАЧНЫЯ ГІСТОРЫІ²

Складальнік А. Калашнікава

Мэта практыкавання – зразумець сутнасць тэатра лялек і пазнаёміцца з асноўнымі правіламі анімацыі рэчаў і лялек (лялькаваджэння) у батлеечнай скрыні.

Задачы:

- 1) навучыцца ствараць сцэнічныя вобразы з дапамогай лялек-цацак ці іншых сродкаў выразнасці лялечнага тэатра;
- 2) пазнаёміцца з умовамі працы з лялькамі ў батлеечнай скрыні;
- 3) пазнаёміцца з рознымі сістэмамі лялек і іх магчымасцямі, выявіць ступень іх прыстасаванасці да працы ў батлеечнай скрыні;
- 4) ствараць эцюды (сцэнкі) з узаемадзеяннем лялек ва ўмовах батлейкі;
- 5) навучыцца рыхтаваць дэкарацыі і рэквізіт для гульні з лялькамі ў батлейцы.

Паспрабуйце пагуляць звычайнымі цацкамі ва ўмовах батлеечнай скрыні. Спачатку аднапавярховую батлейку можна зрабіць з любой кардоннай вялікай каробкі: выразаць акенца на адным з бакоў і паставіць на стол.

Паспрабуйце самастойна стварыць самых простых лялек для батлейкі, папрацаваць з пальчаткамі і тэнісным шарыкам на ўказальным пальцы (можна намаляваць на шарыку тварык лялькі ці выразаць з кардону).

---

² Крыніца тэкстаў казачных гісторый – сайт «Нашыя дзеткі». Рэжым доступу: www.dzietki.org/article/cms-view_article.php?aid=1233.

Як вусень стаў прыгожы, як кветка

Аўтар Ю. Малахоўская

Жыў-быў вусень (*шалік*). У яго было столькі ног, што калі яго пыта-ліся як ён ходзіць, вусень пачынаў падаць. Усе над ім смяяліся і нават абзывалі чарвяком. Адноўчы вусень запоўз на самую высокую галінку на дрэве і ўбачыў кветкі. «Калі б я быў такім прыгожым, як гэтыя кветкі, ніхто не смяяўся б і не здэкаваўся бы з мяне, і не называў бы мяне чарвяком», – падумаў вусень і горка заплакаў. А потым не заўва-жыў як заснуў. А калі прачнуўся... Вусень быў ужо не вусень, а маты-лёк, прыгожы, нібы кветка!

(Паспрабуйце паказаць што здарылася далей, напрыклад, на шалік завязаць хустачку так, каб атрымаліся крылы.)

Дзеючай тэатральнай лялькай можа стаць любая рэч у руках акцёра-лялечніка. Задача акцёра-лялечніка – аніміраваць (ажыўляць) рэчы і лялькі.

Мара сланяня

Аўтар Д. Дзмітрыеў, пераклад Т. Мышко

Была ў сланяня мара – хацеў ён навучыцца лётаць. Ды так моцна гэтага хацеў, што адноўчы ў яго крылы і выраслі. І пачало сланяня лётаць, а ўсе на яго нае лётанне наглядзеца не маглі – здзіўляліся.

(Падумайце, як магло паляцець сланяня? Можна, памахваючы вуша-мі? Ці хобатам-прапелерам? Паспрабуйце зрабіць сланяня з якіх-не-будзь рэчаў ці з дапамогай ценяў.)

Але нічога дзіўнага ў гэтым няма. Заўсёды, калі моцна жадаеш, то ўсё абавязкова збудзеца.

А пра што марыце вы?

(Пакажыце вашу мару без слоў.)

Тэатральная лялька можа здзейсніць любыя неверагодныя трукі.

Гульня сяброў у хованкі

Аўтар Д. Дзмітрыеў, пераклад Т. Мышко

Мядзведзік, вожык, вослік і ліска вельмі любяць гуляць у хованкі. Спачатку яны выбіраюць таго, хто будзе вадзіць. Пакуль ён стаіць з заплюшчанымі вачыма і лічыць да дзесяці, усе разбягаюцца ў розныя бакі і хаваюцца. Далічыўшы, кажа: «Раз, два, тры, чатыры, пяць – я іду шукаць». Пасля гэтага ён павінен усіх адшукаць. А каго першым адшукае, той і будзе вадзіць у наступны раз. Вельмі весела!

(Вазьміце вашы звычайныя лялькі-цацкі (не абавязкова нават, каб гэта былі персанажы гэтай казкі) і пакажыце, як яны гулялі ў хованкі, што рабілі, калі іх адшукалі? Звярніце ўвагу на розную пластыку рухаў лялек-жывёл, як яны гавораць, як смяюцца ці плачуць.)

Кожны лялечны персанаж мае свой адметны характар, які перадаецца праз тэмп рухаў лялькі, яе пластыку, тэмбр голасу і іншыя знаходкі акцёра-лялечніка.

Вожык і мядзведзік навучаюць козліка бачыць сны

Аўтар Д. Дзмітрыеў, пераклад Т. Мышко

Аднаго разу вожык, мядзведзік і козлік шпацыравалі па Казачным лесе і распавядалі свае сны. Мядзведзіку прыснілася вялізная бочка мёду. Вожыку прысніліся прыгожыя матылькі. А козліку нічога не прыснілася, таму што выявілася, што ён сны бачыць не ўмее. Тады вожык і мядзведзік вырашылі навучыць козліка бачыць сны. «Заплюшчы вочы і ўяві кветкавую паляну і прыгожых матылькоў», – сказаў вожык. «І вялізную бочку мёду!» – дадаў мядзведзік. Яны ўсе заплюшчылі вочы і пачалі ўяўляць. «Атрымалася! Убачыў!» – закрычаў козлік. «Ну вось, дакладна гэтак, але толькі тады, калі спіш», – казалі сябры. Козліку карцела паспрабаваць, і ён насілу дачакаўся ночы, каб хутчэй пакласціся спаць. А калі заснуў, то ўбачыў сапраўдны сон. Толькі ў ім не было ні бочкі мёду, ні матылькоў, але былі ягонныя сябры – мядзведзік і вожык. Козліку сон вельмі спадабаўся. Вось так вожык і мядзведзік навучылі козліка бачыць сны!

(Прыдумайце і разыграйце сон, які пабачыў козлік. У снах магчыма ўсё – лятаць, хадзіць дагары нагамі і рабіць іншыя неверагодныя рэчы. Пакажыце, што могуць рабіць вашы цацкі?)

Звярніце ўвагу на зваротныя рэакцыі персанажаў-лялек у працэсе дыялогу. Адпрацуйце розныя сцэнічныя ацэнкі: радасць, здзіўленне ці калі персанаж спужаўся.)

Лялькі, як і людзі, павінны ўзаемадзейнічаць і весці размову (дыялог). Каб перадаць рэакцыю персанажа на рэплікі дзеючых асоб ці нейкую падзею ў казцы, неабходна стварыць і зафіксаваць выразную ацэнку з дапамогай пластыкі і голасу лялькі.

Вожык і мядзведзік сядзяць на вясёлцы

Аўтар Д. Дзмітрыеў, пераклад Т. Мышко

Аднаго разу, пасля дажджу, над Казачным лесам з’явілася вялікая і прыгожая вясёлка. Узялі мядзведзік і вожык самыя доўгія драбіны, прыставілі да вясёлкі і забраліся на яе. Так на вясёлцы і праседзілі. Усім сябрам з вясёлкі махалі, і ўсе цешыліся. А калі вясёлка пачала раставаць, мядзведзік і вожык спусціліся па драбінах долу і дадому пайшлі гарбату з мёдам піць. Пасля яшчэ цэлы тыдзень ім снілася, як яны на вясёлцы сядзяць – так ім спадабалася! Такая вось гісторыя.

(Паспрабуйце зрабіць эфект дожджыка рознымі спосабамі. Вазьміце абруч (ці зрабіце з паперы, кардону ці іншых рэчаў) і зрабіце з яго вясёлку. Пакажыце, як вашы лялькі залазяць на вясёлку і што яны там могуць рабіць.)

Лялькі павінны актыўна дзейнічаць у прапанаваных абставінах: асвойваць дэкарацыі, рэквізіт, узаемадзейнічаць з іншымі персанажамі і, магчыма, з глядзельнай залай.

Прапануйце свае тэксты казак для сцэнак з лялькамі і рэчамі. Зрабіце эцюды (сцэнкі) па гэтых тэкстах у батлеечнай скрыні.

ТЭКСТЫ ДЛЯ СТВАРЭННЯ ЛЯЛЕЧНАГА ПРАДСТАЎЛЕННЯ

Настольны батлеечны тэатр.
Крыніца: www.pravmir.ru

Мэта практыкавання – навучыцца вылучаць у сцэнічным дзеянні падзейны рад (вылучаць сцэны (дзеі).

Задачы:

- 1) параўнаць два прапанаваныя тэксты казкі;
- 2) вызначыць адрозненне тэксту казкі для чытання ад тэксту для яе інсцэніроўкі;
- 3) падрыхтаваць лялькі і дэкарацыі – выразаць з кардону і размаляваць;
- 4) стварыць эцюды (сцэнка) для кожнай сцэны;
- 5) інсцэніраваць прапанаваны тэкст.

Прапанаваныя тэксты могуць выкарыстоўвацца для гульні з лялькамі як у батлеечнай скрыні (партатыўны тэатр), так і «на сталі» (настольны тэатр), шырме, у тэатры з ценямі. Дзеянне з лялькамі можа суправаджацца расказам персанажа, напрыклад Казачніцы, Дзеда-батлейшчыка ці інш.

Велікодная казка для самых маленькіх і разумных³

Аўтар С. Вітушка

Жыў-быў дзед, жыла-была баба, і была ў іх Курачка Раба. Знесла курачка яечка, не белае, не рудое, ніякае якое, а залатое. Рады дзед, рада баба – надта ж прыгожае яечка! А якое ж, мусіць, смачнае...

Кажа дзед:

– Баба, палі ў печы! Стаў патэльнію! Будзем яечню пячы.

А баба войкнула:

– Але ж шкода біць такое прыгожае!

А дзед ёй:

– Нічога ты не разумееш, старая. Яйка павінна быць разбіта! Разбіў, з'еў, можна жыць далей. А курыца новае знясе.

Згадзілася баба.

І ўзяўся дзед біць тое яйка. Біў-біў, біў-біў і не разбіў. І баба біла-біла, не разбіла. А бегла мышка, хвосцікам шась!.. Яечка звалілася і... таксама не разбілася. Не разбілася, а пакацілася. Круць-верць, круць-верць і цераз парог. А далей з ганачка скок-паскок, скок-паскок і саскочыла на сцяжынку. А са сцяжынкi на вуліцу. І пабегла далёка-далёка-далёка.

Плача дзед, плача баба. Шкода ім, што залатое яечка ад іх уцякло. А курачка сакоча:

– Не плач, дзед, не плач, баба. Я вам новых яечак нанясу, звычайных, беленькіх, будзеце іх біць колькі захочаце.

Але дзеду й бабе таго, залатога, хочацца. Пабеглі яны яго шукаць-даганяць.

---

³ Крыніца: Вітушка С. Дзiнь-дзiлiнь: Пара гуляць у казкi! Мiнск: Змiцер Колас, 2011. С. 4–6.

А яечка па вуліцы коціцца, а на вуліцы вясна. Сонейка праменьчыкі паўсюль распусціла. А яечка паварочваецца то на адзін бачок, то на другі і ловіць кожны праменьчык. І застаюцца на яечку ад праменьчыкаў малюнкi-слядочкі. Залатое яечка ад таго яшчэ прыгажэйшае.

Раптам хмарка наляцела і пырснуў дожджык. Залатое яечка кожную кропельку ловіць. І застаюцца на ім кропелькі-слядочкі. Яшчэ прыгажэйшае стала яечка. Кацілася яно, кацілася і закацілася на лугі-мурагі. Першая травічка такая мяккая, такая смарагдавая. Дакранецца яечка да лісточка – застанецца на ім малюначак, дакранецца да кветачкі – закрусе на ім кветачка.

А тут ужо і дзед з бабай даганяюць, вось-вось цопнуць. А на полі – вясёлка, нядаўна ж дожджык прайшоў і сонца свеціць. Яечка круць-верць, круць-верць і пакацілася па вясёлцы ў неба. Коціцца яечка па вясёлцы і само зьяе ўсімі колерамі. Закацілася яно на самы верх, дзюб аб сонца і разбілася. Радуецца сонейка – з’ела, падужэла, грае, мацней прыгравае.

Надышоў Вялікдзень. Вялі-і-ікае свята.

Вярнуліся дзед і баба дахаты, а там кура-шчабятюра нанесла яечак поўнае гняздзечка. Яны чысценькія-беленькія, а дзеду й бабе хочацца, каб былі як тое, залатое. І ўзяліся яны яечкі маляваць-фарбаваць. Прыгожыя яечкі атрымаліся.

На Вялікдзень усе людзі збіраюцца, у святыню ідуць, адзін аднаго віншуюць: «Хрыстос уваскрос! Сапраўды ўваскрос! Вясна-красна на ўвесь свет! Глянула сонца і ў наша ваконца!»

Паклалі дзед з бабай яечкі ў кошык і таксама пайшлі іх святніць. Пасвенцілі, а дома прыйшлі да іх дзеткі суседскія і ў адзін голас гукаюць: «Я – маленькі жачок, паўзу як рачок, скачу як жабка, дай яечка, бабка!»

Рады дзед, рада баба, што дзеткі іх павесялілі, са святам павіншавалі. Пабеглі жакі з тымі яечкамі гуляць: па латку качаць, біткі біць, мацака шукаць.

А да бабы з дзедам новыя госці – валачобнікі – завіталі. Са святам павіншавалі, песень напялі.

Валачобнікі валачыліся,
Па каленачкі замачыліся,
Ішлі праз кладку – знайшлі аладку,
Ішлі праз другую – згубілі і тую,
Ішлі праз сялечка – знайшлі яечка,
Ішлі праз другое – згубілі і тое.

І валачобнікаў дзед з бабай яечкамі абдарылі.

Цяпер усе навокал радыя, усе яечкі велікодныя маюць. І толькі кура-шчабятюра зашылася ў куточку і плача: «Ну во, а пра мяне ўсе забы-

ліся... І дзед, і баба, і валачобнікі, і жакі, і сонейка – усе па святочным яечку маюць, а я нічога не маю».

Сонейка глянула на курачку, праменьчыкам сваім яе прылашчыла, стала супакойваць: «Нашто табе такое яечка, яно ж варанае!» Курачка забурчэла: «Яно ніякае не вароняе, яно курынае!» Рассмяялася сонейка: «Вядома, ніякае не вароняе, яно варанае. А ты нанясі свежых. І з іх выдзеўбуцца вясёлыя жоўценькія кураняткі».

Так яно і сталася. І цяпер наша кура-шчабятюра па садочку хо-о-одзіць ды ходзіць, куранятак за сабой водзіць.

Велікодная казка для самых маленькіх і разумных

Аўтар казкі С. Вітушка, аўтар інсцэніроўкі А. Калашніківа

Перад спектаклем можна прапанаваць гледачам стварыць велікодныя яйкі ці размаляваць загадзя падрыхтаваныя з паперы формы яек.

Сцэна 1

Казачніца. Жыў-быў дзед, жыла-была баба, і была ў іх Курачка Раба. (*Прадстаўляе на чарзе лялечных герояў і дастае прыгожае яйка.*) Знесла курачка яечка, не белае, не рудое, ніякае якое, а залатое. Рады дзед, рада баба – надта ж прыгожае яечка! А якое ж, мусіць, смачнае...

Лялькі Дзед і Баба пачынаюць разыгрываць дзеянне.

Кажа дзед:

– Баба, палі ў печы! Стаў патэльнію! Будзем яечню пячы.

А баба войкнула:

– Але ж шкода біць такое прыгожае!

А дзед ёй:

– Нічога ты не разумееш, старая. Яйка павінна быць разбіта! Разбіў, з'еў, можна жыць далей. А курыца новае знясе.

Згадзілася баба.

І ўзяўся дзед біць тое яйка. Біў-біў, біў-біў і не разбіў. І баба біла-біла, не разбіла. А бегла мышка, хвосцікам шась!.. Яечка звалілася і... таксама не разбілася. Не разбілася, а пакацілася. Круць-верць, круць-верць і цераз парог. А далей з ганачка скок-паскок, скок-паскок і саскочыла на сцяжынку. А са сцяжынкi на вуліцу. І пабегла далёка-далёка-далёка.

Плача дзед, плача баба. Шкода ім, што залатое яечка ад іх уцякло. А курачка сакоча:

– Не плач, дзед, не плач, баба. Я вам новых ячак нанясу, звычайных, беленькіх, будзеце іх біць колькі захочаце.

Але дзеду й бабе таго, залатога, хочацца. Пабеглі яны яго шукаць-даганяць.

Сцэна 2

Казачніца. А ячка па вуліцы коціцца, а на вуліцы вясна.

З’яўляюцца дэкарацыі вуліцы і сонейка ці лялька Сонейка.

Казачніца. Сонейка праменьчыкі паўсюль распусціла. А ячка паварочваецца то на адзін бачок, то на другі і ловіць кожны праменьчык. І застаюцца на ячку ад праменьчыкаў малюнкi-слядочкі. Залатое ячка ад таго яшчэ прыгажэйшае. Раптам хмарка наляцела і пырснуў дожджык.

З’яўляюцца дэкарацыі ці лялькі Хмарка і Дожджык.

Казачніца. Залатое ячка кожную кропельку ловіць. І застаюцца на ім кропелькі-слядочкі. Яшчэ прыгажэйшае стала ячка. Кацілася яно, кацілася і закацілася на лугі-мурагі. Першая травічка такая мяккая, такая смарагдавая. Дакранецца ячка да лісточка – застаецца на ім малюначак, дакранецца да кветачкі – закрасуе на ім кветачка.

Паказваюцца размаляваныя яйкі.

Казачніца. А тут ужо і дзед з бабай даганяюць, вось-вось цопнуць. А на полі – вясёлка, нядаўна ж дожджык прайшоў і сонца свеціць.

З’яўляецца дэкарацыя з Вясёлкай.

Казачніца. Ячка круць-верць, круць-верць і пакацілася па вясёлцы ў неба. Коціцца ячка па вясёлцы і само зьяе ўсімі колерамі. Закацілася яно на самы верх, дзюб аб сонца і разбілася. Радуюцца сонейка – з’ела, падужэла, грае, мацней прыгравае.

Сонейка павялічылася ў два разы.

Сцэна 3

Казачніца. Надшоў Вялікдзень. Вялі-і-ікае свята. Вярнуліся дзед і баба дахаты, а там кура-шчабатура нанесла ячак поўнае гняздзечка. Яны чысценькія-беленькія, а дзеду й бабе хочацца, каб былі як тое, залатое. І ўзяліся яны ячкі маляваць-фарбаваць. Прыгожыя ячкі атрымаліся. *(Паказвае ячкі, якія размалявалі напачатку гледачы, ці прапануе дапамагчы дзеду і бабе размаляваць формы яек.)* На Вялікдзень усе людзі збіраюцца, у святыню ідуць, адзін аднаго віншуюць *(пытае гледачоў, як віншуюць з гэтым святам)*: «Хрыстос уваскрос! Сапраўды ўваскрос! Вясна-красна на ўвесь свет! Глянула сонца і ў наша

ваконца!» *(Збірае яйкі, якія размалявалі дзеці і кладзе ў кошык.)* Паклалі дзед з бабай яечкі ў кошык і таксама пайшлі іх святніць. Пасвенцілі, а дома прыйшлі да іх дзеткі суседскія і ў адзін голас гукаюць: «Я – маленькі жачок, паўзу як рачок, скачу як жабка, дай яечка, бабка!» Рады дзед, рада баба, што дзеткі іх павесялілі, са святам павіншавалі. Пабеглі жакі з тымі яечкамі гуляць: па латку качаць, біткі біць, мацака шукаць. А да бабы з дзедам новыя госці – валачобнікі – завіталі. Са святам павіншавалі, песень напяялі.

Сцэна 4

Выходзяць валачобнікі.

Казачніца

Валачобнікі валачыліся,
Па каленачкі замачыліся,
Ішлі праз кладку – знайшлі аладку,
Ішлі праз другую – згубілі і тую,
Ішлі праз сялечка – знайшлі яечка,
Ішлі праз другое – згубілі і тое.

Валачобнікі

(спяваюць ці замаўляюць)

Не мы б'ём, Вярба б'ець,
Якая? Святая.
За тыдзень Вялікдзень.
Будзьце здаровы бы зіма,
А вясёлы бы вясна,
А багаты бы восень,
А тыха бы літо.
На шчасце шчаслівы,
На здароўе ўрадлівы [9, с. 304].

Казачніца. І валачобнікаў дзед з бабай яечкамі абдарылі. *(Дорыць валачобнікам яйкі.)* Цяпер усе навокал радыя, усе яечкі велікодныя маюць. І толькі кура-шчабятюра зашылася ў куточку і плача: «Ну во, а пра мяне ўсе забыліся... І дзед, і баба, і валачобнікі, і жакі, і сонейка – усе па святочным яечку маюць, а я нічога не маю». Сонейка глянула на курачку, праменьчыкам сваім яе прылашчыла, стала супакойваць: «Нашто табе такое яечка, яно ж варанае!» Курачка забурчэла: «Яно ніякае не вароняе, яно курынае!» Рассмяялася сонейка: «Вядома, ніякае не вароняе, яно варанае. А ты нанясі свежых. І з іх выдзеўбуцца вясёлыя

жоўценькія кураняткі». Так яно і сталася. І цяпер наша кура-шчабятюра па садочку хо-о-одзіць ды ходзіць, куранятак за сабой водзіць.

З'яўляюцца кураняткі.

Казачніца. Цып-цып, цып-цып, цып... кураняткі, выходзьце да нас, мае рабяткі!

Выходзяць на паклон усе удзельнікі прадстаўлення.

Валачобнікі

(спяваюць)

Не мы б'ём, Вярба б'ець,
Якая? Святая.
За тыдзень Вялікдзень.
Уставайце рана,
Вярба бела б'ець за дзела,
Вярба красна б'ець не напрасна.
Не будзьце санлівы,
Да работы лянiвы,
Не будзьце завiслiвы,
А здаровы, як вада!
Расцiце, як вярба!
Будзьце швiдкi, як пчала!
Будзьце багаты, як зямля!
Ад року да року
Вярбою па боку [9, с. 306].

Не мы б'ём,
Вярба б'ець.
Якая? Святая.
За тыдзень Вялікдзень.
Уставайце рана,
Дастанець яйка малявана [9, с. 307].

Казачніца. Хрыстос уваскрос!

Валачобнікі. Сапраўды ўваскрос!

Казачніца. Вясна-красна на ўвесь свет! Глянула сонца і ў наша ваконца! Са святам усіх [9, с. 310]!

Усе кланяюцца.

ТЭКСТЫ ДЛЯ ІНСЦЭНІРОЎКІ Ў БАТЛЕЕЧНЫМ ТЭАТРЫ

Мэта практыкавання – навучыцца інсцэніраваць сцэнарны матэрыял ва ўмовах батлеечнага тэатра.

Задачы:

- 1) прааналізаваць сцэнарны матэрыял: вызначыць тэму і ідэю, падзейны рад; вызначыць завязку, кульмінацыю, развязку, фінал;
- 2) размеркаваць ролі, прачытаць матэрыял па ролях;
- 3) вызначыць характэрныя рысы персанажаў са сцэнарнага матэрыялу, зрабіць эскізы лялек і касцюмаў;
- 4) вырабіць лялек з пэўнага матэрыялу, які дапамагае лепш стварыць пластычны малюнак роляў (ці падабраць неабходныя лялькі);
- 5) адаптаваць сцэнарны матэрыял да батлеечнага тэатра: вызначыць, дзе будуць адбывацца падзеі (на якіх паверхах скрыні) і размяшчацца дэкарацыі; як зрабіць неабходныя спецэфекты і ператварэнні (пераапананні) герояў;
- 6) вырабіць элементы дэкору, рэквізіт, прыстасаванні для спецэфектаў;
- 7) вызначыць мізансцэны: размясціць дэкарацыі і рэквізіт; вызначыць, адкуль будуць з'яўляцца і куды сыходзіць персанажы;
- 8) вывучыць тэксты роляў, знайсці характэрныя моўныя асаблівасці персанажаў;
- 9) асвоіць сістэму кіравання лялькай і яе пластычныя магчымасці;
- 10) стварыць эцюды (сцэнка) для кожнага падзейнага рада;
- 11) правесці рэпетыцыі;
- 12) аформіць прадстаўленне музычнай фанаграмай ці спевамі;
- 13) вызначыць умовы светлавога афармлення (магчыма мінімальнага – уключыць і выключыць святло ў пачатку і ў канцы прадстаўлення, выкарыстаць ліхтарык для падсветкі);
- 14) паказаць прадстаўленне глядачам;
- 15) прааналізаваць пасля паказу, што атрымалася добра, а што не так, як было запланавана, вызначыць прычыны.

Прапанаваныя тэксты могуць быць выкарыстаны для гульні з лялькамі як у батлеечнай скрыні (партатыўны тэатр), так і «на сталі» (настольны тэатр), шырме, у тэатры з ценямі. Дзеянне, асабліва ў пачатку работы з лялькамі, рэкамендуецца суправаджаць аповедам персанажа, напрыклад Казачніцы, Дзеда-батлейшчыка ці інш.

Прыгоды чорнага, шэрага і белага⁴

Казка-мініяцюра

Паводле У. Суцеева і А. Церашковай

Рэкамендацыі да паказу казкі ў батлеечным тэатры

Усе лялькі да гэтай казкі могуць быць выраблены (звязаны) з бавоўны ці сшыты з тканіны, з кавалачкаў меха ці вылеплены з пластыліну сумесна з дзецьмі. Да лялек неабходна прымацаваць кійкі ці пруты, за якія іх водзяць лялькаводы. Для пастаноўкі казкі таксама могуць быць выкарыстаны і сшытыя пальчаткавыя лялькі (якія адзяваюцца на рукі), ці нават звычайныя цацкі, купленыя ў краме, прыстасаваныя на штыр для лялькаваджэння.

Неабходны рэквізіт:

- маленькае люстэрка;
- скрыня з мукой;
- скрыня, размаляваная пад комін з сажай;
- талерка з вадой.

Усе скрыні можа падаваць у батлейцы чалавечая рука, якая будзе таксама пырскаць на гледачоў. Кожнае дзеянне можа адбывацца на новым паверсе батлеечнай скрыні (напрыклад, за мышкай кацяняты бягуць на трэці паверх, за жабкай спускаюцца на другі, праваліваюцца ў комін на першы паверх і там сустракаюць рыбку).

Дзеючыя асобы

Мама-котка.
Шэрае кацяня.
Белае кацяня.
Чорнае кацяня.
Мыш.
Жаб.
Рыба.

---

⁴ Крыніца: Церашкова А. Тры кацяняці // Умнікі-разумнікі. Рэжым доступу: <http://umrazum.wordpress.com>.

Неабходныя яшчэ тры чорных кацяняці для падмены, пасля таго, як яны злазілі ў комін і сталі бруднымі. Таксама патрэбна чорная жабка.

Мама-котка збіраецца ў госці. Старанна мыецца перад люстэркам.

Шэрае кацяня

(выбягае)

Мяў, матуля, ты куды?

Мама-котка

У госці я, гады ў рады.

Белае кацяня

(выбягае, за ім Чорнае кацяня)

Мяў, матулечка, нядзеля!

Чорнае кацяня

Мы гуляць пайсці хацелі!

Мама-котка

(гладзіць кацянятаў, тые лапшачца)

Буду хутка, абяцаю. Вось тады і пагуляем! Вы тут без мяне цішэй, не палохайце мышэй!

Мама-котка сыходзіць, выкатваецца клубок. Кацяняты пачынаюць з ім гуляцца. З іншага боку крадком выходзіць Мыш.

Мыш

Мама-котка выйшла з хаты.

Дома толькі кацяняты.

Хай дурэюць, хай гуляюць.

Я пад'есці пашукаю.

Белае кацяня

Вой, глядзіце!

Шэрае кацяня

Гэй, лавіце!

Чорнае кацяня
Даганяйце!

Мыш
Не чапайце!

Кругамі бегаюць. Высоўваецца скрыня з мукой, нарэшце мыш ускоквае ў скрыню з мукой, за ёй кацяняты.

Кацяняты
(за сцэнай)
– Трымай, шукай, не выпускай!

Белае кацяня
Не злавлі.

Шэрае кацяня
Упусцілі.

Чорнае кацяня
Перапэцкаліся ўсе!

Кацяняты
(хорам)
– Нам ад мамы пападзе!

Кацяняты сыходзяць са сцэны. Выскоквае Ж а б к а .

Ж а б
Квах, які цудоўны дзень! Ква-а, а хто гэта ідзе?

Выходзяць цугам кацяняты. Жабка па кроку адступае, кацяняты наступаюць. Так праходзяць круг. Рука высоўвае чорны комін ці міску з попелам.

Ж а б
Ква-а-пабачэння!

Жабка лезе ў комін. Кацяняты на момант спыняюцца перад комінам, зазіраюць туды.

Белае кацяня
Перапэцкаемся зноў!

Шэрае кацяня
Можа, лепш пайсці дамоў?

Чорнае кацяня
Ды лезце хутчэй, бо жабка ўцячэ!

Па адным кацяняты лезуць у комін. Выскоквае Ж а б к а ўся чорная.

Ж а б
Ква-ха-ха, ква-ха-ха!
Поўзаюць, шукаюць!
А як вылезуць – сябе самі не пазнаюць!

Жабка скача праз сцэну, з апошнім «ква-ха-ха» знікае. Па адным выходзяць кацяняты, чорныя ўсе, аглядаюць сябе, уздыхаюць.

Белае кацяня
Не злавлілі.

Шэрае кацяня
Упусцілі.

Чорнае кацяня
Перапэчкаліся ўсе!

Кацяняты
(хорам)
– Нам ад мамы пападзе!

Выходзіць Р ы б а , выносіць перад сабой «сажалку» (міску з вадой) з чаротам абапал.

Белае кацяня
Вой, глядзіце!

Шэрае кацяня
Гэй, лавіце!

Чорнае кацяня
Даганяйце!

Рыба хаваецца ў сажалку, туды ж скачуць кацяняты. Пэўны час выскокваюць з вады па чарзе галовы, адфыркаваюцца. За гэты час падмяняюцца чорныя кацяняты на тых, што былі раней. Пырскі ляцяць і на глядачоў.

Кацяняты

(хорам)

– Дзе рыба?

Белае кацяня

Не злавлі.

Шэрае кацяня

Упусцілі.

Чорнае кацяня

І да ніткі змоклі ўсе!

Кацяняты

(хорам)

– Нам ад мамы пападзе!

Ідуць, панурыўшыся, па сцэне. Сажалка знікае, выкатваецца клубок. Кацяняты сядваюць вакол клубка, кладуцца, пазяхаюць і засынаюць.

Мама-котка

(выходзіць на сцэну, аглядае кацянятаў)

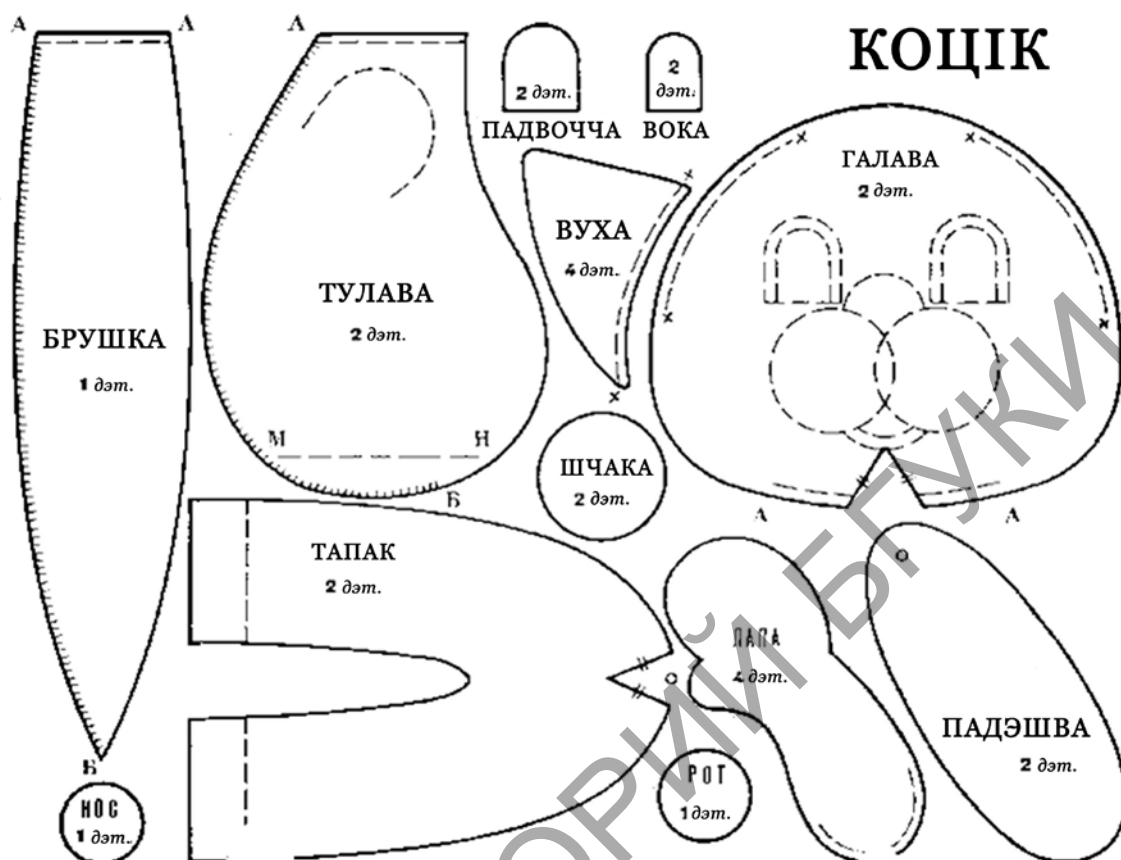
Дзеці, мы ідзём гуляць!

Кацяняты

(хорам, прыўзняўшыся з падлогі)

– Мяў, матуля, дай паспаць!

Схема выкройкі лялькі кацяняці⁵

Выкройку патрабуецца павялічыць

⁵ Крыніца: www.vikrojkitut.ru.

Старая «Рэпка» на новы лад⁶

Казка ў форме верша

Аўтар Ю. Малахоўская

Рэкамендацыі да паказу казкі ў батлеечным тэатры

Усе лялькі да гэтай казкі могуць быць выраблены (звязаны з бавоўны ці сшыты з тканіны) ці вылеплены з пластыліну (ці адмысловага пластыліну, які дубянее пад уздзеяннем тэмпературы, можна выкарыстоўваць і тэхніку пап'е-машэ) сумесна з дзецьмі. Да лялек неабходна прымацаваць кійкі ці пруты, за якія іх водзяць лялькаводы. Можна таксама выкарыстоўваць пальчаткавыя лялькі ў батлейцы.

Неабходны рэквізіт:

Бабка з Дзедам, якія жывуць на другім паверсе батлейкі, а потым сыходзяць за рэпкай на першы, дзе і адбываецца дзеянне.

Рэпка павінна складацца з частак – разламвацца на часткі – каб кожны мог адшчапіць па кавалку.

Дзеючыя асобы

Вядучы, дзяўчынка ці хлопчык.

Баба.

Дзед.

Жучка, сабака.

Каток.

Унучка.

---

⁶ Крыніца: сайт «Нашыя дзеткі». Рэжым доступу: http://www.dzietki.org/article/cms_view_article.php?aid=156.

Вядучы

Не ў замку, не ў палацы.
А ў старой драўлянай хатцы
Бабка з Дзедам разам жылі.
Жылі добра, не тужылі.
Разам елі, разам пілі,
разам у гарод хадзілі.

Ну дык вось, у тым гародзе –
Ведаць гэта не пашкодзіць –
Пасадзіў дзед неяк рэпу.
Увільготніў добра глебу,
Ускапаў, узрыхліў зямліцу,
Даў яшчэ ёй раз напіцца
Ды пайшоў сабе дамоў
З працы пачакаць пладоў.

Агратэхніка, канешне,
Дала вынік самы лепшы:
Рэпка вырасла на славу:
Вышэй плота, вышэй лавы,
Уся жоўтая, бы сонца,
Так і просіцца ў ваконца.

Як паспела, дзед прыйшоў,
Каб забраць яе дамоў.
Ірвануў раз, другі, трэці...
Што такое? Ані з месца!
Мусіць, трэба дапамога.

Дзед

Бабка! Выручай старога!

Вядучы

Як жа не дапамагчы?
Бабка кінула пячы,
Падхапілася ды к дзеду.
Сама думае:

Баба

Кабеду,
Мабыць, будзе рэпа ў нас.
Наямося, ды за квас!

Вядучы

Падб'ягае... Штось не так:
Рэпа ў градцы, дзед – як грак,
Разгубіўся, ледзь не плача.
Баба ж з злосці ледзь не скача.

Баба

Ты чаго стаіш, дурны?
Хапай рэпу ды цягні!
Ужо даўно кіпіць у печы.
Ты ж займаешся тут нечым!

Пакуль Дзед і Баба сварацца, прыходзяць па чарзе Жучка (пачынае грызці рэпку і, адчапіўшы кавалак, збягае), потым Каток пачынае лізаць рэпку, а потым і Унучка адкусвае вялізны кавалак.

Вядучы

Разлаваўся тут і дзед.

Дзед

Што крычыш, як наш сусед?
Паспрабуй сама вазьмі,
Гэту рэпу пацягні!
Гырчыць баба, бы індык.

Баба

Ты мужык ці не мужык?
Я тут буду рэпу рваць,
А ты што ж? Адпачываць?!
Ах, такі ты, растакі!

Вядучы

Крык ляціць ва ўсе бакі.

Жучка, Каток і Унучка з'елі ўсю рэпку, апошні маленькі кавалачак ухапіла Мышка.

Вядучы

Слова – дзед, а баба – два.
Ды сварыліся дарма:
Покуль сварка дагарэла,
Тую рэпку Мышка з’ела.
Не адна, вядома, з Жучкай,
З Коткай разам ды з Унучкай.

Паглядзелі дзедка з бабкай
На сваю пустую градку
І рашылі, што ўжо болей
Не пасварацца ніколі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Лялька для батлейкі
Дзеючая тэатральная лялька –
гэта любая рэч у руках акцёра-лялечніка

Выкарыстаны матэрыялы сайтаў: www.masterkukol.ru,
www.onceokuloncesi.com, www.dramateshka.ru, www.StranaMam.ru,
www.masterclassy.ru, www.detsad.com, www.shillopop.com, www.usebelarusy.by
і фатаграфіі з архіва А. В. Калашнікавай.

Задача акцёра-лялечніка – аніміраваць (ажыўляць) рэчы і лялькі

**Руки – гэта таксама лялька і яскравы сродак
выразнасці тэатра лялек**

Эскіз мадэляў лялек на пальцах (Svetlana Uzikh)

Лялькі, як і людзі, павінны ўзаемадзейнічаць і весці размову (дыялог)

***Партатыўны (батлеечны) тэатр
можна зрабіць з кардоннай скрыні ці фанеры***

***Батлейка можа ўдзельнічаць
у разнастайных сацыякультурных праектах***

Батлейка Свята-Елісавецінскага манастыра (г. Мінск) у праекце «Ноч музеяў» Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь (2013)

Батлеечны тэатр цэняў

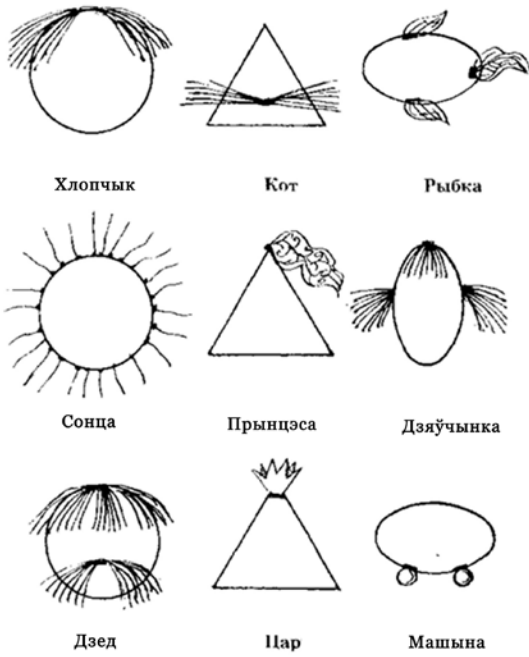
Лялькі для батлеечнага тэатра цэняў

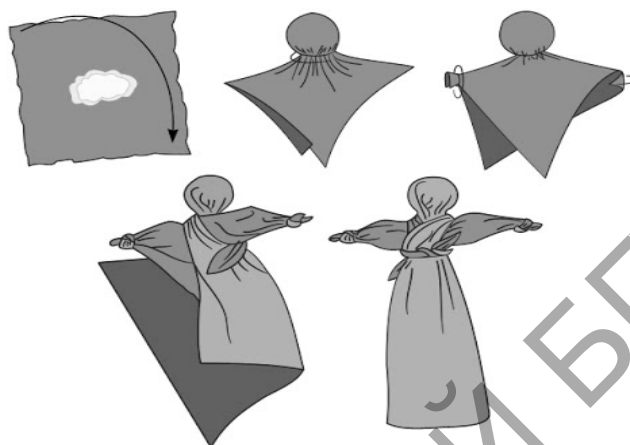
Самыя простыя лялькі для батлейкі

Лялькі з паперы, кардону і паралону

Лялькі з насоўкі

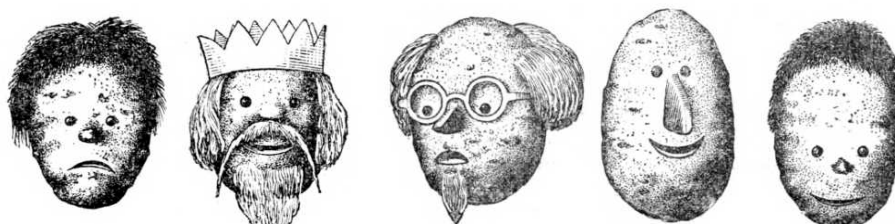
Прапануем узяць дзве хусткі ці дзве насоўкі памерам 15x15 см ці больш. Першую – згарнуць па дыяганалі. У сярэдзіну пакласці шматок з абрэзкаў нітак ці кавалачак ваты. Неабходна абхапіць скрутак так, каб ён апынуўся ў цэнтры тканіны, а затым ушчыльную вакол камяка замацаваць ніткай. Ляльку неабходна насунуць на пруток для вязання, драўляны стрыжань ці дрот і атрымаецца лялька для батлейкі ці партатыўнага тэатра.

Лялькі з бульбы

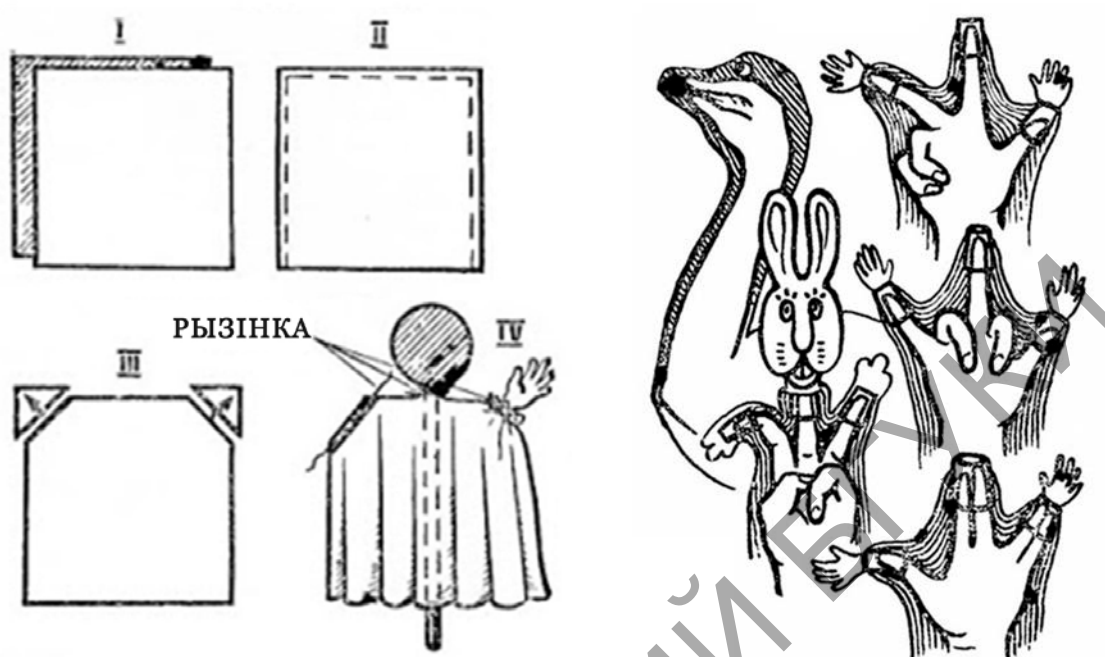

Некалькі бульбін, два-тры шматкі матэрыі, каляровая папера, дзясятка абіўных цвічкоў – вось усё, што трэба, каб уладкаваць лялечны тэатр. Круглая бульбіна – галава; у ёй трэба высвідраваць дзірку сантыметры ў тры глыбінёй, каб можна было насадзіць яе на палец ці на стрыжань. Выразаць рот. Капляюшыкі цвікоў – вочы; жмуток пакулля ці ваты – валасы, вусы, барада. Галава надзяваецца на стрыжань, рукі свабодна боўтаюцца, калі лялька паварочваецца. Калі патрабуецца зрабіць лялькі пальчаткавыя, тады галава надзяваецца на ўказальны палец; вялікі палец і сярэдні – рукі бульбяной лялькі. Насоўка, абгорнутая вакол рукі, – сукенка; яе прытрымліваюць мезенец і безыменны палец.

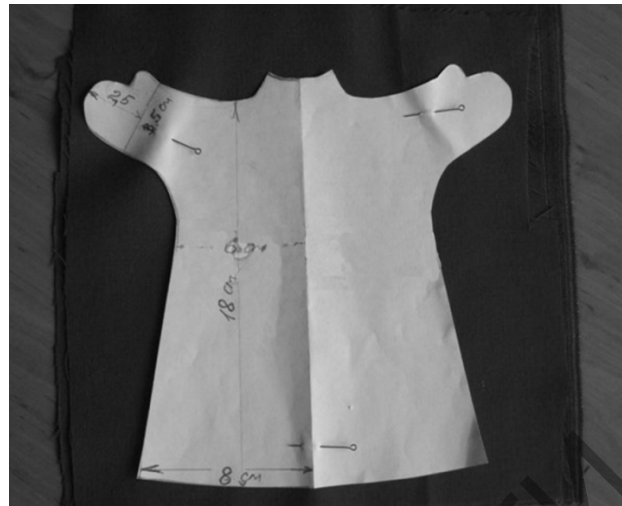
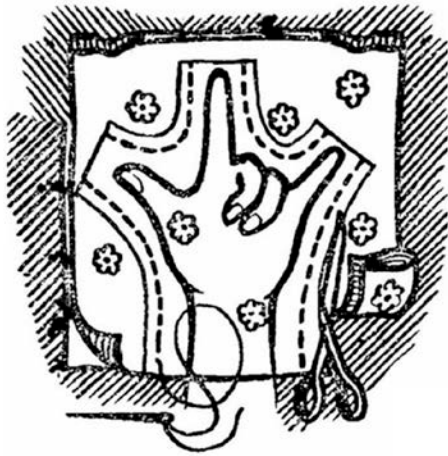

Пальчаткавыя лялькі і лялькі на стрыжні

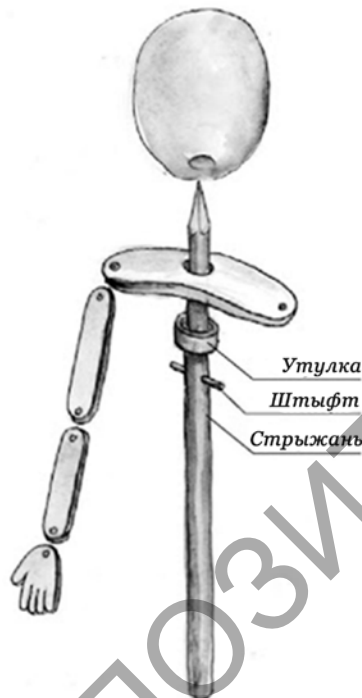
Верхавыя лялькі: лялькі з «жывой рукой»

Яркімі выразнымі магчымасцямі валодае вельмі простая лялька, якая складаецца з драўлянага стрыжня, шыі і галоўкі з пап'е-машэ. На баразёнцы, прарэзанай вакол шыі, трымаецца касцюм, які вольна звісае. Калі ў пальчаткавых і стрыжнёвых ляльках маецца на ўвазе корпус, то тут яго зусім няма. А замест рук лялькі працуюць рукі лялькавода ў каляровых пальчатках. Аснова гарнітуры такой лялькі – плашч. Шыецца ён проста: два прамавугольных ці квадратных кавалкі тканіны сшываюцца разам па краях. Атрыманы мяшок выварочваецца, два верхніх вуглы зразаюцца і збіраюцца на гумку. Кісьць лялькавода павінна вольна праходзіць скрозь такую абшыўку, якая будзе ўтрымлівацца гумкай у запясці. Склаўшы плашч напалову, выразаюць на лініі згібу адтуліну для лялечнай шыйкі. Гарлавіна плашча, сабраная на нітку, замацоўваецца ў баразёнцы, прарэзанай вакол шыі. Зверху плашч можа быць упрыгожаны разнастайным дэкорам у адпаведнасці з задумай выявы. Лялькі з рукой выканаўцы таксама ставяцца да верхавых, бо лялечнік працуе імі знізу. Таму практычна любы драматургічны матэрыял, напісаны для верхавых лялек і для батлейкі, можа быць выкананы і гэтымі лялькамі. Такая лялька дазваляе вылучыць самыя тонкія нюансы пачуццяў і настрояў героя, яна валодае выразнай жэстыкуляцыяй і можа выконваць складаныя дзеянні, недаступныя іншым сістэмам лялек.

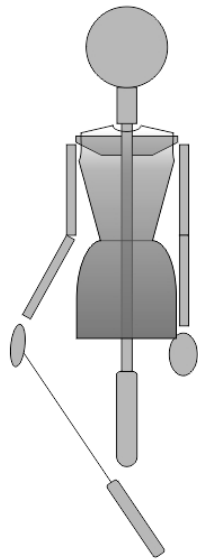

Верхавыя лялькі: лялькі з гапітам

Пальчаткавыя лялькі ажываюць ад рукі артыста. А каб прывесці ў рух ляльку на стрыжні, ці шпеневую ляльку, трэба адмысловае прыстасаванне – гапіт. Найпросты гапіт – гэта проста драўляны стрыжань, на якім трымаецца лялька. Дзякуючы яму лялька можа паварочваць галаву і плечы. Рукі лялькі кіруюцца з дапамогай кіяў ці спіц, прымацаваных да кісцей рук. Так уладкаваны самыя простыя стрыжнёвыя лялькі. У той жа час гапіт можа прымусіць ляльку лыпаць вачамі, шырока раскрываць рот, нахіляць галаву і выконваць іншыя дзеянні. Зразумела, што гапіт такой лялькі – гэта складаны механізм, які кіруецца лялькаводам. Прыведзены на малюнку гапіт уяўляе сабой адзін з мноства варыянтаў канструкцый, якія выкарыстоўваюць лялечнікі ў працы. Неабходны матэрыял: палачка драўляная (даўжыня 40 см, таўшчыня 15 мм), свядзёлак, шыла, нож, кавалак дроту (даўжыня 25 мм, таўшчыня 1,5–2 см), утулка ці колца (унутраны дыяметр 17–19 мм).

Неабходна падабраць драўляную палачку, завастрыць адзін канец накішталт завостранага алоўка. Высвідраваць адтуліну і ўставіць у яго штыфт з дроту так, каб ён досыць туга сядзеў у гэтай адтуліне. Надзець утулку, яна павінна вольна круціцца вакол гапіта і абапірацца на штыфт. Цяпер гапіт можна размаляваць і апарануць згодна з вобразам лялечнага персанажа.

Верхавыя лялькі:
плоскія лялькі на аснове побытавых прадметаў

Эскізы плоскіх лялек для батлейкі

П'ЕСЫ І СЦЭНАРНЫ МАТЭРЫЯЛ: КАЗКІ Ў БАТЛЕЙЦЫ

Казкі на беларускай мове

Казка пра смелага вожыка⁷

Аўтар А. Якімовіч

Рэкамендацыі да паказу казкі ў батлеечным тэатры

Неабходны рэквізіт:

Батлейку можна ўпрыгожыць галінкамі елачкі і дрэў. Дрэвы-дэкарацыі можна выразаць з кардону.

Спосабы зрабіць звяроў да казкі: выляпіць іх з пластыліну, а зверху на класці «шэрстку» са жмуткоў афарбаванай у патрэбны колер ваты ці сапраўднай непрадзенай бавоўны; калі ж пафантазіраваць, то звяроў можна літаральна «складаць» з падыходзячага па колеры трыкатажу, дамагаючыся патрэбных ліній з дапамогай іголки з ніткай. Такія звяры, як і пашытыя па адмысловых выкрайках, могуць стаць удзельнікамі іншых казак.

Дзеючыя асобы

Заяц.

Ліса.

Вожык.

Воўк.

Мядзведзь.

Аўтар (Вядучы).

Перад батлейкай выходзіць Аўтар.

Аўтар. Ходзіць па ўзлеску Заяц і горка плача.

У батлейцы з'яўляецца Заяц.

Заяц. Як жа мне цяпер жыць на белым свеце? У-у-у... Калі так, дык і верабей скоро верх над табою возьме... Эх, пабегчы хіба ды ўтапіцца з гора... *(Бяжыць на рэчку.)* Эх, даруйце ўсе... *(Збіраецца боўтнуць з берага.)*

---

⁷ Крыніца: Настаўнік.info // Інфармацыйна-метадычны партал для настаўнікаў. Рэжым доступу: http://www.nastaunik.info/files/f/651_Jakimovich.doc.

Ліса. Гэй, касавокі, не бачыш куды разagnaўся?! Дрэнна ўсё ж, скажу табе па шчырасці, мець касыя вочы. Так і ўтапіцца можна...

Заяц. Вось гэта ж мне і трэба, сястрыца Лісанька, толькі ў ваду, толькі ўтапіцца...

Ліса. Што ты, браток, надумаўся? Апамятайся! Навошта табе тапіцца?

Заяц. Як гэта навошта? І ты б не лепш зрабіла, каб цябе так набіў і пакрыўдзіў... У-у-у... *(Плача.)*

Ліса. Хто набіў? Хто пакрыўдзіў?

Заяц. Ды крываногі таўкач гэты – Вожык. І каб хто людскі! *(Выцірае слёзы.)*

Ліса. Ай, ай, ай! Вожык цябе пабіў! Не спадзявалася, браток, чуць такія навіны! Як жа гэта здарылася!

Заяц. Пайшоў гэта я нядаўна пад Бярозавую горку салодкай канюшынкi пашчыпаць. А тут і Вожык да мяне прыпёрся – паўзун гэты клышаногі – і давай па канюшыне качацца. Так і мне яе, так і топча! Хіба ж магло стрымаць маё заечае сэрца гэтакі здзек! Набраўся я храбрасці ды як закрычу на яго... А ён замест таго, каб уцякаць, пабег да мяне ды давай дубасіць, давай іголкамі калоць, – я ледзь жывы вырабіўся. У-у-у! *(Плача.)* Пусці мяне, пайду ўтаплюся! У-у-у! *(Плача.)*

Аўтар. Шкада стала Лісіцы-хітрыцы Зайку. Як-ніяк свой брат. І калі кожная там казюлька пачне яго крыўдзіць, тады і праўда лепш утапіцца.

Ліса. Пачакай, не тапіся, браток! Я за цябе заступлюся. Ужо я пакажу яму, паўзуну гэтаму няшчаснаму! Як толькі ўбачу, адразу загляну яго. Будзе ён ведаць! Будзе ён век мяне помніць!

Заяц. Заступіся, сястрыца, заступіся!

Аўтар. Прыбегла Лісіца да Бярозавай гары, стала ў лагчынцы і выглядае, дзе той Вожык, які так бязлітасна пакрыўдзіў яе прыяцеля Зайку-шарачка. Раптам нейкі цяжкі калючы клубок каменем упаў на яе спіну.

Вожык. Фф-р-р-р! Пы-ы-ых! Фф-р-р-р! Пы-ы-ых!

Ліса. Вой! Вой! Вой! Хто гэта! Вой! Вой! Вой! Як балюча! Ратуйце, дапамажыце! *(Уцякае.)*

Вожык *(напалоханы, трымаецца за лісіцыну спіну)*. Фф-р-р-р! Пы-ы-ых!

Ліса *(мітусіцца, бегае туды-сюды)*. Вой, смерць мая прыйшла! Хутчэй дамоў, хутчэй у нару! *(Скача ў нару, вожык зрываецца са спіны.)*

Ліса. Вось гэта дык звер! Ну і адчайны! Не паспела аглянуцца, а ён ужо – і на спіну, і душыць, і коле. Не, век не буду сама з ім заводзіцца. За вярсту абыду, калі дзе стрэну. Не, не буду вылазіць. Нябось прытаіўся недзе, чакае. Ды не дачакацца ж табе, хітрун няшчасны: памру, а не вылезу... *(Ланай пагражае.)*

Аўтар. Сядзіць яна так дзень, сядзіць другі. На трэці чуе знаёмы голас.

Воўк. Гэй, кумка-галубка, ці жыва-здарава ты? Што гэта не відаць цябе нешта? Я ўжо, прызнацца, засумаваў без цябе.

Ліса *(плача)*. Вой, вой, вой! Гора ў мяне, воўчанька!

Воўк. Якое-такое гора ў цябе, кумка-галубка?

Ліса. Як жа мне не плакаць, як не гараваць? Не толькі плакаць, а пайсці хіба ды ў ваду кінуцца. Усё роўна смерць. Ён жа мяне другі раз жывую не выпусціць. На мяне ж Вожык як накінецца, як пачне калоць, ледзь не задушыў. Каб яшчэ ледзь-ледзь, дык і канцы б мне былі. Да самай нары не адпускаў.

Воўк *(рагоча)*. Ха-ха-ха-ха-ха! *(Трымаецца за живот.)* Ну, насмяшыла! Ці можа такое быць, каб Вожык Лісіцу задушыў! Ха-ха-ха!

Ліса. Дарэмна, кум, выскаляешся! Ён і цябе можа задушыць! *(Кажэ ўбок.)* Вось падбухтору Воўка, пакажа ён таму крываногаму паўзуну... Ужо ад яго і духу не застанеца. Будзе ён ведаць.

Воўк. Добра, кумка, я за цябе заступлюся!

Ліса. Заступіся, кумок, заступіся!

Воўк. Я яго адным духам разарву! *(Выходзяць.)*

Аўтар. Бяжыць Воўк, бяжыць, аж галлё пад нагамі трашчыць. Зубамі ляскае, Вожыка смакуе. Прыблягае да Бярозавай гары.

Воўк. Што гэта за капіца травы насустрач ідзе без каня і без воза? Дык гэта ж сам Вожык! Начапляў на сябе лісця і вязе ў сваю нару! Гэй, Вожык, ты што ж гэта маю куму крыўдзіш?

Вожык *(спалохана)*. Я... я... я...

Воўк. Зараз я табе пакажу! *(Падскоквае да Вожыка і кусае.)* У-у-у! Ай-ай-ай! *(Бяжыць дамоў.)*

Насустрач ідзе Мядзведзь.

Мядзведзь. Што гэта, суседзе, з табою? Ці не ў зубнога быў!

Воўк. Ай, Міхайла Іванавіч, горш! *(Стогне.)* Хацеў я Вожыка, паўзуна гэтага клышаногага, за кумку Лісу правучыць, дык ён мне ўвесь рот скалоў сваімі іголкімі. Хоць ты ў лесе цяпер не жыві, хоць ты тапіцца ідзі...

Мядзведзь. Нічога, брат. Я, брат, за цябе заступлюся. *(Злосна.)* Як стрэну яго – заб'ю. Ужо я не дапушчуся, каб ён мяне іголкімі калоў. Лапай як стукну, дык і канцы яму будуць. Бач, які спрытны: іголкімі коле! Пачакай жа, я табе пакажу! Эх, зараз бы пайшоў, але вось выбраўся рыбу лавіць, бо вельмі прагаладаўся за доўгі дзень. Бывай, брат, не турбуйся. Усё будзе, як я сказаў.

Аўтар. Прышоў Міхайла Іванавіч на рэчку і заняўся рыбацтвам. Ubачыць з берага рыбу, схопіць лапаю за хвост ды выкіне за куст.

Мядзведзь. Ну вось і ўсё. Прыйшла пара павячэраць. Мабыць, шмат ужо рыбкі набралася. Ну і наемся ўдосыць! *(Ідзе за куст.)* Што за праява! Куды ж падзелася рыба? Ці не скрозь зямлю яна правалілася?

Аўтар. А тут недалёка Лісіца-хітрыца круціцца.

Мядзведзь *(злосна)*. Гэй, ты, рыжуха! Як табе не брыдка! Ды я... Ды я ж цябе самую зараз праглыну за такія штучкі!

Ліса. Што ты, Міхайла Іванавіч! Хіба ж можна, каб я тваю рыбку з'ела!

Мядзведзь *(злосна)*. А хто ж?

Ліса *(шэптам)*. Ведаю хто, ды толькі сказаць баюся! Хіба на вушка, каб не пачуў ён. А то не жыць мне тады! *(Шэпча на вуха.)* Вожык, каб я так жыла, сама бачыла...

Мядзведзь *(злосна)*. Вожык! *(Ласкава.)* Дзе ён, Лісачка, пакажы мне. *(Выходзяць разам.)*

Аўтар. А Вожык толькі што вярнуўся з палявання і цяпер салодка драмаў на мяккай пасцелі. Яму сёння добра пашанцавала і зараз ён быў у добрым настроі і, дрэмлючы, думаў пра нядаўнія прыгоды з Лісіцай і Воўкам.

Вожык. Страшна стала жыць на белым свеце. Але, мяркуючы па ўсім, не толькі я баюся Лісіцы і Воўка, наадварот, хутчэй яны баяцца мяне. Бо, калі б не так, чаго ж паўцякалі яны тады, не кажучы ўжо пра Зайку. Мабыць, я і ёсць самы дужы ў лесе звер, самы грозны. *(Весела.)* Вой, як добра! Але, *(сумна)* ёсць жа Міхайла Іванавіч – нераўня ні Лісіцы, ні Воўку.

Аўтар. Але, як кажуць, на паляўнічага і звер ідзе. Толькі Вожык падумаў пра яго, а ён тыц сюды, і не адзін нават, а з Лісой. Спужаўся Вожык, згарнуў у клубочак свае калючкі і падрыхтаваўся да смерці.

Мядзведзь. Ах ты абжора ненаедны, сам з клапа, а бач, колькі рыбы маёй з'еў. Я ж цэлы адвячорак лавіў! І як толькі цябе, абжора, не разарвала! *(Лісіца душыцца ад смеху.)* Чаго маўчыш, як рыба аб лёд, нават не варухнешся! Ты што, мяне не баішся? Ну глядзі! *(З усяго маху стукае яго лапай.)*

Вожык *(адкаціўся і запыхкаў злосна)*. Фф-р-р-р! Пы-ы-ых!

Мядзведзь. Ай-ай-ай! Мая лапа! Што ты з ёю зрабіў! Ай-ай-ай! *(Уцякае, а Ліса за ім.)*

Вожык *(храбра крычыць ім услед)*. Пых! Пых! Трымайце іх, трымайце разбойнікаў! *(Мядзведзь прыбягае да Воўка і Зайкі.)*

Воўк. Ну як, задушыў Вожыка?

Мядзведзь *(перадражнівае)*. Задушыў, задушыў... *(Злосна.)* Бачыш, як мяне пакалечыў! Так пекануў мяне па лапе гэты звяруга, што я ледзь не памёр ад болю! Ах, Зайка, вазьмі абцужкі, павыцягвай з лапы іголки. Цярпець не магу.

Аўтар. Узяў Зайка абцужкі, павыцягваў з лапы іголки і перавязаў яе бінтам. Вось паселі звяры ў рад і пачалі думу думаць, як Вожыка перамагчы. Але што ні прыдумаюць, усё не так.

Лісіца. Хадзем хіба да яго гуртам. Быць не можа, каб рады не далі. *(Разам.)* Верна, добра!

Аўтар. Выстраіліся звяры адзін за адным і пайшлі. Спераду – Міхайла Іванавіч, за ім – Воўк зубасты, за Воўкам – Лісіца-хітрыца, а за Лісіцаю – Зайка-шарачок.

Лісіца. Лепш за ўсё разарваць яго на кавалкі. Ты, Міхайла Іванавіч, як самы дужы, будзеш цягнуць за галаву, ты, куме Воўк, і ты, Зайка-шарачок, за хвост, – вось у вас і роўная сіла будзе. А я буду каманду падаваць. Як крыкну – раз, два, тры – дзяры! – дык вы і рвіце яго.

Воўк. Добра, лепш і не прыдумаеш!

Аўтар. Прышлі яны да Бярозавай гары, глядзяць і вачам не вераць...

Заяц. Глядзіце, Вожык на паляне страшную атрутную змяю душыць!

Аўтар. Зайка тут жа самлеў ад страху. Лісіцу з перапалоху схапіў живот. У Воўка зубастага забарабанілі зубы. Нават у Міхайлы Іванавіча закалаціліся паджылкі.

Мядзведзь. Не, з такім зверам жарты кароткія. Ён нават атрутнай змяі не баіцца, не тое што нас! *(Уцякаюць.)*

Аўтар. З таго часу яны ўсе баяцца Вожыка і не чапаюць яго. Толькі адна Лісіца-хітрыца прыдумала спосаб, каб Вожыка перамагчы, але нікому пра яго не сказала. Ды і самой ёй не заўсёды гэты спосаб удаецца.

Новы калабок⁸
П'еса-казка ў 2-х дзеях
Аўтар П. Васючэнка

Лялькі да казкі «Калабок».
Крыніца: www.vikrojkitut.ru

Рэкамендацыі да паказу казкі ў батлеечным тэатры

Неабходны рэквізіт:

Батлейку можна ўпрыгожыць галінкамі елачкі і дрэў, калі Калабок апынуўся ў лесе. Дэкарацыі лесу можна таксама выразаць з кардону.

Дзед і Баба – звычайныя батлеечныя лялькі на трысцінках. Яны часта сустракаюцца ў іншых казках і могуць неаднаразова выкарыстоўвацца ў іншых паказах, калі зрабіць ім дэталі касцюма, якія можна змяніць.

Калабок можа быць вылеплены з пластыліну і нават мяняць форму. Можна таксама надзець на палец ці на карандаш шарык, на якім намаляваць вочкі і рот. Яшчэ адзін спосаб – сшыць ці звязаць мяшчак, насыпаць крупы і насадзіць на штыр.

Спосабы вырабу звяроў да казкі: выляпіць іх з пластыліну, а зверху наклеіць «шэрстку» са жмуткоў афарбаванай у патрэбны колер ваты ці сапраўднай непрадзенай бавоўны; калі ж пафантазіраваць, то звяроў можна літаральна «складаць» з падыходзячага па колеры трыкатажу, дамагаючыся патрэбных ліній з дапамогай іголки з ніткай. Такія звяры, як і пашытыя па адмысловых выкрайках, могуць стаць удзельнікамі іншых казак.

---

⁸ Васючэнка, П. В. Маленькі збраяносец : зб. п'ес для драм. і лялеч. калектываў. Мінск : БелПМК, 1999. 132 с.

Дзеючыя асобы

Дзед.
Баба.
Калабок.
Свіння.
Заяц.
Вожык.
Воўк.
Ліса.

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

Сцэна першая

Хата. Печ. Тэлевізар. Насценны гадзіннік. На цвіку вісіць стрэльба. На печы храпе
Дзед. На лаве спіць Баба. Каля печы стаяць валёнкі аграмаднага памеру.
У вакно зазірае сонца. Кукарэкае певень.

Дзед (*прачынаецца*). Баба! Падымайся! Годзе спаць.

Баба (*сонным голасам*). Што табе?

Дзед. Снедаць давай.

Баба. Рана яшчэ.

Дзед. Дык жа есці хочацца...

Баба. Адчапіся. Я спаць хачу. (*Сонным голасам.*) І ты спі. Калі
спіш, есці не хочацца. (*Захрапла.*)

Дзед. Табе б толькі спаць... Да паўночы цілявізір глядзіш, а ўранку
гарматамі цябе не дабудзішся... (*Пазяхнуў і таксама захрап.*)

Храп. Гадзіннік цікае, гудуць мухі. У хляве зарохкала свіння: «Рох-рох рох... У-і-і!
Есці хачу!»

Дзед (*праханіўся*). Баба, прачынайся! Абедаць пара!

Баба. Які табе абед! Спі!

Дзед. Я ўжо не хачу спаць. Я есці хачу. І свінка есці хоча.

Баба. Што ж я табе згтую? У хаце толькі мука ды бульба.

Дзед. Спячы мне калабка!

Баба. Ты што, дзед? Памяць табе адабрала? Учора быў калабок.
Песенькі спяваў, нібы гэты... Піліп Кіркораў. А потым у лес уцёк.

Дзед. Гэта быў дрэнны калабок. Пусты. Бяздушны. Чэрствы. Спячы
мне новага калабка!

Баба. Якога ж табе калабка спячы?

Дзед. Хачу, каб калабок быў ветлівы. Душэўны. Хачу, каб з душой
быў. Гэта значыць, з добрай начынкай. І не чэрствы. І каб старых
паважаў. Каб сам старому чалавеку ў рот скакаў...

Баба. Бач, як вымышляе!

Дзед. Баба! Ты мяне ведаеш! Я строгі дзед. А ну, падай мне кульбу!

Баба. Бяры. Навошто яна табе?

Дзед. А вось каб грозна так пастукаць. *(Стукае кульбай.)* Чула? Пад'ём! І да печы!

Баба. Ладна табе. Пайду. Мне ўжо самой есці хочацца.

Баба завіхаецца каля печы – бразгае засланкамі, накладае дровы, раздзімае агонь.

Дзед *(задаволена)*. Добрая ў мяне баба, паслухмяная. Толькі надта серыялы любіць глядзець па цілявізіру.

Баба *(замешвае цеста, лепіць калабка і спявае)*.

Стары мой дзед, бурклівы дзед,
Але спрацацца з ім не след.
На тое ёсць прычына –
Ён – гаспадар, мужчына.
Няхай крычыць, няхай бурчыць, –
Дзядулю трэба наравіць.
Без шуму і пратэсту
Я замяшаю цеста.
Стары мой дзед, бурклівы дзед,
Але спрацацца з ім не след.
Як толькі стукне кульбай –
Бягу я ў склеп па бульбу.
Спяку румяны калабок.
Няхай пад'есць мой галубок.
Здыму старога з печы –
Няхай пад'есць старэчы!
А калі зноўку забурчыць –
Старога трэба правучыць!
Не скажаш «Дзякуй», дарагі, –
Дык пакаштуеш качаргі!

Цеста пачынае падскокваць на дошцы ў такт песні.

Баба. Вой! Нешта цеста скача!

Дзед. Зусім з глузду з'ехала... «Страшак» наглядзелася па цілявізіру...

Баба. Дык жа ў печ само ўскочыла!

Дзед. У печ – гэта яшчэ не ў рот...

Баба. Досыць табе бурчаць!.. А ну, старэчы! Злазь з печы! Ідзі калабок есці! *(Дастае з печы калабка.)*

Дзед *(крэхча, злазіць з печы)*. Іду, іду! Дзе мае валёнкі? *(Саскоквае з печы, трапляе адразу дзвюма нагамі ў валёнкі.)*

Калабок *(ажывае)*. Каго есці? Мяне есці?

Дзед. Размаўляе... Ізноў пачынаецца... Каго ты мне спякла?

Баба. Ты ж сам прасіў, каб быў з душою...

Дзед. Я прасіў? Я прасіў, каб з начынкай быў! А гэты балбоча, як і той... А ўсярэдзіне, мусіць, пусты.

Баба. Сам ты пусты! Галавешка твая пустая!

Дзед. Мешалка ты старая!

Баба. Качаргешнік стары! (*Рыхтуюцца да бойкі.*)

Калабок. Дзядуля, бабуля, не сварыцеся! Бабуля, не трэба валасы астатнія рваць дзядулю. А то ён сам як калабок зробіцца. Дзядуля, не трэба злавацца на бабулю. Яна добра мяне спякла. Я не пусты. Лепш песеньку маю паслухайце!

Дзед (*буркліва*). Той спяваў, гэты спявае...

Баба. А ты маўчы! Хай паспявае.

Калабок (*спявае*).

Я ў калосі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.

Ну, бабуля, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,

Гавары,

Што ў мяне ўнутры?

Я ў песце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!

Ну, дзядуля, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,

Гавары,

Што ў мяне ўнутры?

Баба. Што тут адгадаць? Бульба ў цябе ўнутры, вось што!

Калабок. А вось і не! Не толькі бульба!..

Дзед (*падазрона*). Ты чула, баба?! Ты чаго ў яго напхала?

Калабок. Дзядуля! Бабуля! Ну што вы ўсё пра ежу ды пра ежу? Толькі спяклі – і адразу есці! Ну, хочаце, я вам заместа цацкі буду? Можаце ў валејбол мною гуляць. Нават у футбол. Глядзіце, які я спрытны! (*Скача па хаце.*)

Дзед. Дык... Няма каму гуляць. Няма ў нас ні дзяцей, ні ўнукаў...

Калабок. Праўда? Бедненькія... А хочаце, я вам заместа ўнука буду?

Дзед. Дык...

Баба (*рэзка*). Дык, дык... Индык! Маўчы ўжо! Не ты пёк, не табе рашаць. А ты не слухай яго, унучак. Пакуль я магу качаргу ў руках трымаць, ніхто цябе ў гэтай хаце не з'есць!

Дзед (*нясмела*). Дык жа... есці хочацца...

Баба. Свінню во закалі. Падсмаж ды еш! А Калабка не дам! Хадзі сюды, мой таўстунчык...

У хлевушку, адчуўшы небяспеку, занепакоілася Свіннiя. Зарохкала, завішчэла.

Баба. Бач, запішчэла, свiнская душа! Пачакай, на Каляды будзеш на патэльні пішчэць!..

Тут ужо «свінячая душа» не вытрымлівае. Несусветны віск, аж у вушах коле.
Трэск выламаных дошак. Свіннiя пралятае цераз хату, нібы ракета,
збіваючы ўсё на сваім шляху.

Баба. Куды? Авыць у хлеў! Авыць, табе кажу! Стой! Дзед! Свіннiя з хлява выламілася! Лаві яе!

Дзед. Лаві! Стой!

Калабок. І я з вамі!

Баба. Чакай! Гарачы які! Пасядзі на падваконні, пакуль мы свiнню зловім! Пастудзіся. (*Кідаюцца наўздагон за Свіннiёй.*)

Калабок. Пабеглі... Ім добра, весела – за Свінкай ганяцца! А тут ляжы на падваконні, бакі адлежвай.

У вакне з'яўляецца лыч Свіннiі.

Свіннiя. У-і! Як я іх перахітрыла? Хай сабе там папабегаюць... (*Заўважае Калабка.*) У-і! А гэта што там за лысы на вакне палежвае? Эй, лысы! Хто ты такі?

Калабок. Я Калабок.

Свіннiя. Што за праява такая – Калабок? Адказвай як след! Якога роду? Ці маеш пароду?

Калабок. Я з печкі...

Свіннiя (*грэбліва*). Ясна.

Калабок. А ў вас, цётка, хіба ўсё гэта ёсць?

Свіннiя. А як жа? Слухай, лысы! (*Спявае «Песеньку Свіннiі».*)

Песенька Свіннiі

Ці знаеш, хто такая я?
Высакародная свiннiя!
Свіннiя высакародная,
Свіннiя чыстапародная!
Мой тата, кныр надворны,

Быў важны, як прыдворны.
Была матуля рабая
Шляхцянкай, а не бабаю.
Мой лычык рымскай формы
Адпавядае норме.
Я маю інтарэсы –
Люблю далікатэсы.
Люблю радзіму – свой загон,
Гадую сала і бекон.
Люблю парадак, чысціню,
Люблю калюжын глыбіню...
Сяджу ў гразі, як панна,
Бо не магу без ванны.
Свіння разумная, павер,
Свіння – адважны, моцны звер!
Свіння – магутная, як леў!
А мне крычаць: «Авыць у хлеў!...»

Свіння. Ну? Зразумеў, чаму я павінна цябе з'есці?

Калабок. Як? Ізноў есці?

Свіння. Маўчы, лысы! Цябе трэба з'есці па трох прычынах. Першая – таму што я галодная. Другая – таму што з-за цябе мяне з'есці хочуць. Трэцяя – таму што я свіння шляхетная, маю інтарэсы і люблю далікатэсы.

Калабок. А я не далікатэс. Ты ж не ведаеш, што ў мяне ўнутры...

Свіння. Ну, што ў цябе ўнутры? Бульба.

Калабок. Не толькі.

Свіння. Значыць, жалуды. Або памыі.

Калабок. лепш паслухай маю песеньку. *(Пачынае спяваць.)*

Я ў калосі рос, рос...

Свіння. Няма часу слухаць. Зараз старыя прыбягуць. Так што я цябе буду есці, з чым бы ты не быў!.. *(З віскам накідваецца на Калабка.)*

Свіння ганяецца за Калабком па хаце. Калабок выскоквае з вакна і кідаецца наўцёкі.

Свіння. Стой! Стой, бульбяная душа, каму кажу! Табе ж бабка загадала на вакне сядзець! Стой, бульбяш! Лаві лысага! Усё адно я цябе вылаўлю і з'ем! *(З віскам кідаецца наўздагон за Калабком.)*

Сцэна другая

Лес. Шчабечуць птушкі. Варушыцца трава. З'яўляецца Вожык.

Вожык (*прынюхваецца*). Фу-фу-фу... Ці не бачыў хто маіх дзетачак, маленькіх вожычкаў? Разбегліся па лесе, жэўжыкі... О-го-го!.. Вожычкі мае, вожычкі!... Час дахаты!.. (*Прыслухоўваецца*.) Нейкі звер тупоча... Круглы, як я, Вожык... Толькі печаным пахне. Адзін такі ўжо бегаў нядаўна. З'елі. А мне што? Мы, вожыкі, печанага не ямо. Абы толькі нас не елі і не тапталі. (*Прынюхваецца*.) Сюды бяжыць. Нават не бяжыць, а коціцца. Дурнічка, чаго ён па лесе сноўдаецца? З'ядуць і гэтага, як таго. А мне што? У мяне сваіх вожыкаў пятнаццаць штук, і за кожным сачы, каб не з'елі. Вожыкі мае, вожыкі!.. О-го-го!..

Калабок (*здалёк*). Бягу!..

Вожык. Ды не цябе клічу, дурнічка!..

З'яўляецца Калабок.

Вожык. Гэй ты, апечаны, ты хто? І адкуль? І што тут робіш?

Калабок. Я Калабок... Я ад Свінні ўцякаю... Яна мяне з'есці хоча...

Вожык. Дарэмна ты сюды прыбег. Тут лес, елкі і палкі. Тут калабоў таксама ядуць. Аднаго такога нядаўна схрупалі.

Калабок. Хто... схрупаў?

Вожык. Хто? Хутчэй за ўсё Воўк.

Калабок. Але ж я – іншы Калабок. Я – з сярэдзінкай...

Вожык. Як ты кажаш? З сярэдзінкай? Гэта ўжо цікава. Ну-ка, ну-ка... Што там у цябе ў сярэдзіне? Адказвай!

Калабок. Я табе лепш песеньку праспяваю. (*Спявае*.)

Я ў калосі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я ў цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,
Я ў дзядулі быў, быў,
Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.
Ну-ка, Вожык, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

Вожык. Ну, што там у цябе ўнутры? Жукі? Чарвякі? Альбо іншыя якія кузуркі? Адгадаў?

Калабок. Ды не, дзядзечка Вожык, і не блізка.

Вожык. Ну, тады няхай цябе іншы хто-небудзь есць. А я пайшоў сваіх важанятак збіраць. О-го-го!.. Важаняткі!..

Калабок. А як жа я, дзядзечка Вожык? Як мне адбараніцца ад лясных звяроў?

Вожык. Твае праблемы. Тут лес. Тут кожны некага есць. А хто не есць, той павінен бараніцца.

Калабок. Чым жа мне бараніцца? Я ж такі безабаронны... Мяне дома дзядуля і бабуля чакаюць. Як цябе твае важаняткі...

Вожык. Добра. Я дам табе парад. Табе трэба як мага хутчэй абрасці калючкамі. А то бегаеш сабе нейкі... голы ды босы.

Калабок. Як жа гэта зрабіць?

Вожык. А так, як я. Некалі я таксама быў лысы. І ўсе драпежнікі на мяне зуб вастрылі. Але слухай, што далей сталася.

Песенька Вожыка

Бегаў па лесе Вожык,
Не было ў Вожыка рожак,
Ні вострых іклаў, ні кіпцяў...
Чым жа з ворагам біцца?
У страху вялікія вочы...
Не меў я спакою ўночы.
Бачыў жахлівыя сны я:
Ідуць пачвары лясныя,
Ідуць ваўкі, насарогі,
Востраць зубы і рогі,
Хочуць Вожыка з'есці...
Ну, як яму жыць на свеце?
Халадзела ад страху спінка,
Уздымалася дыбам шчацінка,
Раслі, як на елцы, іголки –
Стаўся я востры і колкі,
Стаўся для ежы нязручны,
Таму, што здабыў калючкі!

Вожык. Ну, чуў? І ты так рабі, як я. Скручвайся! Натапырвай іголки! (Паказвае.)

Калабок (спрабуе выканаць загад). Не атрымліваецца...

Вожык. Тады сядзі тут і чакай мяне. А я пайшоў сваіх важанятак збіраць. Калі ўпраўлюся – вярнуся і выведу цябе з лесу. Зразумеў?

Калабок. Добра, дзядзечка Вожык...

Вожык гукае «О-го-го!», збіраючы па лесе сваіх дзетак. Трэск сучча, таропкае дыханне – з’яўляецца Заяц.

Калабок (*спалохана*). Які страшны... Якія вушы жудасныя! Пэўна, ты – Воўк!..

Заяц. Дзе Воўк? Які Воўк? Ах, як не сорамна табе, тоўстае ты стварэнне! Так напалохаў! Ты што, Калабок? Цябе яшчэ не з’елі?

Калабок. Так, я Калабок... А ты хто такі? Ты не Воўк?

Заяц. Ага, баішся! Не, я не Воўк, але ты не дужа радуйся. Мы, зайцы, таксама есці хочам. А ты, такое тоўсценькае стварэнне, павінен падзяліцца з худзенькім зайчыкам. Слухай маю песеньку.

Песенька Заяца

Я – па лесе паскакайчык,
Я – па полі пабягайчык.
З-пад яліны вызірайчык...
Я – пужлівы шэры зайчык...
Ну, дасі ўкусіць акрайчык?..
Я – асіну абгладайчык,
Я – капусту абгрызайчык,
Я – на моркву разявайчык,
Я – не слон, не папугайчык...
Мо, дасі ўкусіць акрайчык?
Я увосень прамакайчык,
Я узімку замярзайчык,
Я увесну галадайчык,
Я – галодны шэры зайчык...
Гэй! Дасі ўкусіць акрайчык!?

Заяц. Зразумеў? Дык што? Дасі ўкусіць акрайчык? (*Падбіраецца да Калабка.*)

Калабок. Зайчык, ты ж не ведаеш, што ў мяне ўнутры... Можа, я не на твой густ... Паслухай і маю песеньку...

Заяц. Хопіць спеваў! Быў тут ужо адзін такі, спяваў-спяваў, а потым пакаціўся далей, нават куснуць не дазволіў. А ну, падстаўляй бок!

Вяртаецца Вожык.

Вожык. Ты, касы, чаго тут раскрычаўся? Ты чаго Калабка крыўдзіш? Вось як укалю зараз!

Заяц (*спалохана*). Ён сам мяне крыўдзіць, дзядзька Вожык. Сам тоўсты, а ўкусіць не даецца...

Вожык. А яму ж можа балюча будзе? Эх, Заяц, Заяц!.. Сам усіх баішся, а слабых і безабаронных не шкадуеш! Табе трэба стаць добрым, Заяц, а то прападзеш. Табе трэба ажаніцца, вось што. І дзетак займець, як я.

Заяц. Што ж мне рабіць, калі я адзіны на ўвесь лес заяц?.. Усіх маіх нявест Воўк схрупаў... *(Румзае.)*

Вожык. Добра, не плач. З Ваўком трэба змагацца! А для гэтага трэба стаць храбрым! Такім, як я. *(Натапырвае калючкі.)*

Заяц. Табе добра. Ты можаш у клубок скруціцца. А мне што рабіць?

Вожык. А ты стань гэтак ганарова, вушы падымі і грозна пытайся: «Хто ў лесе гаспадар?»

Трэск галля, аддаленае рохканне.

Вожык *(здзіўлена)*. Хто гэта?

Калабок. Вой-вой-вой! Гэта за мной Свіння гоніцца! Тоўстая-тоўстая!

Вожык. А ну, Калабок, уцякай што маеш сілы. Я скручуся ў клубок, каб Свіння мяне не растаптала. А ты, Заяц, будзеш з ёй гаварыць. Рабі, як я вучыў: стань ганарова, натапыр вушы і пытайся грозна: «Хто ў лесе гаспадар?» *(Чуваць свінячае рохканне, зусім блізка.)* Усё, я скручуся.

Калабок выкочваецца, Вожык скручваецца. З трэскам, чмяканнем і рохканнем з'яўляецца Свіння.

Свіння. У-і-і!.. Дзе калабкі?

Заяц *(натапырвае вушы і пытае дрыжачым голасам)*. Хто ў л-лесе г-гаспадар-дар-дар?..

Свіння. А гэта яшчэ хто вушасты такі?.. У-і-і-і!!! Растапчу!

Заяц *(ужаху)*. Я – Зайчык... Па лесе пабягайчык...

Свіння. А я – высакародная Свіння! Маўчаць! Не дрыжаць! У-і-і!!! А ну, адказвай, дзе калабкі?

Заяц. Я-кі-кі-я ка-ка-калабкі?

Свіння. Маўчаць! Я бачыла двух калабкоў! Адзін лысы, а другі... стрыжаны. Пад «вожыка». Стрыжаны мне не патрэбны. Кажы, куды пабег лысы?

Заяц. Нап-нап-направа...

Свіння. Лжэш! У-і-і! Растапчу! Праўду кажы!

Заяц. Нале-нале-нале-налева...

Свіння. Уі-і-і!!! Даганю!!!

Свіння знікае ў лесе.

Во жык (*раскруціўшыся, з дакорам*). Эх, заечая ты душа!.. Ты нашто Свінні паказаў, куды Калабок пабег?

Заяц. Мне ж стр-р-р-рашна было!.. Свіння такая аграмадная, як Воўк... Вам добра, дзядзечка, вы ў клубок скруціліся, а я...

Во жык. Ладна, касы. Цяпер трэба Калабка ратаваць. Ты вось што: ляці да дзеда з бабай і вядзі іх сюды. А я пабягу следам за Свіннёй і паспрабую Калабка адбіць. Зразумеў?

Заяц. Добра, дзядзечка Во жык...

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

Сцэна трэцяя

Хата. Дзед ляжыць на печы, Баба сядзіць на ўслоне.

Дзед. Ні Калабка, ні Свінні... Ну, старая, падвяла дык падвяла!

Баба. Сам вінаваты, стары!.. Калабка яму з душой захацелася! Вось і сядзі галодны.

Стук у вакно. Паказваецца вушастая галава Зайца.

Баба. Хто там?

Заяц. Гэта я, па лесе пабягайчык! Дзядуля, бабуля, ваша Свіння па лесе бегае! Такая аграмадная, так страшна рохкае! Забярыце яе, а то яна нас усіх затопча!..

Баба. А Калабок?

Заяц. Ён таксама ад Свінні ўцякае... Яго трэба ратаваць!

Дзед. Што ж, баба, я бяру стрэльбу – і ў лес. Жывое або мёртвае – але прывяду...

Дзед саскоквае з печы, адразу трапляе нагамі ў валёнкі. Здымае з цвіка стрэльбу.

Баба. У каго гэта ты страляць надумаўся?

Дзед. У Свінню, вядома. (*Выходзіць з пагрозлівым выглядам з хаты.*)

Баба (*услед яму*). Глядзі, каб Калабка ненарокам не падстрэліў, ваяка ты стары!..

Сцэна чацвёртая

Лес.

Калабок. Вох, як страшна ў лесе!.. Адусюль на цябе нечыя вочы глядзяць... (*Чуваць аддаленыя стрэлы.*) А цяпер яшчэ страляць пачалі... А вунь нейкі звер рыжы падбіраецца, з хвостом... Напэўна, гэта Воўк...

З'яўляецца Ліса.

Ліса. Што ты, мой румяненькі, які ж я табе Воўк? Я Лісічка-сястрычка. Я – лясная сястра міласэрнасці. Вось нядаўна такому, як ты, калабку дапамагала-дапамагала... Але яго ўсё роўна з'елі, бо ён Ліскі не слухаўся... А ты, пэўна, ягоны брацік?

Калабок. Я – новы Калабок. Вось паслухай. (*Спявае.*)

Я ў калоссі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я ў цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,
Я ў дзядулі быў, быў,
Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.
І пабег я ў лес, лес,
Пад ялінай лез, лез,
Зарываўся ў мох, мох,
Уцякаў, як мог, мог...
Ну-ка, Ліска, скажы,
Мой сакрэт развяжы,
Раз, два, тры,
Гавары,
Што ў мяне ўнутры?

Ліса. Мой жа ты пакутнічак! Як жа табе пашанцавала, што са мной сустрэўся! (*Стрэлы ў лесе.*)

Калабок. Што гэта?

Ліса. Напэўна, гэта... аблава. Калабоў адстрэльваюць. Але ты не бойся. Я цябе нікому не аддам. Пераначуеш у мяне, а заўтра я цябе з суседам, Уладзімірам Уладзіміравічам, пазнаёмлю.

Калабок. А хто гэта такі?

Ліса. Уладзімір Уладзіміравіч – наш лясны санітар. Ён добры. Ён надта калабоў любіць. Паснедаем разам – а потым пойдзем да тваіх дзядулі з бабуляй. Дарэчы, што ў цябе за сакрэт такі, Калабочак? Што там у цябе ўнутры? Мусібыць, кураціна?

Калабок. Не!

Ліса. Значыць, гусяціна?

Калабок. Не!

Ліса. Індычаціна?

Калабок. Не! Нікому не скажу! Толькі дзядулю з бабуляй.

Ліса. Ну, як не хочаш, дык не гавары. Зараз ложачак табе пасцялю, мякенькі, з лісця і траўкі... Спі, Калабочак, адпачывай. А я табе калыханку праспяваю.

Песенька Лісы

Спаць кладзіся, Калабок,
Зарывайся ў ложачак.
У лясках паснулі ўжо
І барсук, і вожычак.
Спі... Спі... Спі...
Глусты Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Ляж на правы бок.
Павярніся на бачок
І сапі ў дзве дзюрэчкі.
Хай прымрочацца табе
Індыкі і курачкі.
Спі... Спі... Спі...
Носікам сапі...
Спі... Спі... Спі...
Толькі не храпі.
Спі, мой смачны Калабок,
І не смей варочацца.
Толькі я, Ліса, не сплю,
Бо ўжо снедаць хочацца.
Спі... Спі... Спі...
Смачны Калабок...
Спі... Спі... Спі...
Трапіш на зубок!..

Ліса. Заснуў... Такі прыгожанькі, румяненькі, апетытненькі, даверлівы... Нават шкада яго есці. А можа, ён толькі прыкідваецца? Што там у яго ў сярэдзіне? А раптам ён з нітратамі? Або з нуклідамі? А раптам гэта – лісы чарнобыльскі вожык? Трэба, каб яго Уладзімір Уладзіміравіч першы пакаштаваў. Спіш, Калабочак? Спіць... Ах ты, мой сардэчны!.. Ну, ты спі, я пайшла.

Ліса пайшла. З'яўляецца Вожык.

Вожык. Фу-фу-фу... Печаным пахне. Вось ён дзе! Яго з'есці збіраюцца, а ён тут дрыхне! Прачынайся зараз жа!

Калабок (*пазяхае*). А, гэта ты, Вожык... А мне такі добры сон прысніўся... А дзе цёця Ліса?

Вожык. Ліса? Дык вось хто цябе прытуліў! Дык гэта ж другая ў лесе драпежніца пасля Ваўка!

Калабок. Праўда? А мне яна такой добранькай падалася... Спі, кажа, а потым пазнаёмлю цябе з Уладзімірам Уладзіміравічам...

Вожык. Ах, цяцяная твая галава!.. Уладзімір Уладзіміравіч – гэта ж Воўк!

Калабок. Вой, дык што ж мне рабіць? Яны хутка вернуцца!

Вожык. Ты ўцякай хутчэй дахаты, вунь па той сцяжынцы, бачыш? А я іх затрымаю.

Калабок. А яны цябе не з'ядуць?

Вожык. Няхай толькі паспрабуюць!

Калабок. Дзякуй табе, дзядзечка Вожык! *(Выкочваецца.)*

Вожык. Шчаслівай дарогі! Якую б гэта штуку з Ліскай сыграць, каб не падманвала больш: лягу-ка я ў ложкачак замест Калабка. *(Зарываецца ў лісце.)*

З'яўляюцца Воўк і Ліса.

Ліса. Вось ён ляжыць, наш сняданак. Зарыўся ў коўдру і сапе ў дзве дзюрэчкі. Можаш, Уладзімір Уладзіміравіч, прыступаць да сьнеданьня.

Воўк. Боязна неяк... А раптам Калабкі кусаюцца? Яшчэ цягне за нос.

Ліса. Сорамна, Уладзімір! Ты ж – галоўны лясны драпежнік, мацней за цябе ў лесе няма.

Воўк. Не кажы, кума. Страшней за мяне стары Вожык. Распладзіўся, каб яму, запаланіў увесь лес вожыкамі. Куды ні паткніся – усюды вожыкі, вожыкі. Усе пяткі пакалолі.

Ліса. Сорамна, Вова, баяцца нейкіх вожыкаў. Павінен жа ты паказаць, які ты храбры.

Воўк. Яно-то так, кума, і ўсё ж неяк нешта не тое... Прадчуванне ў мяне дрэннае... Дай-ка я для храбрасці сваю ваўчыную песню праспяваю.

Песня Ваўка

Здарова, панове, завуць мяне Воўка,

У пушчы дрымучай жыву адзінока,

Я шэры, як шэрыя кошкі уночы,

Як фары, гараць мае жоўтыя вочы.

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у-у!..

Я воўк, я лясны санітар, я драпежнік,

Я чуйны і ўважлівы, быццам памежнік,

Рыпяць мае косткі, і пуста у бруху,

Мяне кормяць ногі, і ўвесь я у руху.

Я воўк, я драпежнік, у-у...

Знайду, даганю, разарву-у!..

Мне людзі рыхтуюць аблогі і пасткі,

Не ведаюць людзі, які я няшчасны...

А потым запішуць у Чырвоную кнігу...

Але я не вымру, не вымру я, хвігу!
Я воўк, я драпежнік, у-у...
Знайду, даганю, разарву-у!...

Ліса. Цішэй ты! Развыўся тут... Сняданак разбудзіш...

Воўк. Нейкі ён падазроны, твой сняданак. Сапе неяк пагрозліва...
Дай-ка я яго панюхаю... (*Нюхае, коле аб Вожыка нос.*) Вой! Ды ён
колецца! Ты каго мне падсунула, га?

Ліса. Ты што, Вова, зусім з глузду з'ехаў? Як гэта Калабок можа
калоцца? Паглядзі, у яго ж такая гладкая скурка... (*Сама накалолася.*)
Вой! Што гэта? Калабок у Вожыка ператварыўся?

Воўк. Гэта ты сама мне яго падсунула, шэльма! А табе, дзікабраз ты
гэтакі, як не сорамна! І так ад тваіх падшыванцаў праходу ў лесе няма,
дык ты яшчэ сам у нос колешся?

Вожык. Самі вінаватыя. Няма чаго на лёгкі хлеб пашчу разываць.
Ежу трэба здабываць паляваннем.

Воўк. Ідзі ўжо ты, здабывай сваіх жукоў-чарвякоў, паляўнічы. А ты,
кума, так і ведай: я з табой больш не сябрую!

Ліса. А мне і не патрэбнае тваё сяброўства, драпежнік ты бяззубы!..
З Вожыкам не змог управіцца!

Зусім блізка – стрэл. Цераз сцэну з віскам прабягае Свіння. За ёю – Дзед
з дубальтоўкай.

Дзед. Ты куды, свінячая душа! Авыць у хлеў!

Воўк (*спалохана*). Паляўнічыя! Стрельбы! Свінні! Уцякайма!

Ліса. Уцякайма! (*Разбягаюцца.*)

Сцэна пятая

Хата. Баба сядзіць на ўслоне.

Баба. Нешта стары з лесу не вяртаецца... Я ўжо хвалявацца пачынаю...

Віск і рохканне. Праз вакно бачна, як бяжыць Свіння, а за ёю Дзед.

Дзед (*за вакном*). Авыць у хлеў! Авыць, каму сказаў! (*Уваходзіць у хату.*)

Баба. Нарэшце вярнуўся. А дзе ж Калабок?

Дзед. Не знайшоў. Мусібыць, з'елі яго лясныя звяры... (*Уздыхае,
крэхча.*) Шкада... Лепей бы мы самі яго з'елі...

Калабок (*стукае ў вакно*). Дзядуля! Вы зноў пра ежу? Я ж ваш
унук! Хіба ўнукі на тое, каб іх елі?

Баба. Калабочак! Унучачак! Адкуль жа ты ўзяўся? Не слухай ты
старога, гэта ён ад гора розум страціў. Дай я цябе абдыму!

Дзед. Пусці, старая, я сам яго абдыму. Гэта мой унук. Гэта я першы прыдумаў яго спячы!..

Баба. А я яго гэтымі рукамі з печы вымала! Бачыш качаргу?

Калабок. Ды не сварыцеся вы! Я – ваш агульны ўнук! Вы лепш паслухайце, што са мною ў лесе было! Мяне Ліса з Вовам хацелі з’есці... А Вожык мяне выратаваў! І яшчэ? Я разведаў у лесе грыбныя паляны. Цяпер мы галадаць не будзем!

З’яўляецца Вожык.

Вожык. Гэй, гаспадары! Вас, выпадкова, мышы не турбуюць? О! Прывітанне, Калабок! Ты ўжо тут?

Калабок. Прывітанне, Вожык! І ты з лесу ўцёк?

Вожык. Ды, бачыш, у лесе ежа скончылася. А мне сям’ю карміць трэба. Хачу ўладкавацца дзе-небудзь у вёсцы на працу. Дык што, мышы тут ёсць або не? Вазьміце мяне на працу. Я буду ў вас кошкай працаваць.

Калабок. Дзядуля, бабуля, вазьміце яго. Ён мяне ад лісы выратаваў.

Дзед. Добра, жыві, лаві мышэй, раз ты такі адважны.

У вакно барабаніць Заяц.

Заяц. І мяне вазьміце! Вазьміце мяне, калі ласка! Мне, зайчыку-пабягайчыку, страшна аднаму ў лесе жыць. Я ў вас буду працаваць... сабакам. Агарод буду вартаваць.

Дзед. Агарод? Няўжо. Ведаем, як ты агарод будзеш вартаваць.

Вожык. Бабуля! Дзядуля! Вазьміце яго! Ён харошы...

Заяц. Вазьміце мяне, калі ласка... Я буду аднымі капуснымі храпкамi харчавацца.

Баба. Добра. Возьмем ужо. Што ў нас – храпкі лішняй для яго не знойдзецца?

Вожык. Калабок! Дружа! Можна цяпер, як усё дрэннае скончылася, раскрыеш свой сакрэт? Што ў цябе ўнутры?

Усе. Так, скажы, скажы, Калабок!

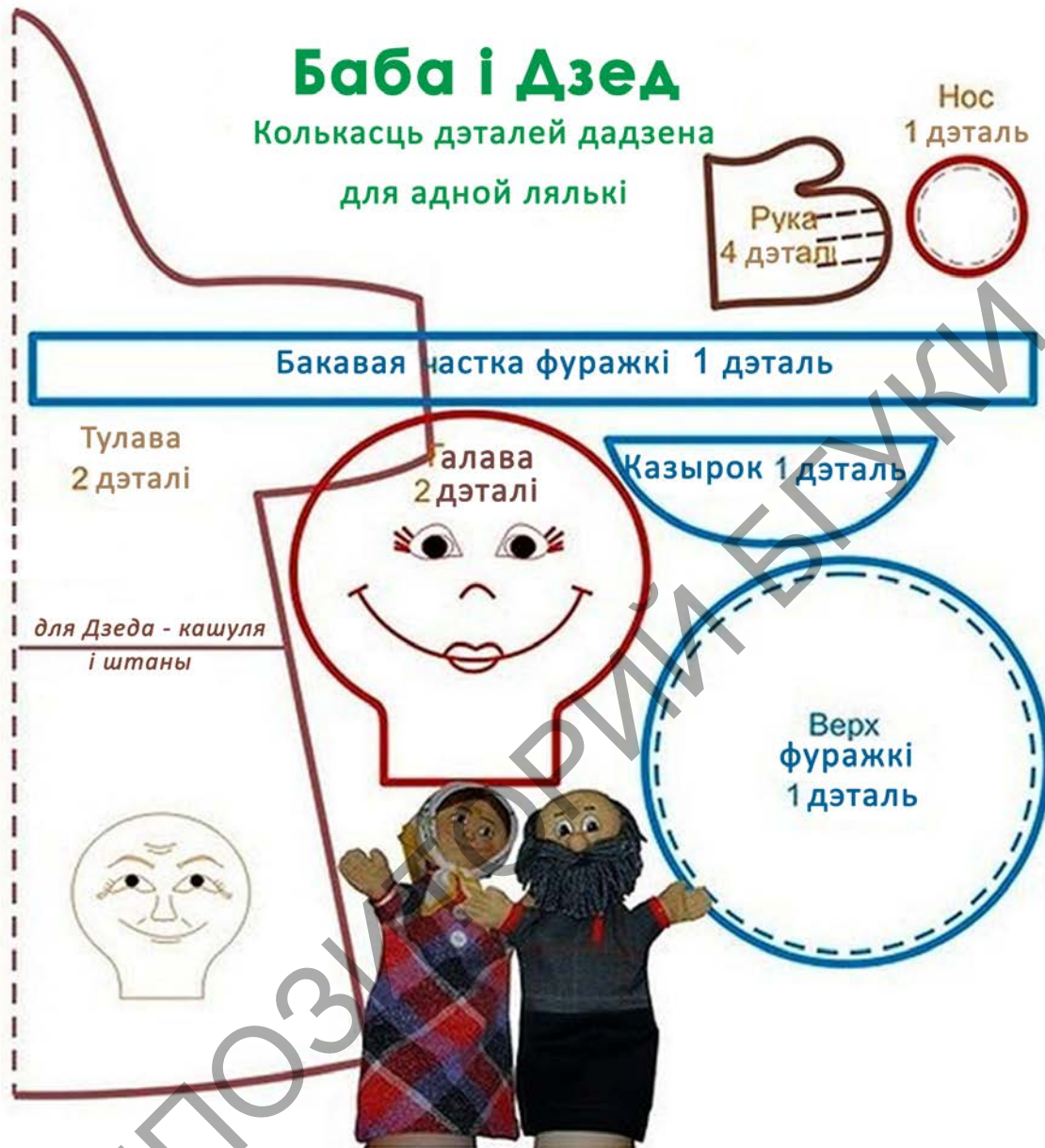
Калабок. Добра. Скажу. Толькі вы перш маю песеньку паслухайце, ад пачатку да канца. (Спявае.)

Я ў калосі рос, рос,
Мяне ветрык трос, трос,
Зверху дожджык ліў, ліў,
Град па цемю біў, біў.
Я ў цесце – чмяк, чмяк,
Мяне бабка – мяк, мяк,
Сам у печку – скок, скок,
Там падсмажыў бок, бок!
Я ў бабулі жыў-жыў,

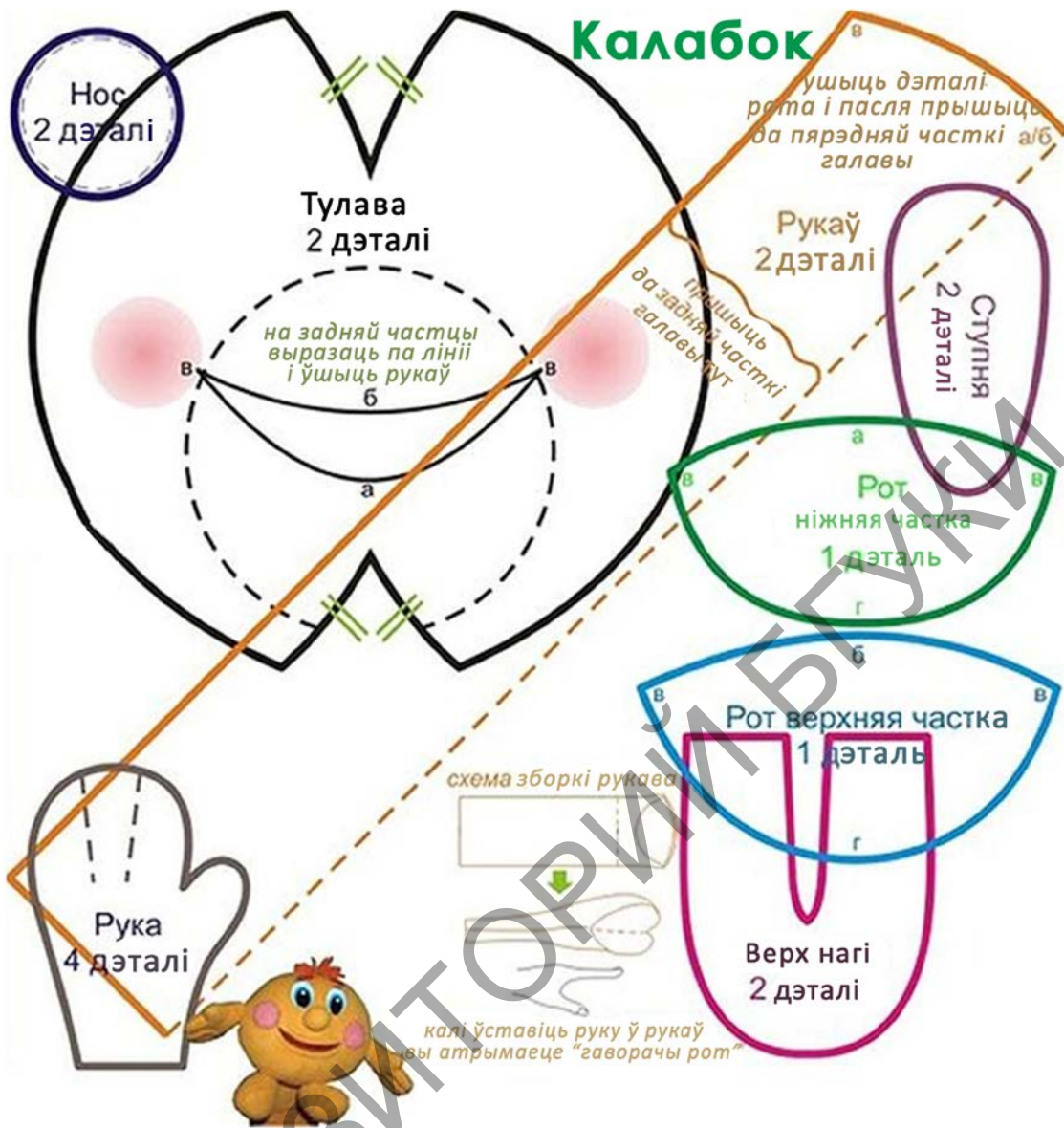
Я ў дзядулі быў, быў,
Раптам Свінка – рох, рох,
Я з вакенца – грох, грох.
І пабег я ў лес, лес,
Пад ялінай лез, лез,
Зарываўся ў мох, мох,
Уцякаў, як мог, мог...
Абабег я свет, свет,
Шмат я звездаў бед, бед,
У вакенца – стук, стук,
Ваш вярнуўся ўнук, унук.
Зараз сам я скажу,
Свой сакрэт развяжу,
Сам скажу,
Раз, два, тры,
Што ў мяне ўнутры!

Усе (*абступаюць Калабка*). Ну, дык што ў цябе ўнутры? Кажы хутчэй!
Калабок. Што ў мяне ўнутры? Душа ў мяне ўнутры, вось што! Яна ў мяне такая мяккая, трапяткая... Я вас усіх так люблю! Дык, можа, і вы палюбіце мяне... хаця б трошкі?

Выкрайки для лялек⁹

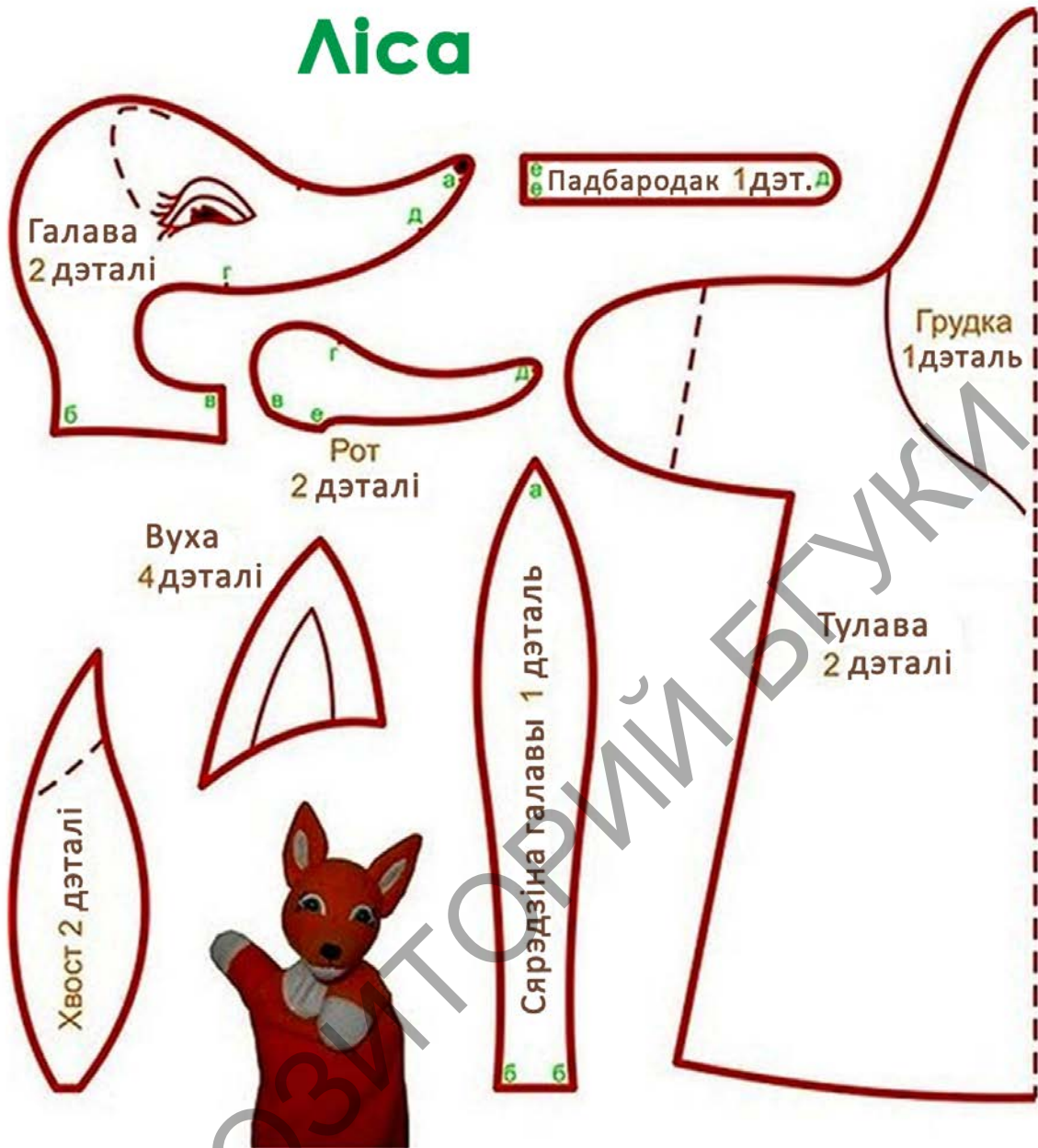
⁹ Крыніца: www.vikrojkitut.ru.

Заяц

Ліса

Князеўна і Крумкач

Казка-гульня

Аўтар Л. Сівурава

Лялька «Князеўна» (майстар Л. Сівурава)

Рэкамендацыі да паказу казкі-гульні ў батлеечным тэатры

Батлеечны тэатр заўсёды быў інтэрактыўным тэатрам, тэатрам, у якім глядач не быў пасіўным назіральнікам, а прымаў актыўны ўдзел у прадстаўленні. Таму прапануецца казка-гульня, якая арыентавана на непасрэднае ўзаемадзеянне з глядачамі і ўключэнне іх у сюжэтную лінію п'есы.

Словы ад аўтара чытае вядучы мерапрыемства ці персанаж (напрыклад, з ліку чэлядзі Князеўны). Можна прыдумаць яму імя (Блазан, Настаўнік Князеўны ці інш.).

Неабходны рэквізіт:

- на першым паверсе батлейкі з левага боку – гнездо з паперы ці мачалкі. На ім – гнездо крумкача. На верхнім паверсе – сцяна і вежа княжацкага палаца;
- дзіця – маленькі скрутак з анучкі, які прывязаны да дзюбы бусліка, але можа здымацца для перадачы Князеўне;
- маленькі кошык з яйкамі белага і чорнага колеру для варажбы;
- дзве тонкія свечкі для варажбы.

Лялька Воран (Крумкач) можа быць пальчаткавай з вялікай дзюбай, якая адкрываецца як рот (размаўляе). Князеўна можа быць зробленай самастойна ці нават звычайнай лялькай-цацкай, ці лялькай Барбі. Буслік можа быць лялька-марыянетка, ці таксама пальчаткавая. Дзіця – маленькі скрутак з анучкі.

Словы вядучага-каментатара дапамагаюць выканаўцам ляльных персанажаў, з аднаго боку, ствараць дзеянне, з другога – патрабуюць ад вядучага ўважліва сачыць за дзеяннямі лялек і каменціраваць іх.

Дзеючыя асобы

Воран (Крумкач).

Князеўна.

Буслік.

Гучыць музыка. Выходзіць перад батлейкай Вядучы.

Вядучы. Жыла ў сваім палацы Князеўна. Штодня выходзіла яна на высокую вежу, аглядала свае валадаранні, доўга з-пад рукі ўглядалася ў далячынь, задуменна марыла і чамусьці сумавала. Часта яна гаварыла сама з сабою.

Святло падае на сцены вежы. Гучыць шчымлівая музыка. Выходзіць Князеўна.
Некаторы час задуменна глядзіць удалячынь. Потым пачынае ціхенька спяваць, нібы галосычы па кімсьці.

Вядучы. Непадалёку ў сваім гняздзе жыў... *(заглядвае ў гняздо і палыхаецца – з крыкам «Карр» з'яўляецца воран)* ой! Крумкач! Ну цішэй, цішэй – і не хвалойся! Крумкач доўга назіраў за Князеўнай. Адноўчы ён паляцеў са свайго гнязда і прыямліўся на сцяне башні, побач з Князеўнай і гучна каркнуў, каб звярнуць на сябе ўвагу.

Воран ляціць на другі паверх батлейкі да Князеўны.

Вядучы *(каменціруе падзеі на сцэне батлейкі)*. Князеўна нібы пра-чнулася ад сваіх глыбокіх думак, азірнулася. Яна заўважыла Крумкача, хацела прагнаць птушку, якая падалася ёй варожай. Але Крумкач толькі адступіў на некалькі крокаў і працягваў упарта сядзець на сваім месцы. Князеўна нарэшце звыклася з яго прысутнасцю, перастала звяртаць на яго ўвагу. Зноў набыла задуменны стан.

Крумкач чысціць свае пёркі, праходжваецца туды-сюды.
Раптам ён пачынае гаварыць чалавечым голасам.

Крумкач. Я вельмі даўно жыву на гэтым свеце. Рознае давялося мне бачыць. Шмат чаго ведаю. Адкрыю табе праўду. Я – Чараўнік. Магу ўплываць на лёсы людзей. Магу табе дапамагчы ў тваёй бядзе.

Князеўна. Я вельмі хачу даведацца, дзе зараз мой Князь. Ці жывы ён наогул. Што ён робіць. Ці хутка вернецца да мяне. *(Князеўна садзіцца ў крэсла-трон і засынае.)*

Крумкач *(звяртаецца да гледачоў)*. Сябры, жадаеце дапамагчы Князеўне?

Госці згаджаюцца (госці – гэта чэлядзь Князеўны, жыхары княжацкага палаца)

Крумкач *(задае пытанні гледачам)*.

Якая птушка на беларускай мове завецца крумкач?

Якія вы ведаеце гісторыі з жыцця воранаў?

Колькі гадоў жывуць вораны?
Дзе яны гняздзяцца?
Дзе зімуюць?
Чым харчуюцца?
Як гучаць назвы крумкачоў на розных мовах?

Той, хто самы актыўны ў адказах, атрымлівае рэквізіт для варажбы ў наступнай частцы дзеяння (кошык з белымі і чорнымі яйкамі, свечкі, хустачку).

Крумкач (*разам з чэляддзю праводзіць варажбу – гаданні*). Хай падыйдзе да мяне той, у каго ёсць кошык з яйкамі! Ці вернецца Князь з вайны? Дапамажыце Князеўне выцягнуць з кошыка белае ці чорнае яйка.

Варожаць.

Крумкач (*звяртаецца да наступнага гледача для дапамогі ў варажбе*). А зараз, хай падыйдуць да мяне тыя, у каго ёсць тонкія свечкі! Ці быць ім разам? Запаліце дзве тонкія свечкі, звязаныя адной стужкай. Калі яны нагнуцца адна да адной і спляваюцца разам, то Князь хутка вернецца і яны будуць разам усё жыццё.

Варожаць.

Князеўна (*прачынаецца і распавядае сон пра спавітае дзіця, які становіцца явай*). Я нядаўна бачыла сон, нібы ёсць у мяне спавітае дзіця. Я яго калышу, спяваю калыханку. Я вельмі жадала б, каб гэты сон стаў яваю!

Гучыць музыка калыханкі і нечакана прылятае Буслік і нясе ляльку-спавіванку, садзіцца на трон і дорыць Князеўне. Тая ўзрадаваная. Бярэ, пачынае калыхаць, спявае калыханку.

Крумкач (*звяртаючыся да Князеўны і гледачоў*). Князеўна, усё будзе добра ў тваім жыцці! Мы чулі навіну, што вайна хутка скончыцца і твай любы князь вернецца да цябе.

Аўтар. А каб ты не сумавала, мы будзем прыходзіць да цябе ў госці, прыносіць падарункі, разгорнем гандаль пад вокнамі твайго палаца і будзем ладзіць музыку і танцы! І час мінецца зусім незаўважна.

Усе разам развучваюць і танцуюць беларускія народныя танцы «Матлёт», «Верабей», «Какетка», «Таўкачыкі».

Сказки на русском языке

Глиняный парень¹⁰

Автор А. Абрамова

Рекомендации к показу сказки в батлеечном театре

Необходимый реквизит:

– «дом» деда и бабушки (внутри картонной коробочки «дома» – «лавка» под окошком, «стол» – все может быть сделано из чурбачков или неокрашенных кубиков разного размера и формы; бабушкина «прялка» – из согнутой углом полосы плотного картона, на одном из концов которой сделаны «гребешком» надрезы и на них закреплена «пряжа» из ваты; «прялка» стоит на лавочке под окошком);

– «горка» (покатое возвышение, сделанное с помощью предметов, подложенных под покрывающую столик ткань);

– кусок глины (из которой лепит дед в начале сказки);

– мелкие глиняные черепки (на которые разлетелся Глиняный парень благодаря хитрости Козла).

Все куклы к этой сказке могут быть вылеплены совместно с детьми из глины (или специального пластилина, затвердевающего под воздействием температуры; можно использовать и технику папье-маше) и после обжига или сушки расписаны в любой из доступных начинающим «гончарам» техник. Введению в мир народных промыслов могут помочь специальные книжки-раскраски, которые сегодня нетрудно найти на полках магазинов. Такие книжки познакомят детей с приемами лепки и росписи глиняных игрушек. Можно также сходить в музей декоративно-прикладного искусства или на ярмарку изделий народных промыслов.

Слова от автора произносит Сказитель, он же управляет куклами.

---

¹⁰ Источник: Дошкольное образование // Слово: образовательный портал. Режим доступа: http://www.portal-slovo.ru/pre_school_education.

Действующие лица

Бабка.

Дед с клюкой.

Глиняный парень.

Бык.

Две бабы с косами.

Два дроворуба с топорами.

Козел.

Перед батлейкой выходит Сказитель.

Сказитель. Слышали, чай, как у нас на Руси кой о ком говорят: «Мастер худой, а едок лихой!» Не слышали?.. Ну, не любо – не слушайте, а я вот что скажу...

Жили-были дед да баба. Все бы ладно, да не было у них детей. Накопал дед глины да принялся лепить. Долго ли, коротко – слепил глиняного паренька да поставил на окошко сушиться. А паренек постоял-постоял на окошке, на солнышке, высох да прыг с окошка – на стол, со стола – на лавку, с лавки – на пол. Да и пошел напрямиком к бабке, что за прялкой сидела. И говорит.

Глиняный парень. Есть хочу!

Сказитель. Ну, бабка на радостях ему и блинков принесла, и творожка, и маслица! А глиняный парень опять.

Глиняный парень. Есть хочу. Есть хочу!

Сказитель. Бабка ему – хлеба макушку, молока кадушку. А он опять.

Глиняный парень. Есть хочу!

Сказитель. Съел он хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек – и опять.

Глиняный парень. Есть хочу!

Сказитель. А есть-то боле и нечего. Вот глиняный парень и говорит бабке.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, и тебя, бабка, с прялкой съем! Ам!

Сказитель. И съел бабку с прялкой. А сам к деду с клюкой пошел.

Глиняный парень. Есть хочу!

Сказитель. Посмотрел на деда и говорит.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, бабку с прялкой – и тебя, дед с клюкой, съем! Ам!

Сказитель. И съел... Вышел глиняный парень на двор. А на дворе-то – бык. С рогами! А глиняный парень ему и говорит.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, бабку с прялкой, деду с клюкой – и тебя, бык с рогами, съем! Ам!

Сказитель. И съел быка с рогами. И дальше пошел. А навстречу ему бабы с косами. Обрадовался глиняный парень и говорит.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, бабку с прялкой, дедку с клюкой, быка с рогами... И вас, бабы с косами, съем! Ам!

Сказитель. И съел баб с косами. И дальше пошел. Глядь, навстречу ему дроворубы. С топорами! А глиняный парень посмотрел и говорит.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, бабку с прялкой, дедку с клюкой, быка с рогами, баб с косами, и вас, дроворубы с топорами, съем! Ам!

Сказитель. И съел дроворубов с топорами... И дальше пошел! Тут навстречу ему козел. Увидал его глиняный парень и говорит.

Глиняный парень. Съел я хлеба пять макушек, молока пил пять кадушек, бабку с прялкой, дедку с клюкой, быка с рогами, баб с косами, дроворубов с топорами – и тебя, козел, съем!

Сказитель. А козел ему в ответ.

Козел. Вижу, едок ты лихой. Только зачем тебе трудиться? Давай-ка я сам тебе в рот прыгну?

Сказитель. Обрадовался глиняный парень. А козел ему.

Козел. Ты встань под горку, рот пошире открой. Я на горку поднимусь, с нее разбежусь, да так к тебе в рот и впрыгну!

Сказитель. Встал глиняный парень под горку: фу-ты ну-ты, руки гнуты вбок, глаза в потолок – рот пошире открыл...

А козел на горку поднялся, с нее разбежался да как боднул рогами глиняного парня! Разлетелся тот на черепочки, будто и не был! И вышли на свет бабка с прялкой, дедка с клюкой, бык с рогами, бабы с косами, дроворубы с топорами.

Всех козел избавил.

Крылатый, мохнатый да масляный¹¹

Автор А. Абрамова

Рекомендации к показу сказки в батлеечном театре

Необходимый реквизит:

- «домик» Блина, Мышонка и Воробья (внутри – «печка» из пенопласта, окрашенной глины или папье-маше, «столик» из чурбачка, на столике – маленькие чашки, тарелки, самовар);
- три горшочка (два – «чугунка» с кашей и щами; третий горшочек должен быть такого размера, чтобы в нем мог поместиться Мышонок);
- «дрова» (для них подойдут мелко наломанные и сложенные поленницей веточки);
- «лес» (веточки, укрепленные пластилином на картонных подставках).

Простейший способ сделать зверей к сказке: вылепить их из пластилина, а сверху наложить «шерстку» из клочков окрашенной в нужный цвет ваты или настоящей непряденой шерсти. Если же смело пофантазировать, то зверей можно буквально «складывать» из подходящего по цвету трикотажа, добиваясь нужных линий с помощью иголки с ниткой. Такие звери, равно как и сшитые по специальным выкройкам, могут стать участниками других сказок.

Воробей может быть сделан из большого комка темной ваты, перетянутого ниткой посередине: голова и туловище; оттягивая от туловища кусочки ваты, получаем два крыла и хвост. Слегка обмазываем получившуюся фигурку клеем ПВА. Вставив и закрепив внутри туловища скрученную тонкую проволочку, можно сделать «когти», разъединив проволочки на внешнем конце и придав нужную форму. Продеваем нитку сквозь туловище и крепим ее на палочке, с помощью которой будем управлять «налетами» совы-разбойницы.

Также для сказки нам понадобится воробьиная стайка. Простейшая птичка получится, если сложить крестообразно и скрепить посередине две полоски плотного сукна. Клювик получится, если срезать наискосок кончик одной из полосок, хвостик – если сделать 2–3 надреза с другого конца. Для воробьиной

---

¹¹ Источник: Дошкольное образование // Слово: образовательный портал. Режим доступа: http://www.portal-slovo.ru/pre_school_education.

стайки делаем пять таких птичек и, продев сквозь спинку каждой птички длинную нитку, привязываем концы нитей к веточке, держа за которую мы будем управлять стайкой.

Эта сказка будет хорошим началом мероприятий к празднованию Масленицы, во время которой блины – это главное угощение. Блин может быть сделан из желтого пластилина или соответственно окрашенного толстого картона. Для того, чтобы «Блином» легко было управлять, достаточно воткнуть в пластилин или картон тонкую длинную палочку типа зубочистки, эта палочка будет своеобразной осью, с помощью которой «Блин» будет «катиться» по лесной дорожке.

Действующие лица

Воробей.

Мышонок.

Блин.

Сказитель.

Лиса.

Сказитель. На лесной опушке, в тепленькой избушке, жили-были три братца: Воробей крылатый, Мышонок мохнатый да Блин масляный. Каждый свою работу делал и другому помогал. Воробей еду приносил.

Воробей

С поля – зерен,
Из лесу – грибов,
С огорода принесу бобов!

Сказитель. Мышонок дрова рубил.

Мышонок

Эх, раз! Эх, два!
Нарублю дрова!
Будет печка топиться,
Будет кашка вариться!

Сказитель. И Блин время зря не проводил, щи да кашу варил.

Блин

Кашка-малашка, ты так хороша,
Если добавить чуть-чуть молока!
Сахару, соли, изюму клади,

Кашку да щи мы к столу подадим!

Сказитель. Соберутся друзья к столу, а уж Блин полные чугушки на стол ставит.

Блин

Вот вам щи, вот каша... Хороша пища наша!

Сказитель. Братцы едят – не нахвалятся.

Мышонок

Эх, щи так щи, как жирны да хороши!

Блин

А я – Блин масляный,
окунусь в горшок да вылезу –
вот щи и жирные!

Сказитель. А Воробей ест кашу, нахваливает.

Воробей

Ай, каша, ну и каша!

Мышонок

А я дров навезу, мелко нагрызу,
в печь набросаю, хвостиком размету –
хорошо в печке огонь горит,
вот каша и горяча, увариста!

Воробей

Да и я не промах:
соберу грибов,
натащу бобов –
вот вы и сыты!

Сказитель. Так они и жили, друг друга хвалили. Только раз задумался Воробей.

Воробей. Я целый день по лесу летаю, ножки бью, крылышки треплю, а они как работают? С утра Блин на печи лежит – нежится, только к вечеру за обед берется. А Мышонок с утра дрова везет да грызет, а

потом на печь заберется, на бок повернется, да и спит до обеда. А я с утра до ночи на охоте – на тяжелой работе?! Не бывать больше этому!

Сказитель. Рассердился Воробей – ножками затопал, крыльями захлопал и давай кричать.

Воробей. Завтра же работу поменяем! Завтра же работу поменяем!

Сказитель. Прибежали Блин да Мышонок, стал Воробей им приказывать.

Воробей. Ты, Блин, утром на охоту пойдешь. Я, Воробей, буду завтра дрова рубить. А ты, Мышонок, будешь печку топить, щи да кашу варить!

Сказитель. Ну ладно, хорошо. Блин да Мышонок видят, что делать нечего, на том и порешили. На другой день утром Блин пошел на охоту, Воробей – дрова рубить, а Мышонок – обед варить.

Вот Блин покатился в лес. Катится по дорожке и поет.

Блин

Прыг-скок,
Прыг-скок,
Я масляный бок,
Я умен, я силен,
Мне все нипочем!
Был на кухне Блин работник –
Стал теперь в лесу охотник!
Прыг-скок,
Я масляный бок,
Прыг-скок,
Я масляный бок!

Сказитель. А навстречу ему Лиса Патрикеевна.

Лиса. Ты куда, Блин, бежишь, спешишь?

Блин. На охоту!

Лиса. Да ты, наверное, великий охотник?

Блин. Был на кухне Блин работник – стал теперь в лесу охотник!

Лиса. А какую ты, Блин, песенку поешь?

Сказитель. Блин заскакал на месте и спел свою песенку.

Блин

Прыг-скок,
Прыг-скок,
Я масляный бок,
Я умен, я силен,
Мне все нипочем!

Был на кухне Блин работник –
Стал теперь в лесу охотник!

Лиса. Хорошо поешь.

Сказитель. А сама ближе подбирается. Да как прыгнет, да как фыркнет, да как ухватит Блин за масляный бок.

Лиса. Ам!

Сказитель. Блин бился, бился, еле от лисы вырвался: бок в зубах оставил, домой побежал. А дома-то что делается! Стал Мышонок щи варить; чего ни положит, чего ни прибавит, а щи все не жирны, не хороши, не масляны!

Мышонок. Как Блин щи варил? А, да он в горшок нырнет да выплывет, и станут щи жирные!

Сказитель. Взял Мышонок да и кинулся в горшок. Обварился, ошпарился, еле выскочил! Шубка вылезла, хвостик дрожит. Сел на лавку, слезы льет. А Воробей дрова возил. Навозил да давай клевать, на маленькие щепки ломать. Клевал, клевал, клюв на сторону своротил! Прибежал Блин к дому, видит: сидит Воробей на завалинке – клюв на сторону, слезами заливается.

Воробей. Ой, головушка болит! Ой, плечики щемит!

Сказитель. А в избе Мышонок сидит на лавке, шубка у него по-вылезла, хвостик дрожит.

Мышонок. Ой, спинка болит, ой, хвостик дрожит!

Сказитель. Тут Блин и говорит.

Блин. Так всегда бывает, когда один на другого кивает, свое дело делать не хочет!..

Сказитель. Ну, делать нечего, поплакали, погоревали, да и стали жить-поживать по-старому: Воробей – еду приносить, Мышонок – дрова рубить, а Блин – щи да кашу варить. Так они и живут, пряники жуют, медком запивают, нас с вами вспоминают.

Чивы-Чивы-Чивычок¹²

Автор А. Абрамова

Рекомендации к показу сказки в батлеечном театре

Необходимый реквизит:

- «избушка» старика и старухи (небольшая картонная коробочка без одной стороны, внутри: «стол», «печка»);
- «лесное деревце» (веточка, укрепленная пластилином на картонной подставке; вместо зеленой кроны – прозрачная легкая ткань соответствующего цвета или нитки мулине);
- «каравай» (его можно сделать из соленого теста или положить на тарелочку небольшой каштан);
- «мешки с зерном» (сшитые из мешковины или холста три небольших мешочка, набитые перловой крупой и перевязанные сверху, стоят у избушки);
- «кадушка с тестом» (небольшой горшочек, внутри – соленое тесто или лоскут ткани бежевого цвета);
- «хворостина» (тоненькая веточка);
- «новая изба» (картонный домик побольше, с нарядной занавеской на окошке и наличниками, нарисованными белой краской или наклеенными по периметру окна из белого картона или ленты шитья);
- «богатый убор» старухи (накидка или длинный, до пят, жилет из плотной красивой ткани);
- для «скотинки» – «сено» (немного сухой травы) и «гребень»;
- две короны из золотой плотной бумаги.

Слова от автора произносит Сказитель, любой другой персонаж или ведущий представления.

Действующие лица

Старик.
Старуха.
Птичка-невеличка.
Корова.
Две овечки.
Конь.

Сказитель. Жил старик со старухой. Бедно жили: пусто на столе, холодно в избе. Вот пошел старик в лес.

Старик. Хоть дров нарублю!

---

¹² Источник: Дошкольное образование // Слово: образовательный портал. Режим доступа: http://www.portal-slovo.ru/pre_school_education.

Сказитель. Только приладился дерево рубить – глядь, – на нем птичка сидит и говорит старику.

Птичка. Дедушка, не руби это деревце, я тебе что хочешь сделаю!

Старик. Сделай так, чтобы в доме хлеба было вдоволь!

Птичка. Чивы-чивы-чивычок! Будь по-твоему, старичок!

Сказитель. Вернулся старик, а у него уж хлеб есть: на столе – каравай, в сенях – мешки с зерном, под столом – кадушка с тестом. Пеки, ешь – не хочу! Принялись старик со старухой хлеб жевать, жевали-жевали, наелись до отвала, спать улеглись. Лежат – похрапывают.

Старик со старухой. С-с-с... Хр-р-р!..

Сказитель. Проснулся старик и думает.

Старик. Уж не приснилась ли мне птичка-невеличка?.. Слышь, вставай, старуха! Со мною-то вот что вышло...

Сказитель. И рассказал ей, как дело было.

Старуха. Велико ли дело – хлебушек: съел его, да и нет! Беги опять в лес, проси птичку, чтобы... скотинки нам дала, вот что!

Сказитель. Пришел старик в лес, нашел птичку и говорит.

Старик. Слышь, птичка-невеличка, дай нам скотинки побольше.

Птичка. Чивы-чивы-чивычок! Будь по-твоему, старичок!

Сказитель. Вернулся старик домой. Глядь – а во дворе скотинка (*Сказитель поочередно выставляет на стол «скотинку»*): корова мычит, овцы блеют, конь ржет. А старуха между ними похаживает, хвостом оглаживает. Увидала старика, говорит.

Старуха. Велико ли дело – скотинка! За нею ходи, корми! Вот кабы мне в новой избе богачкой быть, чтоб слуги меня кормили, за скотинкой ходили! Беги в лес, проси птичку!

Сказитель. Пришел старик в лес, нашел птичку.

Старик. Птичка-невеличка! Сделай нам богатую избу, чтоб нам в ней богачами жить, да слуг дай нас кормить, за скотинкой ходить!

Птичка. Чивы-чивы-чивычок! Будь по-твоему, старичок!

Сказитель. Вернулся старик домой (*Сказитель убирает прежний «домик», ставит другой – побольше и понаряднее*) – глядь, перед ним – новая изба. В ней – старуха в богатом уборе, на дворе слуги корову доят, овец чешут, коня кормят.

Сказитель поглаживает рукой «коровку», гребнем проводит по шерстке «овечки», протягивает сено «коню» – так при желании вполне можно обойтись без дополнительных кукол – «слуг».

Сказитель. Пожили старик со старухой в богатстве, захотелось им большего. Идет старик в лес, говорит птичке.

Старик. Птичка-невеличка! Вот что: сделай меня царем, а старуху – царицею!

Птичка. Чивы-чивы-чивычок! Будь по-твоему, старичок!

Сказитель. Вернулся старик домой, а к нему уж слуги бегут, корону царскую несут, низко кланяются, навстречу старуха идет в царской короне.

Сказитель надевает «короны» на голову старика и старухи.

Сказитель. Долго ли, коротко – показалось старухе мало быть царицею, опять старика в лес посылает.

Старуха. Поди к птичке-невеличке, проси, чтобы нас святыми сделала!

Сказитель. Пошел старик в лес, нашел птичку.

Старик. Сделай-ка нас святыми!

Птичка. Чивы-чивы-чивычок!

Сказитель. И улетела птичка...

Возвратился старик домой – что за диво? Ни избы новой, ни слуг, ни скота, ни зерна, ни хлебушка – стоит старая избушка, в избушке – старуха в старом сарафане сидит. Увидала старика и запричитала.

Старуха. Как нам быть теперь?.. Чем кормиться?.. А ну, старик, иди скорей к птичке, пусть нам хоть денег на еду даст!

Сказитель. Пошел старик, стал звать птичку.

Старик. Птичка-невеличка! Птичка-невеличка!..

Сказитель. Глядь – она по ветке скачет.

Старик. Что натворила! Дай нам денег теперь побольше, ведь в доме-то совсем есть нечего!

Птичка. А разве святыя деньги копят? Разве святыя о еде-хлебе думают?

Сказитель. Сказала и улетела.

Воротился старик к старухе. Стали жить-поживать по-старому.

Змей Еремей¹³

Сценарий в стихах про Хрюшу и его друзей

Автор О. Емельянова, адаптация для батлейки В. Жидовича

Рекомендации к показу сказки в батлеечном театре

Необходимый реквизит:

– горшок с цветком (к цветку необходимо привязать нить или проволочку, чтобы после полива он мог выровняться – «ожить»);

– ползающего Червяка можно сделать из кусочка толстого шнура и управлять с помощью двух тросточек (палочек или проволочек, спиц) по краям (для имитации движения «волна»). Необходимо также подготовить замену (наполненный мешочек) для червяка, который объелся;

– груши и яблоки могут быть настоящие или сделанные из папье-маше (червяк может съесть их, залезая внутрь через отверстие, которое надо заранее изготовить).

Действие в батлейке может происходить на разных этажах. В начале показа целесообразно напомнить зрителям телепередачу и представить героев сказки.

Куклы к этой постановке могут быть сделаны похожими на героев хорошо знакомой детям российской телепередачи «Спокойной ночи, малыши»: перчаточные, сшитые из ткани по образу кукол телепередачи (для голов можно использовать технику папье-маше), или сделаны плоскими из картона на стержне с фотоизображениями известных телеперсонажей.

Действующие лица

Мишутка.

Степашка.

Филя.

Червяк.

Звучит знакомая песенка из колыбельной «Спят усталые игрушки». Посреди сцены стоит большой горшок с поникшим цветком. Появляется М и ш у т к а , подходит к нему и озабоченно разглядывает.

Мишутка

(огорченно)

Мой цветок! Ой-ой-ой!

Что случилось? Что с тобой?

Где же все твои листочки?

Где бутончик голубой?

---

¹³ Источник: Емельянова О. Змей Еремей // Сценарии, пьесы и инсценировки Олеси Емельяновой. Режим доступа: <http://olesya-emelyanova.ru/indeex-phiesy>.

Но твою я красу
Обязательно спасу!
Может, ты водички хочешь?
Подожди, я принесу!

Мишутка уходит и возвращается с лейкой и поливает цветок.

Мишутка
(заботливо)

Вот из лейки попей,
Сразу станет веселей!
Снова расцветут цветочки,
Будут листья зеленей!

Из горшка раздается бульканье. Появляется Червяк.

Червяк
(сердито)

Это что за потоп?
Я чуть было не утоп!
Домик мой тебе не бочка,
Глупый плюшевый циклоп!

Мишутка
(удивленно)

Червячок...

Червяк
(возмущенно)

Я?! Я – змей!
Змей великий Еремей!
А тебе хвалиться нечем –
Я сильнее и умней!
Как начну колдовать,
Так тебе не сдобровать!
Если вздумаешь перечить,
Превращу тебя... в кровать!

Мишутка

(отступает на несколько шагов)

Погоди! Не спеши!
Лучше мирно всё решить!
Вовсе нам не нужно драться,
Я готов с тобой дружить!

Червяк

(заносчиво)

Ишь, чего захотел!
В зеркало давно глядел?
Чем на людях так шататься,
Лучше б в погребке сидел!

Мишутка

(обиженно)

Хрюша мне говорил,
Что я очень даже мил!

Червяк

(презрительно)

Я уверен этот Хрюша
Сам страшней, чем крокодил!
Он – никто! А вот я –
Говорящая змея!
Хочешь правду знать, так слушай
Только одного меня!

Мишутка

Но...

Червяк вылезает из горшка, встает на дыбы и грозно надвигается на опешившего Мишутку.

Червяк

(грозно)

Я – змей Еремей!
Спорить ты со мной не смей!
Ведь тебе хвалиться нечем –
Я сильнее и умней!

Как начну колдовать,
Так тебе не сдобровать!
Если вздумаешь перечить,
На клочки могу порвать!

Мишутка

(испуганно)

Всё! Всё! Всё! Я молчу!
Я перечить не хочу!
Я не буду слушать Хрюшу!

Червяк

(снисходительно)

Ладно, так и быть, прощу!
Хоть ты глупый медведь,
Я готов тебя терпеть,
Если принесешь мне грушу... *(мечтательно)*
Да послаще...

Мишутка

(удивленно)

Змеи ведь
Не едят их...

Червяк

(грозно, снова встает на дыбы)

Эй-эй!
Спорить ты со мной не смей!
Знай, тебе хвалиться нечем –
Я сильнее и умней!
Как начну колдовать,
Так тебе не сдобровать!
Если вздумаешь перечить,
На клочки могу порвать!

Мишутка

Извини! Я не знал!
Книжку я про змей читал,
Там написано...

Червяк

(безапелляционно)

Всё враки!
Марш за грушей, я сказал!
Только я – Еремей –
Знаю правду всю про змей!
Разве могут те писаки
Спорить с мудростью моей?

Мишутка уходит и тут же возвращается с двумя большими спелыми грушами и кладет их перед Червяком.

Мишутка

Выбирай!

Червяк

(съедает обе груши)

Ам! Ам! Ам!

Мишутка

(обиженно)

Вроде друг, а съел всё сам!

Червяк

(нахально)

Одному мне было мало!
Буду сыт, тогда и дам!
Ты паркет не меси –
Груш ещё мне принеси!
Вот тогда и другом стану,
А иначе не проси!

Мишутка уходит и возвращается с целым подносом фруктов. Он ставит поднос перед Червяком. Тот забирается на него и ест.

Червяк

Ням! Ням! Ням! Ням! Ням! Ням!

Мишутка

(жалобно)

Дай кусочек!

Червяк

Нет, не дам!
Не наелся я нисколько!
Место есть – пошупай сам!

Червяк доедает фрукты и становится очень толстым.
Мишутка осторожно тычет в него пальцем.

Мишутка

У тебя аппетит,
Словно все насквозь летит!
Как ты можешь слопать столько
И не быть ни капли сыт?

Червяк

Я же змей Еремей!
Ты перечить мне не смей!
Принеси-ка яблочко лучше
Покруглей да поспелей!

Мишутка

У меня больше нет!

Червяк

(с упрёком)

«Нет» для друга не ответ!
Мне с тобою стало скучно!
Дружба кончилась! Привет!

Червяк опрокидывает цветочный горшок и важно уползает.

Мишутка

(в отчаянии)

Подожди! Я же друг!

Червяк

(презрительно)

Да таких полно вокруг!
Я тебя и не узнаю,
Если встретимся мы вдруг!

Мишутка

(всхлипывая)

Как же так? Почему?
Что я сделал, не пойму!

Появляется Степашка с мячиком.

Степашка

(весело)

Эй, Мишутка! Поиграем?
Ты что, плачешь? Ну и ну!

Мишутка

(вытирая слезы)

Это змей!

Степашка

(удивленно)

Что за змей?

Мишутка

(всхлипывая)

Змей волшебный Еремей!
Он со мной дружить не хочет!
Он сильнее и умней!
Ты бы мог подсказать,
Где мне яблочек достать –
Я мечтаю очень-очень,
Снова другом змея стать!

Степашка

Не грусти, есть у нас
Ящик яблок про запас
Самых вкусных, самых спелых!
Вместе выберем сейчас!

Степашка и Мишутка уходят. Выползает Червяк. Следом за ним Фля волоком тащит ящик с яблоками. Ящик переполнен, яблоки сверху скатываются и падают на пол.

Червяк

(повелительно)

Ставь сюда! Молодец!
Хоть наемся, наконец!

Филя

Ну, зачем нам ящик целый?

Червяк

Будешь строить мне дворец!

Филя

Но...

Червяк

(встает на дыбы и грозно надвигается на Филю)

Я – змей Еремей!
Спорить ты со мной не смей!
Ведь тебе хвалиться нечем –
Я сильнее и умней!
Как начну колдовать,
Так тебе не сдобровать!
Если вздумаешь перечить,
На клочки могу порвать!

Филя

(умоляюще)

Подожди, не колдуй!

Червяк

(торжествующе)

Испугался, обалдуй?
Будет впредь тебе наука!
Быстро строй дворец! Я жду!

Филя начинает строить на ширме домик из яблоч.

Червяк

Я тебе так скажу –
Абы с кем я не дружу!
Если хочешь быть мне другом,
Делай то, что прикажу!

Червяк забирается в ящик и начинает есть. Выходят Степашка и Мишутка.
Каждый из них несет несколько поднятых с пола яблок.

Степашка

(радостно)

Вот он где – ящик наш!

Червяк

(Филе приказным тоном)

Ты его им не отдашь!
Прочь гони злодеев этих,
И Мишуток и Степаш!

Филя

Подожди! Так нельзя!
Ведь они мои друзья!

Червяк

У тебя на целом свете
Друг один и это – я!

Филя

Но...

Червяк вылезает, встает на дыбы и грозно надвигается на Филю.

Червяк

(визжит)

Я – змей Еремей!
Спорить ты со мной не смей!
Ведь тебе хвалиться нечем –
Я сильнее и умней!
Как начну колдовать,
Всем вокруг не сдобровать!
Если будете перечить,
На клочки могу порвать!

Мишутка

(испуганно)

Не губи!

Филя

(умоляюще)

Пошади!

Степашка

(насмешливо)

Пусть колдует! Поглядим!
Что-то мне, друзья, сдается,
Мы без боя победим!

Червяк

(в ярости)

Ах, вы так! Вот вы как?!
Змей...

(мечется по сцене)

Степашка

То змей, а ты – червяк!
И, боюсь, тебе придется
В мой вернуться зоопарк!

Степашка достает из-под ширмы прозрачную банку и накрывает ей Червяка.

Червяк

(возмущенно, голос из банки)

Отпусти! Как посмел!

Степашка

(друзьям)

Я за ним не доглядел –
Не поставил банку в ящик,
Крышку плохо завертел!

Степашка закрывает банку крышкой.

Червяк

(заискивающе)

Отпусти, я не враг,
Мы друзья же как-никак!

Степашка

Ты не друг! Друг настоящий
Дружит честно, просто так!

Филя

Друг поделится всем,
А не скажет: сам все съем!

Мишутка

Друг не ищет друга лучше!

Степашка

И не огорчит ничем —
Друг не станет ругать,
Обижать нас и пугать!
Не за яблоки он дружит,
А чтоб вместе поиграть!

Лесная быль
Экологическая сказка-игра
Авторы К. Гресько, С. Морозова

Лялькі для батлейкі з природних матеріялаў.
Крыніца: www.volunnews.com

Рекомендации к показу сказки в батлеечном театре

Необходимый реквизит:

– солнышко на палочке, которое появляется и движется по траектории радуги.

Действие в батлейке может происходить на разных этажах. В начале показа целесообразно напомнить зрителям телепередачу и представить героев сказки.

Куклы к этой постановке могут иметь самый фантазийный облик. Они могут быть сделаны из природных материалов – корней, соломы или быть похожими на героев мультфильмов. Можно создать и использовать перчаточных кукол. Ведущий может быть как мимической куклой, так и живым человеком.

Пространство батлейки можно украсить натуральной травой, веточками, кусочками коры или нарисовать на заднике лес и деревья-декорации.

Действующие лица

Лесовичок.

Короед.

Плесень.

Ведущий.

Звучит фонограмма леса с пением птиц. Появляется **В е д у щ и й** (кукольный персонаж в батлеечной коробке или актер перед батлейкой).

Ведущий

Есть на свете старичок, звать его лесовичок.
Носит он из пестрых листьев загляденье-колпачок,
Сапоги берестяные, шаровары расписные,
Сам в зеленом армяке, посошок в его руке.
Как по узеньким тропинкам, ходит, бродит по травинкам
Старичок-лесовичок, загляденье-колпачок.
Каждый день и в дождь, и в зной, сторожит он мир лесной,
Он в лесу все травы знает, любит их, оберегает.

Выходит Старичок-Лесовичок.

Лесовичок

Кто я, сразу не поймешь. Только здесь меня найдешь.
Домик мой – в глуши лесной. Лес я слушаю весной.
На деревья и цветы солнце льется с высоты.
Охраняю лес густой, и друзья мои со мной.
Белки, ежики, кроты. Будь же другом мне и ты!
Лес – как сказочное царство, здесь кругом одни лекарства,
В каждой травке, в каждой ветке и микстура, и таблетки.
Ну, а чем и как лечить, я могу вас научить.
Нужно только научиться находить в лесу растенья,
Что пригодны для леченья.
Подорожник и крапива, мать-и-мачеха на диво
Лечат всех, шиповник есть.
Там лопух, ромашка здесь.

Звучит фонограмма грома и ветра.

Лесовичок

Ах, ах, ох, ох, ох! Что-то стал совсем я плох,
Ветра, грома я боюсь, спрячусь-ка скорей за куст.

Лесовичок прячется, появляются Плесень и Короед.

Короед

Добрый день и добрый вечер!
Я – зловредный человечек.
Я из дебрей к вам пришел. Я дорогу сам нашел.
Я – Короед!

Плесень

А Плесень – я! И покорится нам земля!

Плесень и Короед танцуют и поют.

Мы проказники лихие! Не страшны нам все стихии.
Не боимся никого, даже деда самого,
Старика-лесовика, надерем ему бока!
Всю траву мы изведем, мухоморы разведем,
Всю растительность погубим, царствовать повсюду будем.

Короед

Я – великий Короед!

Плесень

Плесень – я, сомнений нет.
Ну-с, пора за дело браться, над природой издеваться.
Спросим деток, Короед, нам они помогут?

Дети

Нет!

Короед

Что такое? Почему?

Плесень

Ничего я не пойму. Дети сами ловят птиц,
Воробьев, ворон, синиц.
Из рогаток в них стреляют, дразнят, мучают, пугают.
Так ведь, дети? Говорите! Только воду не мутите,
Дайте правильный ответ. Губите природу?

Дети

Нет.

Ведущий

Отвечайте, кто такие?

Короед

Мы проказники лихие. Заколдуем лес сейчас,
Нет спасения от нас!

Плесень

Представление устроим, все тут плесенью покроем,
Всюду мусор разбросаем, ветки все переломаем.

Ведущий

Где же добрый старичок, разноцветный колпачок?
Старичок, тебя зову, где ты, ау?

Лесовичок выходит из укрытия, обращается к детям.

Лесовичок

К нам никак пришла беда?
Отвечайте вместе.

Дети

Да!

Лесовичок

Скоро лес погубят весь,
Негде будет мне присесть!
Дети, надо лес спасать.
Может дождик нам позвать?
Короеда смоем, Плесень,
Чтобы лес наш стал чудесен.

Под музыку Лесовичок и дети повторяют слова.

Дождик, лей, дождик, лей,
Нам с тобою веселей!

Не боимся сырости, только больше вырастем.
Короеда смой и Плесень, чтобы лес наш стал чудесен.

Дождь-дождем, дождь-дождем,
Мы давно тебя уж ждем,
Проливайся посильней,
Чтобы травка зеленей!

Вырастут цветочки, зеленые листочки.

Звучит фонограмма дождя.

Короед

Ох, промок я весь насквозь.

Плесень

Уцелею я небось, только больше разрастусь.

Ведущий

Погляди-ка, старичок, Старичок-Лесовичок,
Короед и Плесень вместе все еще стоят на месте.

Лесовичок

Дети, надо лес спасать, может солнышко позвать?
А не то и впрямь – беда.
Отвечайте вместе.

Дети

Да!

Под музыку Лесовичок продолжает говорить и дети за ним повторяют.

Солнце, солнышко, взойди,
Лес, полянки освети!

Засияй скорей над нами, обогрей скорей лучами,
Короеда жги и Плесень, чтобы лес наш стал чудесен.

Появляется Солнышко.

Плесень

Вот ведь гадкие детишки, солнце – это, братцы, слишком.
Я его не выношу, Короед, тебя прошу,
Побежим скорей домой, дом у нас стоит пустой.

Короед

Ждут нас милые старушки,
Пни трухлявые, гнилушки,
С ними будет веселей, побежим домой скорей.

Короед и Плесень убегают.

Лесовичок

У-лю-лю! Да будет так! Это вовсе не пустяк – экологию беречь.
Я скажу такую речь, дам завет людскому роду –
Берегите Мать-Природу!
Лес и речки берегите, птиц, зверушек не губите,
И тогда планета наша год от года будет краше.

Ведущий

Повсюду на свете растет детвора,
А где детвора – непременно игра.

Проводятся игры.

Лесовичок

Что ж, пора всем по домам, у меня есть просьба к вам.
Лес зеленый охраняйте, никого не обижайте.

Дети прощаются с Лесовичком.

Ведущий. Ребята, не забывайте просьбу Лесовичка – берегите
Природу!

СЦЭНАРНЫ МАТЭРЫЯЛ: КАЛЯДНЫЯ ПРАДСТАЎЛЕННІ

Калядоўшчыкі з узорнага тэатра лялек «Шчарсунок»
Шчорсаўскага СДКіТТ Навагрудскага р-на (Гродзенская вобл.)

КАЛЯДАВАННЕ З БАТЛЕЙКАЙ

Сцэнарый гурта калядоўшчыкаў – жыхароў аграгарадка Дзівта
Адаптацыя для батлейкі У. Жыдовіча, А. Калашнікавай

Зазыўныя калядоўшчыкаў

На вуліцы, на святочна ўпрыгожаным ганку Дома культуры (ці ў фае) гурт калядоўшчыкаў з батлейкай запрашае жыхароў на свята Каляд, спяваюць калядныя песні.

1 - ы

Зіхаціць на небе сонца,
Ранак разгараецца,
А ў Дзівце (*ці назва іншага аграгарадка*) нашай цудоўнай
Свята пачынаецца!

2 - і

Паехала Каляда з канца ў канец!

3 - і

На Каляды калядуйце! Піць і есці не шкадуйце!

4 - ы

Хай адрозніць Каляда, дзе гарэлка, дзе вада!

5 - ы

Шчадруйцеся, шаноўныя! Жывіце год да ста так!

1 - ы

Хай едзе ў вашыя двары прыбытак і дастатак!

2 - і

І доля і гарэлка хай будзе не горкай!
Хай свеціць вам шчасцем!

Р а з а м

– Калядная зорка!

3 - і

Вітаем вас, шаноўныя, на нашым свяце!

4 - ы

Шчыра запрашаем вас з намі калядаваці!

5 - ы

А ў нас сёння сход каляд, сабірайцеся ўсе ў рад.

1 - ы

Адну зіму песні пяць, будзем іх у рэшаты складаць,

2 - і

У рэшаты складаць, ды вас, паночкі ды паненачкі,
частаваць.

3 - і

Куццю варыці ды на ёй варажыці.

4 - ы

Танчыць, у гульні гуляць, ды з Калядамі віншаваць!
Запрашаюць глядачоў у глядзельную залу.

Батлеечнае прадстаўленне калядоўшчыкаў

Прадстаўленне ў глядзельнай зале
Аўтар інсцэніроўкі А. Калашнікава

На сцэне – батлейка. Дзверы батлейкі зачынены. Чуецца гоман, шум, смех. На ўпрыгожаным кані-ляльцы заязджае на пляцоўку сцэны гурт калядоўшчыкаў.

1 - ы

Ідзём талакою, усіх віншуем з калядою.

2 - і

Сеем, веем, рассяваем – з калядою ўсіх вітаем

3 - і

Была каляда ў адной хаце – там серабро звiніць,

1 - ы

Пайшла ў другую хату – там сала шыпіць,

2 - і

Пайшла ў трэцюю, а там пірагі пякуць.

3 - і

Пірагі пякуць – і нам дадуць!

Стукаюць у хату (дзверы батлейкі). Батлейка адчыняецца і на другім паверсе яе скрыні з'яўляюцца лялькі-гаспадары, з імі вядуць размову *К а л я д о ў ш ч ы к і* і *М е х а н о ш а*.

К а л я д о ў ш ч ы к і

Добры вечар!

Г а с п а д а р ы

Добры вечар!

М е х а н о ш а

Ці рады вы нам?

Г а с п а д а р ы пераглядаюцца між сабою.

М е х а н о ш а

Мы людзі непразыя, з далёкага краю, з-пад самага раю.
Ідзём мы ад пана Года,

Што носіць бараду
Шырокую, як лапата,
Сіву і калмату,
Мы з калядой ідзём, казу вядзём!

1 - ы

Ці шырокі сцены, каб нам заспяваці?
Ці тоўсты палавіцы, каб патанцаваці?
Ці добра гаспадыня, каб пачаставаці?

Г а с п а д а р ы

А за што вас частаваці?

3 - і

Але і сапраўды, за што нас частаваці?
Спачатку трэба паспяваці ды батлейку паказаці!

Калядоўшчыкі спяваюць і пачынаецца паказ батлеечных сцэнак на першым паверсе батлеечнай скрыні. З'яўляецца лялька К а з а .

У с е

(спяваюць)

– Го-го-го, каза, го-го-го, шэрая!

Каза ідзе ў скокі.

П а в а д ы р к а з ы

Ты, каза, расхадзіся,
Нашаму гаспадару ў ногі пакланіся.

Каза нечакана кладзецца.

Вось наша каза легла спаці,
Ды не зможа ўстаці.
Нашай казе каб устаці,
Трэба што-небудзь даці.
Дайце кусок сала,
Каб каза ўстала.

3 - і

Гаспадар ідзе, каўбасу нясе,
Тры кускі сала, каб каза ўстала,
Адну мерку аўса, каб каза пайшла,
Адну мерку жыта, каб каза была сыта.

Гаспадары частуюць казу, яна ўстае. З'яўляюцца лялькі – П а в а д ы р
і М я д з в е д з ь .

Павадыр мядзведзя. Дзякуй вам. А яшчэ мы хочам парадаваць
вас мядзведзем вясёлым! А ну-ка, Мішанька, паскачы харашэнька!

Мядзведзь пад музыку скача.

А зараз пакажы, як мужык п'яны ў дзень зарплаты дадому вяртаецца?
А як яго жонка сустракае? А ну-ка, Мішанька, пакажы, як моладзь на
дыскатэцы танцуе?

Павадыр мядзведзя. Малайчына, Мішанька! А зараз мы патан-
цуем. Эй, музыка, весела іграй. Усіх на польку запрашай!

Усе танцуюць польку. Скончыўшы танцаваць, калядоўшчыкі развітваюцца.

2 - і

Гаспадынечка, перапёлачка,
У цябе ж сырочку поўна полачка,
А ты нас частаваць будзеш,
А мы цябе віншаваць будзем,
Каб на лета дачакалася
І падаруначкамі надзяляла.

Гаспадыня раздае калядоўшчыкам пачастункі.

3 - і

Вось за гэты піражок,
Каб быў у цябе жыта стажок!

4 - ы

Каб у гэтай хаце
Было заўсёды што даці!

5 - ы

Каб заўсёды была хата прыбраная,
Міскі, лыжкі памыты,
А вашы дзеткі – сыты!

Нечакана ў хату ўрываецца Ч о р т (пераапануты артыст).

Ч о р т

Каб у гэтай хаце нічога не было,
Каб людзей не частавлі,
Каб і гумны пуставалі,
Каб бліны не адставалі,
Да патэльні прыгаралі.

Калядоўшчыкі і глядачы пачынаюць яго лавіць, а ён хаваецца і пераўвасабляецца ў ляльку ў батлейцы. Лялькі Гаспадар, Гаспадыня, Павадыр мядзведзя, Мядзведзь спачатку ў жаху, а потым пачынаюць ганяць Чорта. Усе б'юць чорта, злавіўшы яго, запіхваюць у рот пяньковы кляп, падб'ягае да чорта каза і бадае яго. Чорт уцякае. Усе танцуюць. У працэсе танца акцёры з лялькамі выходзяць да калядоўшчыкаў на авансэну і кланяюцца глядачам.

Калядоўшчыкі

1 - ы

Хай шчасце вашу хату не мінае,
Каханне хай яе не пакідае!

2 - і

Дай вам жыць у раскошы!
І мець торбу грошай!

3 - і

Каб багатыя былі!
Каб дзеткі здаровыя раслі!

4 - ы

Гора чорнага не знайце,
Свайго не цурайцеся, праўды трымайцеся!

1 - ы

Жывіце, любіце, кахайце!

Разам

І на гэтым – бывайце!

Зачыняюць дзверы батлейкі. Калядоўшчыкі разыходзяцца, спяваючы песню «На новае лета радзі, божа, жыта, шчодры вечар, багаты вечар!».

ЗАПРАШАЕМ НА КАЛЯДКІ

Сцэнарый навагодняга тэатралізаванага прадстаўлення
Аўтары С. Майсяйчук, А. Калашнікава

Узорны тэатр лялек «Шчарсунок»
Шчорсаўскага СДКіТТ Навагрудскага р-на (Гродзенская вобл.)

Занавес закрыты. Пад гукі калядных мелодый у глядзельнай зале з'яўляецца
світа калядоўшчыкаў на чале з Васілём і Ганнай.

Ганна

Добры вечар вам усім,
Дарагія госці,
Дзякуй, што да нас усе
Завіталі ў госці.

Васіль

Я па свеце хадзіў,
Людзям шчасце насіў,
Люд на свята збіраў –
Новы год заклікаў!
Прывітанне, Ганна!
Ты што тут робіш?

Ганна

Здароў будзь, Васіль.
Вось спытаў дык спытаў.
Хіба не ведаеш –
Я Стары год праводжу,
Песні спяваю, карагоды ваджу,
Усім настрой падымаю.

Васіль. Дык і я песні спяваю і Каляду сустракаю. Прывітанне, дзеці. Сёння мы з вамі адзначаем вясёлыя навагоднія калядкі. Гэтае свята вельмі любілі яшчэ нашы дзяды і прадзеда. Вось і мы зараз пакалядуем таксама, як некалі яны. А вы нам дапамагайце. Калі я стукну ў бубен, крычыце як мага мацней: «Каляда-калядзіца, прыхадзі павесяліцца». Спачатку паспрабуем. *(Б'е ў бубен, дзеці крычаць гэтыя словы.)*

Ганна. Ну што, Васіль, ці можна з такімі дзецьмі калядаваць?

Васіль

Нашы дзеці – слаўныя рабяткі.
Пачынаем, Ганна, калядкі!

Світа герояў Каляды ходзіць па зале і сабірае каляду ў гасцей вечарыны

Світа герояў

(пад музыку ці бубен)

Ішла Каляда па ляду, па ляду,
Рассыпала Каляду, Каляду.

Дзеці

(ім дапамагае Васіль з бубнам)

Каляда-калядзіца,
Прыхадзі павесяліцца.

Світа герояў

Вы, рабяткі, не зявайце,
Калядзіцу збірайце.

Дзеці

Каляда-калядзіца,
Прыхадзі павесяліцца.

Світа

Вароты скрыпяць,
Марозы чуваць.

Дзеці

Каляда-калядзіца,
Прыхадзі павесяліцца.

Світа

Прышла Каляда
Пад цясовы двор,
Добры дзень таму,
Хто ў гэтым даму.

Васіль і Ганна адчыняюць занавес.

У выкананні дзяцей адбываецца тэатралізацыя беларускай народнай песні «Каза». Гучыць музычны твор на народным інструменце (дудка). Вядучы расказвае аб гісторыі ўзнікнення батлейкавых прадстаўленняў і аб тым, як дзеці рыхтаваліся да свята. Чытае верш.

Батлейка

На двары завея ўецца змейкай,
Круціцца калядным карнавалам.
Я дастану малаток і рэйкі,
Каб зрабіць прыгожую батлейку:
Зорка ў Бэтляеме запалала.

Зладзіцца дыхтоўная батлейка:
Зверху неба, унізе справа – пекла,
Роўненька абклею пад лінейку
Ірадавы трон чырвонай бейкай,
А алтар – блакітнай. Будзе пекна!

Баба і мужык, яўрэй з яўрэйкай,
Поп, казак, цар Ірад, чорт з анёлам –
Лялек будзе цэлая сямейка
Для маёй каляднае батлейкі,
Каб было цікава і вясёла.

Скрыпачка і дудачка-жалейка,
А яшчэ і бубен з шаркунамі –
Без музыкаў не гучыць батлейка,
Можа, цымбаліст прыб'ецца нейкі,
Каб не сорам граць перад панамі.

Панясём калядную батлейку
Па завулках, вуліцах, праз горад.
Дзеці наляцяць, як верабейкі,
Майстравыя, пані-дабрадзейкі.
Хто запрасіць да сябе акцёраў?

Вядучы. Давайце ж апладысентамі запросім да нас акцёраў-батлейшчыкаў!

Сцэна першая

Мацей і доктар

Мацей. А, – ба, як тут хораша, як добра! Ну, як у касцёле. Ага, тут і дзеці ёсць (*кланяецца*). Добрага здароўя ўсім. А ведаеце, паночкі, якая бяда ў мяне здарылася?

Доктар. Добры дзень, спадарства! Вы мяне ведаеце?

Я лекар, галоўны аптэкар!
Магу лячыць, магу кроў пусціць,
Клізму ўставіць, жывога на той свет адправіць.
Да мяне ідуць на нагах, ад мяне вязуць на санях.
А можа ў вас зубы баляць?

Мацей. Ой, паночак? Палячы мой жываточак.

Доктар. Што ў цябе? Бурчэнне, нястраўнасць. Пакажы пульс?
(*Мацей не ведае, дзе пульс.*)

Мацей. Так? (*Паказвае руку.*)

Доктар. Не так.

Мацей (*паказвае спіну*). Так?

Доктар. Не так.

Мацей. Каб, каб цябе чорт узяў, ты святла не бачыў! Як?

Доктар бярэ Мацея за каўнер, б'е аб сцяну, прыгаворвае.

Доктар

Мацей, пацей.

Мацей, пацей. (*Мацей уцякае, доктар за ім.*)

Мацей з'яўляецца адзін, ледзь ідзе.

Мацей

Намацеў, напацеў і сам да чорта паляцеў.

Гэтыя Менскія дактары вынімаюць душу да пары.

Не лечаць, а толькі калечаць.

(*Просіць публіку.*) Дзеткі, супакойце душу якой-небудзь вясёлай песенькай.

На сцэне дзеці спяваюць песню.

Сцэна другая

Антон з казой і Антоніха

На сцэну выходзяць Антон з казой і Антоніха. Гучаць куплеты.

Антон казу вядзе, тыц, мыц.
Каза не ідзе.
Антоніха падганяе,
Бізуном яе сцягае.
Не патрапіла па казе,
А па Антоновай назе.
Каза скача, а Антон плача.
(Усё дэманструецца.)

Антоніха пачынае даць казу і спявае.

А ты, каза, стой, стой!
А я казу дой, дой!
А я казу кулаком,
Ідзі сабе з малаком!
Мая каза белая,
У гародзе бегае,
З'ела ўсе часнакі
Ледзь не лопнулі бакі!

З'яўляецца Купец (любы персанаж у якасці пакупніка).

Купец. Добры вечар, пан Антон!
Антон. Добры вечар, пан купец!
Купец. Прадаеш сваю козачку?
Антон. Прадаю...
Купец. А што ты жадаеш за яе?
Антон. Тры рублі ...
Купец. А ці дойная твая козачка, плодная?
Антон (у бок). Ой, каб твая жонка так пладзілася і даілася. Па тры літры малака дае, па чацвёрта казлянят у год прыводзіць.
Купец. А ці можна яе памацаць і паштурхаць за бакі?
Антон. Мацай, каб цябе чорт мацаў!

Купец мацае казу, а яна б'е яго рогамі.
Купец уцякае і крычыць.

Купец. Антон, Антон, каб іх чорт узяў, твая каза мне ўсе бакі падушыла. Забяры яе!

Антон. Эх, каза, даў бог купца, а ты яго пабіла. Вось запрагу цябе і асцягаю! Пайшлі са мной! (Выходзяць.)

Вядучы праводзіць з гледачамі конкурс зімовых загадак.

Сцэна трэцяя

Бабка-шаптуха і Чорт

Забягае Чорт, пачуўшы крокі (ці галасы), хаваецца. З'яўляецца Баба.

Баба

Я – баба-шэпялуха,
Баба-шаптуха
Нарадзілася ад святога духа ...
Ой, хто гэта ляжыць? (*Заўважае, як прыкінуўся
мёртвым чорт.*)
Які хворы ці чумны
Гарэлкі напіўся ці змея ўкусіў?
Цяпер я яго ўздому (*ажыўлю*).

Баба варожыць і плюе.

Баба

Шыбцы, хлябцы і
Шыпавалы, канавалы,
Цуднікі, капялюшнікі,
Адкасніся, адкалупніся,
Ад хрыбетнай косткі.
Ад завыйнай часткі,
Плюнь, дунь навек
Устань, мой добры чалавек!
(*Уздывае.*) А, гэта аказваецца Чорт!
(*Бабка палюхаецца і траціць прытомнасць.*)

Чорт

Ах, ты, баба агністая,
Кабыла рабрыстая (*падлашчваецца*),
Ах, баба, калі б ты не з'явілася,
Са мной бы смерць зрабілася.

Баба. Згінь ты, цьфу ты! (*Адбіваючыся.*)

Чорт. Гэй, музыканці, заграйце нам тацікі! (*Танцуюць.*)

Баба. Згінь, сатана, не пры маіх гадах ужо шпацыраваць, чарцей за-
баўляць! Прэч! Адчапісь, згінь! Шыбцы, хлябцы, шыпавалы, канавалы.
(*Цьфу-цьфу.*)

Уцякае, Чорт, хіхікаючы і рагочучы, бяжыць за бабай, задаволены сваім
выкрутам. Чэрці адкрываюць заслону і выконваюць эстрадны танец.

Сцэна чацвёртая

Цыган і Цыганка

Даносіцца ржанне каня, з'яўляецца Цыган, які шукае каня.

Цыган

Ой, чачэнька, чачэнька, дзе ж ты, мая клячэнька?!
Ідзі сюды, конік, ідзі да мяне, мая кабылка *(плача)*.

З'яўляецца Цыганка.

Цыганка

Сенька! А, Сенька!

Цыган

(спалохана)

А!!! Цьфу ты, мая жонка *(заплакаў яшчэ гучней)*.

Цыганка

Што за ліха табе стала? Ад круп ці ад сала?

Цыган

Ні ад круп і ні ад сала –
Мая кабыла ад мяне збяжала *(плача)*.

Цыганка

Ай, яй, яй!

Цыган

А ты, дзе, жонка, прападала?

Цыганка

Я хадзіла варажыць і прасіць капусты,
каб не былі нашы цыганскія жываты пустыя.

Цыган

(узрадаваўся)

Ах ты, белая мая галавешачка! Давай пацалуемся з табой!
Каму гадка, а нам з табой сладка *(лезе цалавацца)*.

Цыганка

Сенька! Хопіць мяне цалаваць, ці не жадаеш ты паскакаць?!

Танцуюць танец «Цыганачка». На сцэне з'яўляюцца ўсе ўдзельнікі тэатралізаванага прадстаўлення і выконваюць «Навагоднюю песню».

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

Літаратурныя крыніцы

1. *Бабчанок, М. А.* Беларуская фалькларыстыка: аказіяльныя абрады і паэзія : дапаможнік / М. А. Бабчанок. – Мінск : БГПУ, 2010. – 72 с.
2. *Барышаў, Г. І.* Беларускі народны тэатр батлейка / Г. І. Барышаў, А. К. Саннікаў. – Мінск : М-ва выш., сярэд. і праф. адукацыі БССР, 1962. – 180 с.
3. *Васючэнка, П. В.* Маленькі збраяносец: зб. п'ес для драм. і лялеч. калектываў / П. В. Васючэнка. – Мінск : БелППК, 1999. – 132 с.
4. *Вітушка, С.* Дзiнь-дзiлiнь: Пара гуляць у казкі! / С. Вітушка. – Мінск : Зміцер Колас, 2011. – 114 с.
5. *Гуд, П. А.* Тэхналогія стварэння свята : вучэб. дапам. / П. А. Гуд. – 2-е выд., стэрэатып. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2008. – 224 с.
6. *Жидович, В. Е.* Возрождение традиций народного театра батлейка / В. Е. Жидович // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзельнікаў Міжнар. навук. канф., Мінск, 25–27 крас. 2014 г. / Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў; рэдкал.: В. Р. Языковіч (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2014. – С. 139–141.
7. *Калашникова, А. В.* Белорусская кукла как инновация и фактор формирования национальной принадлежности / А. В. Калашникова, В. Е. Жидович // Философия в Беларуси и перспективы мировой интеллектуальной культуры : материалы Международ. науч. конф. к 80-летию Ин-та философии НАН Беларуси, Минск, 14–15 апр. 2011 г. / науч.-ред. совет: А. А. Лазаревич [и др.]; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т философии. – Минск : Право и экономика, 2011. – С. 587–589.
8. *Кухаронак, Т.* Перформанс па слядах магнатаў / Т. Кухаронак // Культура. – 2012. – 14 студз. – 20 студз. – С. 11.
9. *Малыя жанры. Дзіцячы фальклор* / Т. В. Валодзіна, А. І. Гурскі, Г. А. Барташэвіч, К. П. Кабашнікаў; навук. рэд. А. С. Фядосік. – Мінск : Беларус. навука, 2004. – 439 с.
10. *Мойсейчук, С. Б.* Художественно-творческая деятельность детей-инвалидов: книга для родителей, педагогов и воспитателей / С. Б. Мойсейчук. – Минск : Белорус. гос. ун-т культуры, 2001. – 112 с.
11. *Наумчик, Н. В.* Социально-культурная деятельность : словарь / В. Н. Наумчик, М. А. Паздников, О. В. Ступакевич. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 2008. – 96 с.
12. *Степанцов, А. И.* Ценностные ориентации населения (по результатам маркетинговых исследований) / А. И. Степанцов, С. А. Пациенко // Социально-культурный менеджмент: теория и практика : сб. ст. / редкол.: А. И. Степанцов, С. Б. Мойсейчук, К. И. Ремишевский; М-во культуры Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т культуры и искусств. – Минск : БГУКИ, 2014. – 133 с.
13. *Сучкоў І. І.* Фальклорны тэатр беларусаў: праблемы паэтыкі і эстэтыкі (на матэрыяле XII–XX стст.) / У. У. Сучкоў. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры, 2004. – 307 с.

14. *Третьякова, Т. Н.* Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме : учеб. пособие для вузов / Т. Н. Третьякова. – М. : Издат. центр «Академия», 2008. – 272 с.

15. *Jurkowski, H.* Dzieje teatru lalek. Od antyku do romantyzmu / H. Jurkowski. – Warszawa, 1970. – 296 p.

Электронные ресурсы

16. Детские пьесы, музыка, театральные шумы, видеоуроки, методическая литература и многое другое для постановки детских спектаклей [Электронный ресурс] // Драматешка. – 2011. – Режим доступа: <http://dramateshka.ru/index.php/theatre-cockle/dolls-therapy>. – Дата доступа: 08.09.2014.

17. Дошкольное образование // Слово : образовательный портал [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа: http://www.portal-slovo.ru/pre_school_education. – Дата доступа: 26.08.2014.

18. *Емельянова, О.* Змей Еремей / О. Емельянова // Сценарии, пьесы и инсценировки Олеси Емельяновой [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступа: http://olesya-emelyanova.ru/index-piesy-snm_zmej_eremej.html. – Дата доступа: 26.08.2014.

19. *Малахоўская, Ю.* Як вусень стаў прыгожы, як кветка / Ю. Малахоўская // Нашыя дзеткі [Электронны ресурс]. – 2010. – Режим доступа: http://www.dzietki.org/article/cms_view_article.php?aid=1233. – Дата доступа: 25.08.2014.

20. *Савчук, Н.* Батлеечное искусство / Н. Савчук // Детский театр кукол «Батлейка» [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа: <http://batleyka.inst.by/art.php>. – Дата доступа: 31.03.2012.

21. *Церашкова, А.* Тры кацяняці / А. Церашкова, У. Суцееў // Умнікі-разумнікі [Электронны ресурс]. – 2013. – Режим доступа: <http://umrazum.wordpress.com>. – Дата доступа: 25.08.2014.

22. *Якімовіч, А.* Казка пра смелага вожыка / А. Якімовіч // Настаўнік.info : інфармацыйна-метадычны партал для настаўнікаў [Электронны ресурс]. – 2013. – Режим доступа: http://www.nastaunik.info/files/f/651_Jakimovich.doc. – Дата доступа: 26.08.2014.

Як зрабіць батлейку

Выкарыстаны матэрыялы сайта www.dramateshka.ru.

Батлейкай можа стаць вялікая скрынка, зробленая з кардону ці фанеры, пастаўленая набок яна стане падобнай на сцэну. Скрынку можна паставіць на ножкі ці проста ўсталяваць на сталае. У падлозе сцэны-скрынкі прарабляюцца прарэзы, па якіх будуць перасоўвацца лялькі, а ў задняй сцяне – двое дзвярэй, праз якія лялькі будуць выходзіць на сцэну. У лялек знізу плоскія падстаўкі, на якіх яны стаяць, і загваздкі-дзяржання, каб непрыметна для глядачоў перасоўваць іх па прарэзах, як па рэйках. Калі батлейка стаіць на сталае, то кіраваць лялькамі можна зверху (прарэзы тады трэба ўладкаваць не ў падлозе, а ў даху скрынкі). Можна зрабіць батлейку двухпавярховай, менавіта такімі былі сапраўдныя батлейкі. Паміж паверхамі павінен быць прамежак для загваздак-дзяржальняў. Прарэзы робяцца ў падлозе першага і другога паверхаў. Перш чым рабіць прарэзы, трэба прадумаць маршрут лялек.

Верх скрыні звычайна ўпрыгожваюць, умацаваўшы над ім вялікую Калядную зорку. Як і ў сапраўдным тэатры, трэба зрабіць заднік, дэкарацыю і кулісы. Заднік сцэны можа быць любым, важна толькі, каб фігуркі на яго фоне выглядалі выразна для глядачоў.

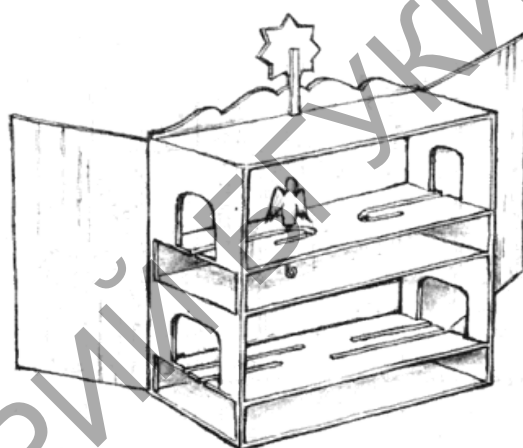
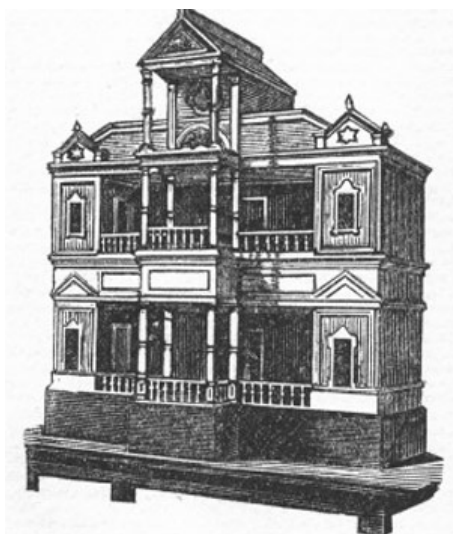
Лялькі могуць з'яўляцца перад глядачом з рухомах дзвярэй, на дзвярныя праёмы можна павесіць лёгкую тканіну. У бакавых сценах скрыні трэба зрабіць дзверцы, куды лялькі будуць сыходзіць, нібы за кулісы.

Самі лялькі можна зрабіць з кардону ці з дрэва, можна нават з дроту. Персанажы батлеечнага тэатра могуць быць і плоскімі, і аб'ёмнымі. Для плоскай лялькі трэба намаляваць дзве дэталі, затым склеіць іх, сумясціўшы і абрэзаўшы лішняе. Перад склейваннем трэба ўставіць паміж дэталямі дрот. Для аб'ёмных лялек можна ўзяць круглы таўкачык, прымайстраваць зверху папярочку – плечы, да плячэй прымацаваць кардонныя ручкі на нітках, а зверху – галаву на спружынцы. Тады лялька пры любым руху будзе варушыць рукамі і калыхаць галавой. А знізу да дзяржання лепш прымацаваць які-небудзь грузік, каб лялька не валілася.

У ляльным спектаклі ў батлейцы могуць прымаць удзел толькі двое, размаўляючы на розныя галасы; а можа ўдзельнічаць у пастаноўцы і некалькі акцёраў-ляльчнікаў. Ролю вядучага ў спектаклі можна даручыць не ляльцы, а жывому акцёру: ён будзе размаўляць з гледачамі і каменціраваць дзеянне.

Каб стварыць тэатр батлейкі (саму скрыню, дэкарацыі, лялек і вывучыць ролі), трэба каля месяца. Але нават калі часу мала, паспрабуйце зрабіць маленькі тэатр з любой скрыні і плоскіх лялек, выражаных з паперы, каб пацешыць гледачоў на свята. Шчыра жадаем поспеху!

Драўляная батлейка

Батлейкі майстра А. Саковіча. Выкарыстаны матэрыял сайта:
www.rezbaderevo.ru.

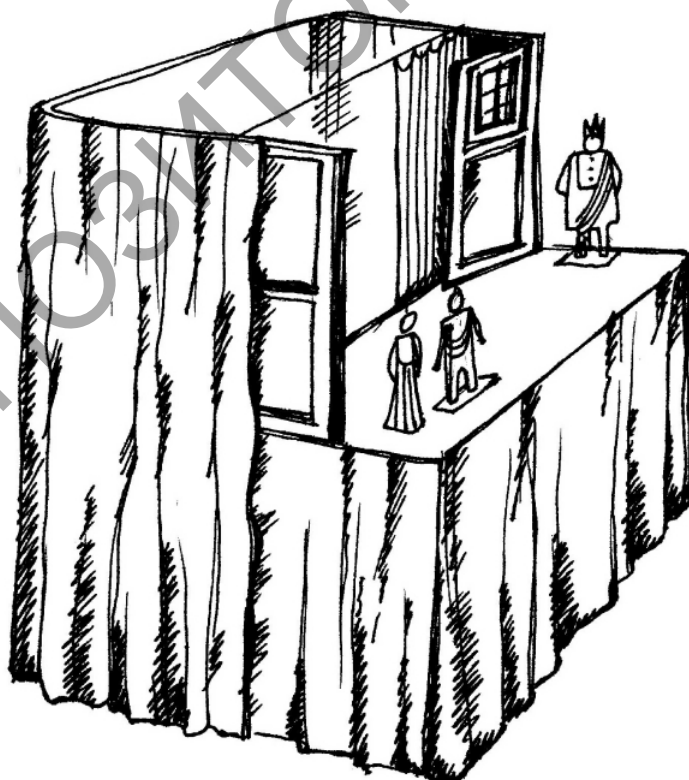
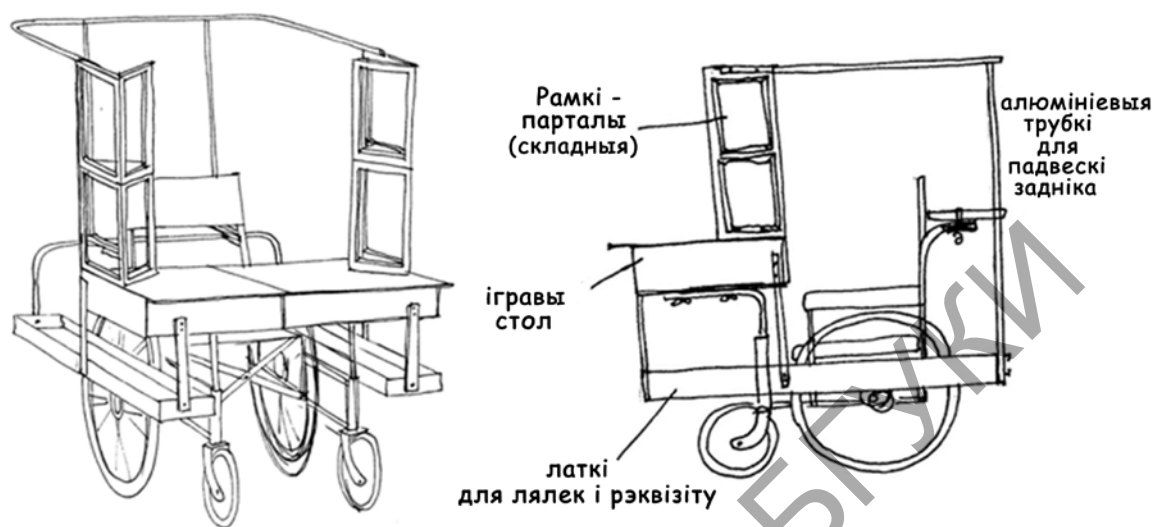
Аўтарская работа майстра разьбы па дрэве А. Саковіча
выканана для батлеечнага тэатра в. Вялікае Сяло «З батлейкай па Беларусі»
дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі «Цэнтр творчасці дзяцей і моладзі
Дзяржынскага раёна» на базе Раённага цэнтра народнай творчасці
(аддзел культуры)

Аўтарская работа майстра разьбы па дрэве А. Саковіча
выканана для навучэнцаў нядзельнай школы Уладзіміраўскай царквы г. Гродна

Партатыўны тэатр на калёсах для аднаго актёра

Выкарыстаны матэрыялы сайта www.dramateshka.ru.

Сучасная беларуская батлейка

Рэканструкцыя Радзівілаўскай батлейкі (народны ўзорны лялечны тэатр «Батлейка» Мірскага дзяржаўнага мастацкага прафесійна-тэхнічнага каледжа)

Батлейкі Свята-Елісавецінскага манастыра (г. Мінск)

Тэатр лялек «Батлейка» лідскага раённага Цэнтра рамёстваў і традыцыйнай культуры (Гродзенская вобл.)

Народны тэатр лялек «Батлейка» залесскага Цэнтральнага дома культуры Смагонскага р-на (аграгарадок «Залессе»)

Батлейка і лялькі Млыноцкага культурна-спартыўнага цэнтра Ельскага р-на Гомельскай вобл. (аграгарадок «Млынок»)

Батлеечны тэатр в. Вялікае Сяло «З батлейкай па Беларусі» дзяржаўнай установы дадатковай адукацыі «Цэнтр творчасці дзяцей і моладзі Дзяржынскага раёна» на базе Раённага цэнтра народнай творчасці (аддзел культуры)

Батлейка і лялькі УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Вытворча-практычнае выданне

СУЧАСНАЯ БАТЛЕЙКА

Зборнік п'ес і сцэнарыяў

Укладальнікі **Калашнікава Анжаліка Валер'еўна,**
Жыдовіч Уладзіслаў Яўгенавіч

Падбор ілюстрацый і афармленне **У. Я. Жыдовіча**
Фатаграфіі з архіва **А. В. Калашнікавай**

Рэдактар **В. М. Сакалова**
Карэктар **В. Б. Кудласевіч**
Тэхнічны рэдактар **Л. М. Мельнік**
Вокладка **У. Я. Жыдовіча**

Падпісана ў друк 01.03.2017. Фармат 60x84 1/8.
Папера офісная. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 14,88. Ул.-выд. арк. 13,51. Тыраж 40 экз. Заказ 257.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.
ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.